

EESTI POLITSEI

Ilmub 6 korda aastas, iga kahe kuu tagant.

Toimetuse ja talituse asukoht Toompea lossis, tuba 34.

Telefon 432-47.

Address kirjade jaoks: Tallinn, postkast 338.

Jooksev arve Eesti Panga Tallinna osakonnas nr. 543.

Nr. 5 (447)

1. septembril 1931. a.

X aasta

Tellimise hind:		Kuulutuste hinnad:			
Aastas	Kr. 4.50	$\frac{1}{1}$ lhk.	Kr. 40.—	Kaantel	
Poolaastas	" 2.25	$\frac{1}{2}$ "	" 20.—	$\frac{1}{1}$ lhk.	Kr. 45.—
Üksiknumber	" —.75	$\frac{1}{4}$ "	" 10.—	$\frac{1}{2}$ "	" 22.50
		$\frac{1}{8}$ "	" 5.—	$\frac{1}{4}$ "	" 11.25
		$\frac{1}{16}$ "	" 2.50	$\frac{1}{8}$ "	" 5.65

Mõtteid ametnikkude tegevuse ning ametnikkude ja kodanikkude suhete alalt.

(Lõpp.)

A. Kurvits.

3. Ametnikkude tegevuse aluseid.

Vabariigis on õiguse, rahva enese poolt seaduseandlisel teel maksmapandud normid tähtsamad ühiskondliku elu reeglid. Vabariigis allub seaduseandev asutis — parlament seadusele — põhiseaduse normidele, seal on kohtud õiguslikud asutised, mis toimivad ainult õiguse normide järgi. Seal peab ka valitsev võim alluma õiguse normidele; ka valitseva võimu asutised peavad olema seal õiguslikud asutised. Seal peavad ametiasutised ja ametnikud alluma õiguse normidele ja reguleerima oma tegevust nende normide kohaselt.

Seega on vabariigis ametnikkude tegevuse aluseks õiguse normid. Ametnik on kohustatud teenima kodanikke õiguse normide alusel. Sellest nähtub ka suur vahe ametnikkude tegevuse alustes absoluutses monarhias ja vabariigis: absoluutses monarhias oli tegevuse aluseks ülemuse käsk, sageli ülemuse äranägemine, vabariigis aga — rahva enese poolt maksmapandud õiguse normid.

Absoluutses monarhias oli ametnikkude võimu aluseks ülemuste võim, mis omakord sõltus ainuvalitseja võimust. Vabariigis on aga ametnikkude võimu aluseks rahva tahe, mis on väljendatud õiguse normides. Õiguse normid valitsevad seal võimuavalduste üle ning reguleerivad neid avaldusi. Ametnikud-võimukandjad alluvad seal õiguse normidele ühistel alustel kõigi teiste kodanikkudega. Ametnikud on seal õiguse normide täitjad ja ainult nende järgi ühiskondliku elu reguleerijad ja edendajad. Seega ei oli vaba-

riigis ametnikkude võim nende subjektiivne võim, vaid õiguse normide, rahva tahte võim, mille teostamisele on neid kutsutud ja mille teostamine on neile usaldatud. Nende normide täitmine on ametnikkude kohus ning seda kohust peavad nad täitma. Nende õiguse normide teostamine ei ole antud ametnikkudele nende isiklikkudes huvides, vaid kodanikkude huvides, ning neil tuleb teenida kodanikke ning täita oma ülesandeid üldsuse huvides.

Ametnikud avaldavad võimu, teostavad õiguse norme administratiivsete korralduste kaudu, millega luuakse uusi või muudetakse või lõpetatakse olevaid individuaalseid juriidilisi suhteid ja seisukordi kodanikkude või kodanikkude ja ametiasutiste ja ametnikkude vahel. Need administratiivsed korraldused-aktid moodustavad ametnikkude tähtsama tegevusala.

Need administratiivsed aktid peavad olema seadusepärased. See seadusepärasus seisab nelja tingimuse teostamises. Korraldus peab tulema kompetentse ametniku poolt, kes on sellekohaste õiguse normide järgi õigustatud tegema selliseid korraldusi, kelle tegevusalasse, ülesannete hulka ja võimupiiri kuulub nende korralduste tegemine. Kompetents on ametniku ametialaliste õiguste ja kohuste kogusumma. Sellest nähtub jällegi, millise suure tähendusega on õiguse normide teostamises ametnikkude ülesannete ja võimupiiri määramine. Teiseks, korraldus peab vastama õiguse normidele, peab põhjenema õiguse normidel. Korraldus on maksev, kui ta on kooskõlas õiguse normidega, neis normides väljendatud rahva tahtega. Kolmandaks, korraldusel peab olema seaduslik vorm, mille all tuleb mõista asja arutamist seaduses ettenähtud korras, korralduse kirjalikku kuju, allkirju ja avaldamist vastavas korras või vastavas ametlikus organis. Neljandaks, korraldus peab vastama õiguse normide sihile, mida seaduseandja on taotlenud. Näiteks, kui õiguse normi käsitlemine on seadusega lubatud ainult seaduses ettenähtud vastavil asjaoludel, siis ei tohi neid norme tarvitada teistel asjaoludel. Ei või ega tohi õiguse norme, mille käsitlemine on lubatud ainult erandjuhtumel või ainult teatavate kindlaksmääratud asutiste või alade suhtes, tarvitada kõigil juhtumel ega neid üldistada, laiemalt tõlgitseda ja käsitleda.

Sellisel antud administratiivsed korraldused omandavad seadusliku jõu, kui on möödunud kohtule kaebuse esitamise tähtaeg, mis on tavaliselt ühekuine, ning kaebuse andmise korral, kui see kaebus on jäetud tagajärjeta.

Need mitmekesised õiguse normid, mis moodustavad ametnikkude tegevuse aluse, peaksid omandama omakord ideelise aluse. Ametnikkude korraldustes ei võiks avalduda ainult materjalne, vaid ka ideeline jõud. Ametnik peab mõjutama mitte ainult oma korralduse õiguse normidest sõltuva sunduslikkusega, vaid ta peaks mõjutama ka psühholoogiliselt. See on aga võimalik siis, kui võimuvaldaja-ametnik on ise seesmiselt tugev, kui tal on palju vaimlist jõudu, võimet kaaskodanikke vaimliselt mõjutada. Selleks on vaja võima-

likult kõrget kultuurilist tasapinda, elu tundmist, elu nähtustest arusaamist ja nende objektiivset ja kõlblat hinnangut.

Õiguse norme ja nende alusel tehtavaid korraldusi peab siduma ja ühendama kõrgeim siht, mis oleks ametniku tegevuse üldiseks lähtekohaks. See kõrgeim siht võib väljenduda mitmekesiselt, vastavalt riigivormile ja rahvusliku elu põhimõttele. Vabariigis peab see siht seisma poliitilise iseseisvuse ja rahvusliku iselemise kindlustamises, rahvuslike paleuste taotlemises, kultuuriliste väärtuste loomises, majandusliku elu otstarbekohases reguleerimises ning võimalikult täielikumalt kõikide kodanikkude vaimliste ja majandusliste nõuete rahuldamises. Siin jõuame meie rahvusliku ja riikliku elu ideaalide määramise juure.

Nende rahvusriiklike ideaalide määramine, selgitamine ning kõikide kodanikkude, eriti noorsoo kasvatamine nende ideaalide järgi, kui ka ametnikkude tegevuse rajamine nendele ideaalidele on suure ja põhjaneva tähendusega ülesanne. Selle ülesande täitmise alal on meil ka juba vastavaid samme astunud ning tööd tehtud. Nimetame siin ainult rahvusliku kasvatus kongressi tegevust, mille kongress peeti Tartus 1927. a. 2. ja 3. jaanuaril. See kongress oli pühendatud täielikult rahvusliku kasvatus probleemide käsitlemisele, eriti noorsoo kasvatus seisukohalt, kuid kuna rahvuslik kasvatus baseerub rahvusriiklistel ideaalidel, siis selgitati selle kongressil ka rahvusriiklisi ideaale. Seega osutub selle kongressi töö tähtsaks ka ametnikkude tegevuse seisukohalt; kahjuks, selle kongressi referaadid on seni trüki avaldamata ja seega kättesaamatud laiematele rahvakihtidele. Ka ei luba ruum peatuda siin selle kongressi tegevuse juures pikemalt, vaid võimalik on tuua ainult sellel kongressil avaldatud üksikuid põhilauseid väljavõtteina brošüürist „Rahvusliku kasvatus kongress Tartus 2. ja 3. jaanuaril 1927. a. Referaatide juhtmõtted ja resolutsioonid.“

Need oleksid järgmised:

„Et rahvuslik kasvatus saaks meil oma kõrget ülesannet täita, peavad meil välja kujunema selged rahvuslikud sihid ja paleused kindlateks tähisteks kogu meie rahvapõlvele, eriti aga meie kasvavale noorsoole nende püüetes ja otsimistes.

Meie rahvuslikud paleused peavad olema elujaatavad, et meie rahval nende poole püüdes kasvaks elujõud ja kõlbline võime.

Meie rahvuslik kultuuripaleus peab sihitud olema meie rahva positiivsete võimete kooskõlalisele väljaarendusele rahvusliku eluhuvi ja inimsaate sünteesi alusel.

Meie ühiselulised paleused peavad kantud olema iseseisva rahvusriikluse mõttest demokratismi ja sotsiaalse õigluse vaimus majandusliku rippumatus kindlustusel ja vaba isetegevuse elustusel.“ (Jaan Tõnisson)

„Eesti rahvuslik ideaal käesoleval ajal on tõuliselt terve ja tubli, sotsiaalselt kiiresti õigluse sihis arenev, eneseteadlik ja omapärase kõrge kultuuriga rahvas.“ (Juhan Vilms)

„Rahvusliku kasvatuses siht ei ole rahvustunde kunstlik õhutamise või rahvusliku egoismi äratamine, vaid rahvusliku eluideaali sisendamine, mis kohustava ülesandena juhib rahva kultuurtaht ja mida teostades rahvas täidab oma ülimat kutsumust ja määrab oma ajaloo käiku.“ (Peeter Põld)

Tööd rahvusriiklike ideaalide määramise ja selgitamise alal oleks vaja veel püsivamalt jätkata. Selleks tuleks korraldada kongresse kui ka välja anda vastavat kirjandust. Sellest tööst on kohustatud osa võtma ka ametnikud, sest nende ideaalide selgumine ja leidmine on tarvilik tegevuse juhtimiseks õiguse normide alusel. Need ideaalid süvendaksid ametnikkudes kohuse- ja vastutusetunnet oma rahva tuleviku eest. Need ideaalid kasvataksid ka ametnikkudes kindlat taht võtta enda peale uusi ülesandeid rahvuslikus elus ning annaksid neile seesmist jõudu teenida kodanikke ja olla valvel rahvusliku vabaduse eest.

Kui need kõrged sihid ja rahvusriiklikud ideaalid on leitud ja tegevuse aluseks võetud, siis tuleb ka selle järgi kavakindlalt ja järjekindlalt toimida. Nende ideaalide järgi toimimine ühtlasi aga kohustab võitlema kõige selle vastu, mis ei seisa kooskõlas nende ideaalidega.

Peale selle tuleb nõuda, et ka teised ametnikud taotleksid neid kõrgeid sihte ning ideaale ja kooskõlastaksid nendega oma tegevuse, eriti tuleb seda nõuda alluvatel kaasametnikkudelt. Vajalik on ka selgitada nende kõrgete sihtide ning ideaalide väärtust ja anda nõu ning juhatusi nende järgi toimimiseks. Nõu ja juhatusete andmine kaasametnikkudele on ülemuste õigus ja kohus, mis põhjeneb õiguse normidel. Peale selle on aga veel igal ametnikul kõlbline õigus ja kohus anda nõu ja juhatusi oma kaasametnikkudele nende kõrgete sihtide ja rahvusriiklike ideaalide taotlemiseks ja õiguse normide järgi juhitava tegevuse kooskõlastamiseks nende ideaalidega.

Need kõrged sihid ja rahvusriiklikud ideaalid seovad ja ühendavad mitmekesiseid õiguse norme üheks tervikuks, vaimlise jõu allikaks. Need kõrged sihid ja ideaalid elustavad neid õiguse norme. Kui sageli avaldatakse, et õiguse normid on liig formaalsed, nagu külmad, elutud, siis on see seletatav seega, et neile normidele ei ole elavat sisu antud, neisse ei ole valatud elavat vaimu. Need kõrged sihid ja ideaalid aga elustavad neid norme, annavad neile vaimu, viivad neid lähemale elule.

Edasi tuleb tähendada, et ametnikud ei ole ega saa olla ainult õiguse normide passiivseteks käsitlejateks konkreetsete asjade ja küsimuste lahendamisel, mis igapäevane elu paneb neile ametiasutises ette, vaid nad peavad näitama ka suurt aktiivsust: neil peab olema loovat jõudu õiguse normide õige sisu ja vaimu leidmiseks ja neisse valatud rahva tahte õigeks ning õiglaseks tõlgitsemiseks. Kuna õiguse norm teostub ametniku teadvuse ja psüühika kaudu, siis ei või ega tohi ametnik käsitleda ja teostada õiguse norme ainult nende normide tähe järgi, vaid ta peab otsima ja leidma ka nende normide

vaimu, mis aga on võimalik ainult sügava ja põhjaliku vaimse töö kaudu. Kõik ametniku vaimsed jõud peavad osa võtma õiguse normide loomisest kui ka nende normide käsitlemisest ja teostamisest. Sageli on vajalik ka ametnikkude koostöö sel alal, vaimne ühistöö ühiste põhimõtete järgi. Samuti peaksid ka kodanikud avaldama aktiivsust ning olema vaimselt tegevad õiguse normide loomisel, käsitlemisel ja teostamisel.

Ametnikud, kes ei hinda õiguse normide suurt tähtsust, kes peavad neid ülearusteks või vähemalt tegevuse takistajaiks ja vahetevahel ka otseselt nende heaksarvamuste pidurdajaiks, avaldavad tavaliselt, et õiguse normid olevat formaalsed ning mehaniseerivad elu. Selliste avalduste suhtes oleks tähendada, et need ametnikud on ise käsitleanud õiguse norme mehaaniliselt ja šablooniliselt, nad ei ole nähtavasti süvenenud nende normide sisusse, nad ei ole leidnud neis elavat vaimu, mis paneb elu aktiivselt liikuma. Kui õiguse normid tungivad ellu ametnikkude ja kodanikkude psüühilise tegevuse ja vaimse loomingu kaudu, kui neid norme teostatakse aktiivsete ametnikkude poolt, kellel on kindlad, kõrged sihid ja ideaalid, soe süda ja armastus inimeste vastu, siis ei mehaniseeri need normid elu, ei tee selle elu korraldust šablooniliseks, vaid nad annavad kogu elu korraldusele kindla suuna ja selle arendamisele elava tee.

Avaldatakse aga, et ametnikud peavad silmas pidama ka otstarbekohasuse põhimõtet, kuidas siis on võimalik kooskõlastada seda otstarbekohasuse põhimõtet õiguse normide täitmise nõudega. Selle kohta oleks tähendada, et vabariigis ei või olla ametnikkudel oma ametialalisel tegevusel isiklikke sihte ja huve, mis ei ole kooskõlas kodanikkude sihtide ja huvidega, üldsuse huvidega. Need üldised sihid ja huvid on aga leidnud väljendust rahvaesinduse poolt maksmapandud seadustes. Seega on vabariigis otstarbekohane, üldsuse huvidega kooskõlas see tegevus, mis vastab neile sihtidele, mis on määratud õiguse normides. Seda otstarbekohasust on vaja ainult nendest õiguse normidest otsida ja leida, samuti ammutada neist ka initsiatiivi ja loovat vaimu, mida on õiguse normidest nii palju leida, ilma et vaja oleks otsida seda otstarbekohasust oma isiklikkudest või üksikute kodanikkude kitsastest huvidest.

Analüüsides ametnikkude tegevust ja üksikuid korraldusi, mille aluseks on ainult isiklikud või üksikute kodanikkude huvid, nähtub otseselt, et see tegevus või need korraldused on sageli vastolus üldhuvidega ning ebaotstarbekohased nende üldhuvide seisukohalt. Toimides vastolus üldhuvidega, on kerge rahuldada üksikute kodanikkude huve ja soove, kergesti üle saada vastavatest küsimustest, alal hoida või saavutada ka head vahetõrka üksikute kodanikkudega. Kõik see aga teostub kahjuks üldhuvidele ja laiemate kodanikkude kihtide soovidele. Kõik see kõigutab ka tunduvalt õiguslikku korda üldse. Kõigil neil asjaoludel on ametniku ülesanne toimida oma tegevuse alal õiguse normides oleva ja neist normidest sõltuva otstarbekohasuse põhimõtte järgi.

Asetades õiguse normid oma tegevuse aluseks, ei või ega tohi ametnik neid norme rikkuda ega kõrvale kalduda neist oma ülesannete täitmisel. Õiguse normidest ei või kõrvale kalduda ka siis, kui need normid osutuvad üksikuil juhtumil tarbetuiks või elunõuetele mittevastavaiks, sest need üksikud juhtumid ei õigusta asuda seiskohale, et nendel normidel baseeruv õiguslik kord on ebakohane, vaid just õiguslik kord kindlustab ühiskondliku elu harmoonilise arenemise, inimeste suhete rahuliku reguleerimise. Õiguse normide rikkumise puhul muutuks ametnikkude tegevus juhuslikuks ja eba-järjekindlaks; ta võib muutuda koguni ametnikkude äranägemiseks ja omavoliks, ilma et ta põhjeneks üldse mingisugustel alustel või põhimõtetel. Tegevuses pääseksid mõjule isiklikud huvid ja seiskohad. Alluvad ametnikud oleksid teadmatuses oma tegevuse suuna suhtes. Alluvate asutiste tegevus ei saaks olla stabiilne ega areneda laiemate rahvakihtide eluliste huvide ja õigustatud nõuete kohaselt. Keegi ei tea lõpuks, mille järgi toimitakse või mille järgi tuleks toimida. Õiguse normide rikkumine kõigutab ka kodanikkude õigusetunnet ja viib korralagedusele. Ametnikud, kes ei austa õiguse norme, kes neid sageli rikuvad, muidugi, põhjendades rikkumist oludest tingitud vajadusega, avaldavad tavaliselt, et millisele korralagedusele võivad siis viia üksikud vähemad korraldused, mis ei põhjene õiguse normidel, et igapäevane harilik elu katab kõik ja oludest tingitud vajadus vabandab kõik. Selliste avalduste kohta oleks tähendada, et ametnikkude korraldused, välja arvatud kesk-asutiste juhtide omad, on võrdlemisi kõik väikesed, aga neist väikes-test korraldustest koosnebki ametnikkude tavaline tegevus. Kui need korraldused ei põhjene õiguse normidel, ongi valitsemas korralagedus. Muidugi, ühed neist seadusevastastest korraldustest tabavad ja halvavad õiguslikku korda raskemal, teised kergemal kujul, ühed enam, teised vähem, kuid vabariigis on nad lubamatud igal kujul. Tuleb rõhutada, et sageli ainult üks õiguse normide vastane korraldus toob suure segaduse ja halvab terve asutise edukat tööd pikemaks ajaks. Sageli üks selline korraldus loob olukorra, mida raske lahendada ka edaspidi, sest kui selle korraldusega on juba õntud suund asutise tegevusele mõnel alal, ei saa seda suunda muuta ja õiguslikku korda jalule seada ilma järsu murranguta, viimane aga halvab tavaliselt tegevust suuremas või vähemas ulatuses. Panes elu tähele, võib tuua küllaldaselt näiteid, kuidas üksikud seadusevastased korraldused on halvanud asutise tegevuse, kuidas raske on likvideerida nende korralduste tulemusi ning kuidas sageli need tulemused mõjutavad halvavalt pikemat aega asutise tegevust. See on arusaadav, sest iga asutis on teatav harmooniline tervik; kui aga see tervik on halvatud, siis on teda raske parandada.

Edasi, õiguse normidest kõrvalekaldumine pehmendab ning kaatab kinni ja varjab nende normide puudused, tehes neid märkamatuiks seaduseandjale kui ka kodanikkudele ja ametnikkudele enesetele. Õiguse normidest kõrvalekaldumise puhul näib nagu oleks kõik korras, nagu toimuks kõik hästi ühiskondlikus elus ning seega

varjatakse tõelikkus seaduseandja eest. Õiguse normide puudused selle asemel, et avalduda üksikute konkreetsete asjade lahendamisel, tõmmates ühtlasi enda peale ühiskonna, ajakirjanduse ja ametiasutiste tähelepanu, ja nende avaldumisega anda tõuget tarvilikkude, elunõuetele vastavate muudatuste tegemisele nendes normides, jäävad maksuma. Seega õiguse normide rikkumine takistab ka õigusliku korra arenemist. Kui aga õiguse norme täidetakse, siis avalduvad igakülgset ka nende puudused. Need puudused võetakse käsitlemisele ametiasutistes, ajakirjanduses, õigusteadlaste, poliitikategelaste ja teiste kodanikkude poolt, otsitakse abinõusid nende puuduste kõrvaldamiseks, koostatakse selleks vastavaid kavu, tegevusse astub seaduseandev võim, algab elav uute, paremate, elunõuetele vastavate õiguse normide loomine olevate elunõuetele mittevastavate asemele. Seega osutub õiguse normide täitmine üheks mõjuvaks uute õiguse normide loomise tõukejõuks ja teguriks ning aitab kaasa ideaalsema õigusliku korra saavutamisele. Ja kahtlemata õiguse normid peavad arenema, neid tuleb elunõuetele võimalikult kooskõlastada. Täites õiguse norme, muutuvad ametnikud uute õiguse normide loojateks. See ametnikkude loomine kahtlemata oleks kasulik nende uute normide loomisel, sest ametnikel on võimalik elu igakülgset tähele panna ja neist tähelepanekuist järeldusi teha.

Õiguse normidest kõrvalekaldumine takistab ka asjaajamist, muutes selle aeglasemaks ja keeruliseks. Kerge on otsustada asju õiguse normide järgi; ametnik saab toimida sel puhul kiirelt ja sirgjooneliselt. Õiguse normidest kõrvalekaldumiste puhul aga ametnik tavaliselt laveerib, koostab kunstlikke, sageli eluvõõraid motiive, otsib vabandataavaid asjaolusid ning sageli ootab ka soodsaid momente asja otsustamiseks või asja ettekandmiseks ülemusele otsustamiseks. Kõik see aga nõuab aega. Sel puhul tuleb ka ette, et kui asutise korraldus võimaldab asja ettekandmist kahele ülemusele, siis kantakse asi ette eeskätt ühele, ja kui see ei otsusta, siis teisele, selles lootuses, et vast üks neist ikka kuidagi otsustab asja seadusevastaselt, kuna aga ettekandja ise oleks vormiliselt vaba vastutusest. Selline tegevus on aga täiesti lubamatu ametialalise kutse-eetika seisukohalt, jättes siin puudutamata muud motiivid.

Täites õiguse norme, on täiesti lubatav, koguni soovitatav kriitiline suhtumine õiguse normidele, nende normide väärtuse, elunõuetele vastavuse kui ka puuduste selgitamine ja arutamine. Kui ametnik leiab, et õiguse norm on ebakohane, aja- ja elunõuetele maha jäänud, siis on ta kohustatud kõik tegema, mis võimalik, et soodustada selle normi muutmist. On vaja kasutada kõiki seaduslikke võimalusi elunõuetele ja üldhuvidele mittevastava normi muutmiseks ja õiglasema normi maksmapanemiseks.

Õiguse normide järgi toimimine peaks muutuma ametnikkudel kindlaks harjumuseks, isiku lahutamatuks omaduseks, sisemiseks tõukejõuks. Ametnikke peaks juhtima õigusetunne, mille all mõistetakse tavaliselt tunge, soovi toimida järjekindlalt, eranditult õiguse normide järgi. Ametnik täidab õigusetunde alusel õiguse norme

mitte seepärast, et ta kardab karistust, vaid seepärast, et seesmine jõud sunnib toimima nende normide järgi, ilma et tal tuleksid seejuures meele või kaalumisele isiklikud huvid või kõrvalmõjud.

Õigusetunne nõuab õiguse normide järgi toimimist, kuna selle tunde vastu eksimisel tunneb inimene sisemist rahulolematust, sisetunde piina seda suuremal määral, mida selgemini avaldub õigusetunde mõju, mida enam on see tunne arenenud. Nähes õiguse normide rikkumist, nõuab see õigusetunne ka tegevusse astumist õigusliku korra maksmapanemiseks, õigusetunne hoiab ametniku valvel õiguse normide täitmise suhtes, olles seega õigusliku korra kindlustamise tähtsamaks teguriks. Seega moodustab õigusetunne suure jõu. Sellest aga järgneb, et seda õigusetunnet, kui suurt jõudu, tuleb arendada ja kasvatada kõikides ametnikkudes kui ka kodanikkudes.

Peale õiguse normide on ametnikkude ülesandeks kooskõlastada oma tegevust kõlblate põhimõtetega. Ametnikud alluvad ka kõlblisele vastutusele. Vaja on iga sammu, iga kavatsetavat korraldust kaaluda ja hinnata ka kõlblast seisukohast, kuivõrd ta on kooskõlas kõlblate põhimõtetega, ning valida õiguse normidele vastav tee, tegevus, anda korraldusele selline õiguse normidele vastav sisu, et ta aitaks kaasa võimalikult suurema arvu kodanikkude heakäekäigule võimalikult kõige suuremal määral, et ta tulemused oleksid kõige otstarbekohasemad üldsuse huves. See hinnang toimub ametniku siseilma nõuetel ja jõul, seega järeldub sellest, et ametnikud ei saa olla ainult õiguse normide passiivseteks käsitlejateks, vaid nende ülesanne on teha loovat tööd kõigi oma vaimujõududega.

Sellel hinnangul peavad olema oma alused ja lähtekohad. Neid aluseid ei saa otsida isiklikkudest huvidest ja soovidest, vaid ühiskondliku elu vajadustest, kõrgematest sihtidest ja rahvusriiklistest ideaalidest ning üldtunnustatud kõlblatest reeglitest.

Siit järgneb aga uus ülesanne — õiguse ja kõlblate normide kooskõlastamine. See on laiaulatuslik ja põhimõttelise tähendusega probleem, mis nõuab pikemat erikäsitlemist. Seepärast tähendame ainult nii palju, et kuna õiguse norme tuleb täita, siis kuuluvad kõlblad põhimõtted teostamisele niivõrd, kuivõrd on võimalik neid kooskõlastada õiguse normidega. Kõlblaid põhimõtteid tuleb kasutada õiguse normidele elu ja vaimu andmiseks, neist elava jõu ja vaimu leidmiseks ning nende õilistamiseks. Teisest küljest ka õiguse normid, organiseerides ühiskondlikku elu, hoides alal rahu ja korda ühiskonnas, luues kodanikkudele soodsaid võimalusi vaimseks arenemiseks, taotlevad kõlblaid sihte, moodustades kõlbla miinimumi.

Seega ei või õiguse norme rikkuda ka siis, kui üksikutel konkreetsetel asjaoludel osutub nende järgi toimimine ebakõlblaks. See on ka põhjendatav seega, et õiguse normid arvestavad ja peavadki arvestama asjaolusid, vajadusi ja otstarbekohasust suurema arvu juhtumite suhtes. Ei ole ühtki õiguse normi, mis oleks tingimata kohane kõikide juhtumite ja elunähtuste suhtes. Ei ole ka ühtki sellist kõlblat normi ega teist elu korraldavat reeglit, mis oleks

kohane kõikide juhtumite suhtes. Ei oleks võimalik saavutada ka paremasi kõlblate normide järgi toimimisel, sest kõlblad normid on ebakindlamad kui õiguse normid ning kõlblate normide käsitlemise suhtes valitsevad suured lahkarmused. Analüüsides administratiivseid korraldusi ja pannes tähele elu, avaldub ka, et sageli korraldused, mis on tehtud kõlblatel motiividel, ignoreerides õiguse norme, osutuvad kõlblateks ainult nendele kodanikkudele, kelle suhtes need korraldused on tehtud, kuna suurema hulga kodanikkude suhtes osutuvad need ebakõlblateks.

Sageli aga ametnikud ei kaalu oma samme kõlblate põhimõtete seisukohalt. See tuleb seletada eeskätt levinud vaatega, nagu toimiksid ametiasutised ja nende organid, aga mitte inimesed-ametnikud. Avaldatakse, et ametiasutis on juriidiline isik ja et temas toimivad selle juriidilise isiku esindajad — ametnikud. Oma tegevust tahetakse katta ametiasutisega, kõik vastutus tahetakse veeretada asutisele. Osalt on see seletatav ka seega, et ametiasutises toimivad ametnikud ei omanda sageli ühiseid kõlblaid põhimõtteid ja veendumusi, mispärast ei saa kujuneda ka ühtlasi kõlblaid seisukohti ega tegevust omada kindlat kõlblat suunda.

Kõlblate põhimõtete teostamiseks tuleb rõhutada, et asutistes ei toimi mitte erilised juriidilised isikud või selle esindajad, vaid et seal toimivad harilikud kodanikud-ametnikud, kelle suhtes on maksivad kõlblad nõudmised ja kes seepärast alluvad kõlblale vastutusele. Seda kõlblat vastutusetunnet tuleb ametnikkudes kõigiti kasvatada. Vaja oleks ka üles seada põhimõte, et ametnikkude kandidaatidelt ei nõutaks ametisse määramisel ainult kohtu poolt karistamatust, eeluurimise alla mittekuuluvust ja teisi formaalseid tingimusi, vaid ka positiivseid kõlblaid väärtusi, kõlblaid vaateid ja sihte. Tuleks ka üles seada põhimõte, et nende positiivsete kõlblate väärtuste kogusumma kasvaks ja nõudmised selles suhtes suureneksid.

Tehnilistel aladel taotletakse sihte abinõudega, mis viivad neile sihtidele kõige täielikumalt ja kõige vähema jõukulutusega. Teisugune aga peab valitsema olukord ühiskondliku elu alal. Sel alal on vaja taotleda sihte abinõudega, mis toovad kõige suuremat kasu kõige suurema arvu kodanikkudele, ja võimalikult kõige vähem kahju üksikutele kodanikkudele. See oleks sotsiaal-eetiline otstarbekohasus, ning see otstarbekohasus kooskõlas õiguse normidega peaks pääsema valitsema ametiasutistes ja ametnikkude tegevuses.

4. Ametnikkude omavahelised suhted.

Ametnikkude omavahelised suhted on suure tähendusega ametnikkude tegevuses. Ametnikud, kes töötavad ühes asutises, moodustavad teatava ühiskonna, kes saab töötada produktiivselt ainult siis, kui kõik selle ühiskonna liikmed on seotud ühistundega ja ühiste tegevussihtidega.

Ametnikud peaksid üksteist usaldama, milline usaldus saab aga ainult siis kestev ja täielik olla, kui ametnikkude tegevus on rajatud õiguse normidele, kui ametnikud täidavad vankumatult neid

norme ja arvestavad oma tegevuses ka kõlblaid põhimõtteid. Ametnikud peavad olema ka heatahtlikud, vastutulelikud ja sõbralikud; humaansuse vaim valitsegu ametnikkude keskel; ametnikke sidugu ühised kõrged sihid ja ülesanded ja rahvusriiklised ideaalid, ning need ideaalid juhtigu neid ja viigu neid võimsale tegevusele üldhüves.

Vastastikuse kaasabi pakkumine ametialalises tegevuses, heatahtlikult nõu ja juhatuse andmine on heade suhete loomulik järelsus, ja kõik see heatahtlik kaas- ja koostöö, sõbralik nõu ja juhatuste andmine aitab kaasa kogu asutise tegevuse arendamisele: kiirendab asjatoimetust, tõstab asutise prestiiži, edendab tööproduktiivsuse tõstmist ning võimaldab lahendada ja rahuldada kiires korras kodanikkude õigustatud nõudeid ja soove.

Need head suhted ei eita ametnikkude nõudlikkust üksteise vastu, vaid kõigi nende suhete puhul võivad ametnikud nõuda kohusetäitlikkust üksteiselt, ilma et selle all võiksid või tohiksid need head suhted kannatada. Kui ülemus on oma alluvate ametnikkude suhtes õiglane, kui ta nõuab neilt nende peale pandud ülesannete täitmist ning kui ta annab oma korraldused heatahtlikult, siis ei reageeri korralik ametnik kunagi pahatahtlikult sellise ülemuse korraldustele. Siit selgub jällegi, kui võrd suure tähtsusega on ametnikkude ülesannete ja kohuste kindlaksmääramine. Tuleb tähendada, et just sageli on arusaamatuste ja heade suhete rikkujate põhjuseks töökorralduse ja -jaotuse puudulikkus ametiasutises.

Nähes asjatoimetuse venitamist, ükskõiksust ülesannete täitmise alal, hooletust või lohakust ametniku tegevuse alal, on iga kaasametniku kõlblas kohus juhtida heatahtlikult selle ametniku tähelepanu puudustele tema tegevusalal, andes ka tarbekorral nõu ja juhatusi nende puuduste kõrvaldamiseks. Tuleb asuda seisukohale, et ametnikkude suhted peaksid olema kasvatavad, vaimliselt arendavad. Selleks on aga vaja õiglust, heatahtlikkust, otsekohest, vastastikust kaasabi kui ka karistusi korduvalt avalduvate väärnähtuste, puuduste või hooletuse puhul; kui karistus on õiglaselt määratud, siis osutub ka see kasvatavaks teguriks.

Heatahtlikult nõu ja juhatuste andmine on suure tähendusega ametnikkude töö produktiivsuse tõstmise seisukohalt. See nõu- ja juhatuste andmine ei võiks toimuda ainult ülemate poolt alluvatele ametnikkudele, vaid ka alluvuse vahekorras mitteseisvate ametnikkude vahel. Sagedased on aga nähted, mis tõendavad vastupidist olukorda. Tuleb ette, et ülemus üldse ei anna nõu ja juhatusi temale alluvaile ametnikele, või kui ka annab, siis osutuvad need nõuanded ainult käskivateks korraldusteks konkreetsete asjade lahendamisel, kuna ametnikud vajaksid peamiselt põhimõttelisi seletusi ja üldisi juhtnööre oma ülesannete edukaks täitmiseks. Teisest küljest need nõudmised ei võiks osutada ka sellisteks, et nad vähendaksid ametniku vastutusetunnet või halvaksid tema iseseisvat otsustusvõimet.

Sageli ilmnevad ka sellised nähted, et ametnik näeb oma kaasametniku eksimusi ning võiks teda oma nõu ja juhatustega hoida edaspidi nende eksimuste eest, kuid ei tee seda mitte nendel või teistel põhjustel, suuremalt osalt puhtegoistlikkudel motiividel. Ei saa salata, et mõned ametnikud tunnevad koguni rõõmu või rahuldust, kui kaasametnik eksib, lootes, et nende eksimuste kordumistel vast ehk vallandatakse see ametnik või paigutatakse ümber, mille järele avaneb võimalus pääseda selle ametniku kohale. Kõik need nähted aga halvavad ametiasutise tegevust ning on lubamatud ka ametnikkude kutse-eetika seisukohalt.

Ei saa eitada ka seda, et sageli on ametnikkude omavahelised suhted täiesti ebanormaalsed: valitsevad lahkkelid, arusaamatused, põhjendamatud süüdistused ja kahtlustused, aset leiab usaldamatuse vaim. Oleme juba tähendanud, et kõik see halvab ametnikkude tegevust, ka siis, kui need lahkkelid on üksikute ametnikkude vahel, sest asutise ametnikud moodustavad ühiskonna, ja kui selle ühiskonna üksikud liikmed on oma tegevuses halvatud lahkkelidega, siis ei saa edukalt töötada see ühiskond. Meil on sageli kõneldud asjatoimetuse puudustest ametiasutistes kui ka selle põhjustest, kusjuures neid põhjusi on otsitud peamiselt asutise organiseerimisest või jälle üksikute ametnikkude võimetusel, sealjuures aga jättes täiesti tähele panemata *ametnikkude omavahelised suhted ja nende mõju*, mida ei võiks aga pidada sugugi tähtsusetuks.

Kui puudub vastastikune usaldus, siis on kiire asjatoimetus tunduvalt takistatud. Kui ülemus ei usalda temale alluvaid ametnikke, siis on temal raske asju lahendada ja otsustada, sest temal tuleb siis iga vähema asjaga ise põhjalikult tutvuda kogu kirjavahetuse ja materjalide põhjal, mis nõuab aga palju aega; see töö võiks aga suuremalt osalt tegemata jääda, kui alluv ametnik kannaks ette lühidalt ja selgelt asja käigu ja selle kohta käivad põhimõttelised küsimused ja motiivid. Teiseks, kui valitseb usaldamatus, siis ei luba ülemus tavaliselt alluvail ametnikel ka jooksvaid asju ise lahendada, milline olukord võib aga pikema aja kestel viia asjatoimetuse täielikku ummikusse.

Kui otsitakse bürokraatse asjaajamise korra põhjusi, siis leitakse neid tavaliselt asjatoimetuse reeglites ja ametnikkude ülesannete ja võimupiiride ebakindluses kui ka ametnikkude saamatuses. Muidugi, neid bürokratismi põhjusi ei saa eitada, kuid bürokratismi üheks tähtsamaks põhjuseks on ka usaldamatus ametnikkude vahel. Asjaajamise reeglid võivad olla eeskujulikud, kuid kui asutise juht, mitte usaldades alluvaid ametnikke, oma tegevusega takistab asjaajamist, siis ei päästa seisukorda ka asjaajamise eeskujulikud reeglid. Samuti võivad kindlad olla ametnikkude ülesanded ja võimupiirid, kuid kui ülemus nõuab kõikide asjade otsustamist endale, siis ei jää, lõpuks, ka iseseisval ametnikul muud midagi teha, kui alistuda ülemuse tahtele, eriti veel siis, kui need ülesanded ja võimupiirid on määratud kodukorraga või ülemuse korraldustega, mida ülemus võib muuta ja mille mittetäitmise puhul ülemuse poolt ei saa tema peale kaebust tõsta. Lõpuks, ametnik

võib olla algatusvõimeline ja energiline tegelane, kuid kui ülemus paraliseerib tema tegevust ja ei võimalda avaldada temale oma võimalusi ja oskusi iseseisvas töös, siis võib kujuneda selle ametniku tegevus ilmetuks kui ka tagajärjetuks, ning ametnik võib sattuda saamatu ametniku nimestikku.

Seda usaldust ei või aga nõuda ainult ülemuselt, vaid ka alluvate ametnikkude kogu tegevus peaks olema usaldatav. Usaldus kui ametniku ja tema tegevuse hinnang kujuneb ametniku ülalpidamise ja toimingute tähelepanekute põhjal, kusjuures on sageli tähendus ka vähematel ajaoludel ja sammudel. Seepärast oleks vaja, et iga ametnik astuks oma sammud otsekoheselt ning ei ärnaks omalt poolt mingit põhjust usaldamatuse vaimu tekkimisele ega vähemalegi kahtlusele usalduse alal.

Kui ametnikkude vahel on lahkkelid, siis on paraliseeritud ka vastastikune kaasabi, heatahtlik nõu ja juhatuse andmine, ning selle asemel hakatakse otsima vigu üksteise tegevuses, ja leitakse neid sageli ka seal, kus neid üldse ei ole ega saagi olla. Lahkkelid kaotavad ka töö rõõmu kui tähtsaima töö intensiivsuse ja produktiivsuse teguri ning selle asemele asub töö edule ebasoodus õhkkond. Näiteid sellelt alalt võiks tuua palju ning väga iseloomustavaid.

Täiesti lubamatud on põhjendamatud kaebused ja süüdistused, mis leiavad aga, kahjuks, veel aset ametnikkude keskel. Ei saa jätta tähendamata, et sageli hakatakse kaasametnikku põhjendamata süüdistama ja tema peale kaebusi tõstma sihiga, et pääseda tema kohale või et sellest kaasametnikust lahti saada ja siis asetada tema kohale mõnd oma sõpra või tuttavat või üldse sõnakuulelikku ja alandlikku isikut otsekohese ja kindla iseloomuga kohusetäitliku ametniku asemele. Selliste süüdistuste ja kaebuste puhul tarvatakse mitmekesiseid võtteid ning käiakse keerulisi teid. Sageli kalduvad need süüdistajad kõrvale ka õiguse normidest.

Sellised põhjendamatud kaebused ja süüdistused on ametniku kutse-eeskõige seisukohalt lubamatud, kuid peale selle halvavad nad ka ametniku tegevust. Süütu ametniku sisemised kannatused on suured; need ei jäta mõju avaldamata ka tema igapäevasele tööle ja tegevusele tavalistel psühholoogilistel põhjustel. Ta töövõime väheneb, ta võib sattuda seisukorda, kus temal normaalselt päris võimatu töötada, sest milline produktiivsus võib olla inimese tegevusel, kui tema tegevuses otsitakse ainult puudusi ja esitatakse olematuid puudusi ülemustele. Kui teised kaasametnikud on kõlbliselt tugevad, siis asuvad nad üksmeelselt süütu ametniku kaitsmisele ja ei lase teda ülekohtuselt kannatada, ning põhjendamatult süüdistaja langeb valju arvestuse alla, mille sihiks on teda parandada. Kui aga ka teiste kaasametnikkude kõlbline tasapind on keskpärane, ja nad jäävad ükskõikseteks, siis muutub süütu ametniku seisukord raskeks, millisest seisukorrast võib teda päästa ainult ülemus, lahendades olukorra otsekoheselt ning tehes lõpu põhjendamatuile süüdistustele ja vastavad järeldused süüdistaja suhtes. Tuleb aga tähendada, et kui ametnik on tõesti süüteo saatnud korda,

kui ta ei täida oma ülesandeid, siis on kaasametnik otsekohe kohustatud sellest teatama vastavas korras ja asjale andma käigu.

Arvestades selliseid nähteid ametnikkude omavaheliste suhete alalt, tuleb asuda seisukohale, et ametnikkude kõlbla kasvatusel alal seisab ees veel suur töö. Eeskätt on vaja fikseerida ametnikkude kutse-eetika põhimõtted ja alused, mis on suur ülesanne ja mille lahendamine peaks kuuluma ametnikkudele enestele ja nende kutseorganisatsioonidele. Vaja oleks ka põhjalikult selgitada neid põhimõtteid ning eetilise elu aluseid üldse, mis võiks toimuda vastavate kursuste ja loengute korraldamise kaudu. Kõige suurema tähendusega oleks aga siiski ametnikkude enesekasvatus ja ametnikkude vastastikune kõlblas mõjutamine ametiasutiste piirides, kus ametnikud töötavad ja igapäev puutuvad üksteisega kokku.

Kõigest sellest aga tuleb järeldada, et kui tahetakse tõsta töö produktiivsust ja intensiivsust ning muuta asjatoimetust kiiremaks, siis ei vii sellel alal sihile ainult parem töö korraldus ja jaotus, elunõuetele vastavamad seadused ja ametnikkude täielikum teoreetiline ja praktiline ettevalmistus, vaid vaja on ka veel paremaid, täielikumaid, kõlblate põhimõtete järgi elavaid inimesi, vaja on ka ametnikkude heatahtlikku kaas- ja koostööd; vaja on, et asutise ametnikud moodustaksid võimsa ühiskonna, kelle liikmed on seotud ühistundega ja kelle sihiks on ühiste *ideaalide taotlemine ning kes* sammuvad ja toimivad nende ideaalide suunas, üksteisi toetades, aidates, täiendades ja kasvatades veel suuremate tuleviku ülesannete jaoks.

5. Ametnikkude ja kodanikkude suhted.

Oma ametialalises tegevuses puutuvad ametnikud kokku kodanikkudega; nad on kodanikkude teenijad, nagu see eelpool tähendatud, ja nende õigustatud nõudmiste lahendajad, elu korraldajad ja edendajad õiguse normide alusel. Neil asjaoludel on ametnikkude tegevuse edu sõltuv ka ametnikkude ja kodanikkude suhetest. Nende vahel on olemas vaimline ühistöö. Vabariigis ei saa ametnikud tunda end eraldatuina kodanikkudest ega ka ümberpöörduvalt, kodanikud — ametnikkudest, vaid nad on seotud ühiste vaimliste huvidega ja ühiskondliku elu kõrgemate sihtide ja ideaalidega.

Kui ametnikkude tegevuse aluseks on õiguse normid, siis peaksid need normid olema aluseks ka kodanikkude koostööl ametnikkudega ning ametnikud saavad neid õiguse norme seda täielikumalt teostada, mida enam nad leiavad toetust ja kaasabi nende teostamiseks kodanikkudelt. Kui aga kodanikud ei täida õiguse norme, siis on ka ametnikkudel raske täita oma ülesandeid. Seega ametnikud ja kodanikud, olles seotud ühistööga, asetaksid oma suhete aluseks õiguse normid.

Tähele pannes elu, analüüsides elunähteid ja ametnikkude ning kodanikkude suhteid, võib tihti näha, et kodanikkude arusaamine õiguse normide tähendusest on võrdlemisi madal. Kodanikud on õiguslikkudes küsimustes, õiguse normide teostamises võrdlemisi

ükskõiksed neil juhtumel, kus nad ei ole ise otseselt puudutatud, kui nende isiklikud huvid ei ole kannatanud. Kodanikud ei reageeri kuigi kiirelt õiguse normide rikkumisele ega nõua õiguse normide teostamist nende õiguse normide kui õigusliku korra aluste pärast. See reageerimine ilmneb ainult siis ja kaunis otsekohesel kujul, kui on kaalul isiklikud huvid. Kui avaldatakse ja põhjendatakse, et meie oleme protsessija ja kohutkäija rahvas, siis võib see õige olla; sellest ei saa veel järeldada, et meie enamuses oleksime õiguse nõudja õiguse ja temast sõltuva õigusliku korra väärtuse ja tähenduse enese pärast. Ümberpöörduvalt, meie oleme suurel määral isikliku rahu armastajad, selle juures aga unustades või mitteteadlikud olles, et see isiklik rahu on sõltuv ühiskondlikust rahust ja korrast, mille loovad ja mille alalhoidmist kindlustavad õiguse normid ja nende normide teostamine. Selle isikliku rahu armastusega on seletatav ka see, et meil kodanikud ei astu tarbekorral samme rahu ja korra kindlustamiseks, on, näiteks, sageli lubamatult tagasihoidlikud või passiivsed oma kaasabi pakkumises politseivõimudele. Kodanikud ei ole meil oma suures enamuses veel jõudnud sellele kindlale seisukohale, et vaja on õigust nõuda, õiguse teostamisele kõigiti kaasa aidata, õigust kaitsta ja õiguse normide rikkumiste vastu võidelda, sellele vaatamata, kas on otseselt puudutatud isiklikud huvid või mitte.

See üldine seisukoht õiguse normide suhtes ei jäta oma mõju avaldamata kodanikkude suhtumisel ametnikkude tegevusele. Kodanikud peavad neisse puutuvate asjade lahendamisel sageli ainumõõduandvateks oma subjektiivseid huve ja sihte, aga mitte õiguse norme ja nendest sõltuvaid üldsihte ja eesmärke. On kodanikke, kes ei pea tarvilikuks toimida õiguse normide järgi, kui see käib vastu nende otsestele või kaudsetele isiklikkudele huvidele. Samuti oisitakse ka teid ja võimalusi, kuidas õiguse normidest mööduda. Ollakse arvamuses, et hea ametnik võib kõik teha, kõik nende soovid täita. Kui aga ametnik ei täida mõnd soovi, ja ei saagi seda täita, sest õiguse normid ei luba, siis sageli arvatakse ning ka avaldatakse, et ametnik ei tahtvat seda teha, ametnik olevat vastutulematu.

Meil on korduvalt avaldatud kui ka ajakirjanduses käsitletud, et ametnikud olevat vastutulematud ja ükskõiksed kodanikkude nõudmistele ja palvete täitmise suhtes. Selles on palju tõtt, ametnikud ei ole kaugeltki veel täielikud oma ülesannete täitmisel ning on ka neid, kes toimivad täiesti lubamatult kodanikkudega, kuid kõike süüd ei saa ega või veeretada ka ametnikkudele, vaid suurel määral on need ametnikkude süüdistused täiesti põhjendamatud. Iga korralik, kohusetäitlik ametnik võiks kirjeldada kümneid — sadasid iseloomustavaid juhtumeid, kus ta on toiminud vastutulematult õiguse normide järgi, või jätnud palved rahuldamata, sest nende rahuldamine ei luba õiguse normid, kuid nende juhtumite pärast on ta sattunud kodanikkude seisukohalt vastutulematute ja hooletute ametnikkude hulka. On ka sagedased juhtumid, mil ko-

danikud, esitades palve või õigustatud nõudmise, nõuavad otsekohe selle täitmist, kuna aga õiguse normide järgi on selle täitmiseks vastav kord ette nähtud ning ametnik ei saa seda seepärast otsekohe täita. Algab asja arutamine ametniku ja kodanikkude vahel, mis kestab sageli pikemat aega ning millal ametnik asjalikult seletab, kuid sellele vaatamata jäävad kodanikud arvamusele, et ametnik on vastutulematu ja hooletu, et ta ei taha täita nende soove. Jällegi ametnik on toiminud õiguse normide järgi, kuid kodanikud ei ole temaga rahul ja seletavad, et ametnikud on olnud vastutulematud. Tuleb ka ette, et kodanikud, eriti omavalitsuste või seltskondlikkude organisatsioonide delegaadid, sageli avaldavad otse protesti ametniku täiesti seadusepärase kui ka kõlblatele põhimõtetele ja kõrgematele ideaalidele vastava korralduse või otsuse asjas. Sageli nimetatakse korraldus või otsus, mis on täiesti kooskõlas õiguse normidega, ülekohtuseks ja nõutakse selle muutmist lubamatul toonil. Näiteid kodanikkude sellise suhtumise alalt võiks tuua palju, samuti võiks ka palju pikemalt käsitleda seda ala, kuid ka sellest ja elu igapäevaseist tähelepanekuist selgub, et ka kodanikkude seisukohad ja ametnikkude tegevuse hinnang nende poolt ei ole kaugeltki igakord õige ja õiglane. Kõige selle järeldus on aga see, et vaja on muudatusi ka kodanikkude seisukohtades ja vaadetes, et ei saa ega või otsida puudusi ainult ametnikkude tegevuses, vaid et puudusi on ka kodanikkude tegevuses. Samuti ei võiks süüdistada ka ainult ametnikke ja nõuda nende tegevuse paranemist, vaid vaja on kasvatada ka kodanikke ja kasvatada neist ametnikkude kaastöölisi, kes toimivad õiguse normide järgi ja nõuavad oma õigustatud nõudmiste rahuldamist ainult nende normide alusel ja korras.

Enne kui asuda kodanikkude kasvatuse küsimuse juure, tuleks peatuda eelpool kirjeldatud seisukorra põhjustel. Eeskätt ei saa eitada endise veneaegse korra pärandust ja selle korra alusel kujunenud kodanikkude seisukohti ja ühiskondliku elu hinnangut ja arusaamist. Veneaegne ebaõiguslik kord, ametnikkude äranägemine ja omavoli kasvatas kodanikkudes usku, et ametnik võib kõik teha, kui ta ainult tahab, ning see usk on kindel veel praegugi väga paljudes kodanikkudes. Eriti vanematel kodanikkudel on kindel usk, et ametnik võib kõik teha, ja kui ametnik teatab, et ta ei saa palvet rahuldada, kuna õiguse norm ei luba, siis avaldatakse nende poolt imestust, et kuidas see ometi võib nii olla, et ametnik ei saa palvet täita. Teiseks, meil on vähe käsitletud õiguslikke küsimusi laiemate rahvakihtide seisukohalt, meil puudub populaarteaduslik kirjandus õiguslike ja ühiskondlike alade kohta. Ka ajakirjanduses avaldatud kirjutised ei ole suutnud küllaldaselt kaasa aidata kodanikkude õigusetunde kasvatamisele. Kohtute tegevuse, õigusemõistmise alalt on seni kirjeldatud peamiselt põnevaid kriminaalprotsesse, mis on aga vähese tähtsusega õigusetunde ja õiguse normidest arusaamise suhtes, kuna teisi küsimusi on käsitletud peamiselt parteipoliitilistest seisukohtadest. Õigusetunde kasvatami-

seks oleks vaja enam erapooletuid kirjutisi. Vähe on käsitletud õiguslikke ja ühiskondlikke küsimusi ka haridusalal väljaspool kooli. Koolides on vähe pandud rõhku kodanikuteaduse tundidel õiguse-
tunde kasvatamisele ja kodanikkude õiguste ja kohuste ja nende teostamise selgitamisele. Lõpuks, puudused ametnikkude tegevuse alal, eriti kuritarvitused, on tunduvalt kõigutanud kodanikkude õigusetunnet ning loonud umbusalduse ametnikkude tegevuse aluste suhtes.

Arvestades neid asjaolusid, tuleb panna suurt rõhku kodanikkude õigusetunde kasvatamisele. Tuleb loobuda minevikust pärandatud seisukohtadest ja vaadetest ning nende asemele peaksid asuma vabariigi korrale vastavad põhimõtted ja seisukohad. Ka kodanikud peaksid asuma seisukohale, et ametnikud on kodanikkude teenijad ja kodanikud ametnikkude kaastöölised ühises ülesehitavas töös, et neid seovad õiguse normid ja nende ühistööd juhivad ühised rahvusriiklikud ideaalid.

Juba kodune kasvatus, kodune elukord, vanemate ja laste suhted kasvatuks õigusetunnet; sel alal on muuseas suure tähendusega vanemate tegevuse järjekindlus ja õiglus kui ka perekondlikus elus kujunenud heade traditsioonide austamine. Kooli kasvatus töö üheks ülesandeks on õigusetunde kasvatamine, eeskätt toimuks see aga kodanikuteaduse tundidel. Kõrgelt tuleb hinnata sel alal ka otstarbekohaselt korraldatud õpilaste organisatsioonide tegevust kui ka kooli omavalitsust.

Ühiskondliku elu kord, ühiskondliku elu reguleerivate normide täitmine ja austamine ka kõige vähemais toiminguis kasvatab samuti kodanikkudes õigusetunnet. Kui inimene elab ühiskonnas, kus neid norme ei täideta, vaid täna need pannakse maksma, homme need rikutakse, siis ei saa seal olla pinda ka õigusetunde kasvatamisel.

Suur ülesanne kodanikkudes õigusetunde kasvatamise alal seisab ees meie noorsoo- ja haridusseltsidel ja teistel vaimlise elu alal töötavail organisatsioonel. Neil oleks ka võimalik sel alal palju teostada, korraldades ja edendades vastavalt oma tegevust.

Kes on töötanud rahva keskel, see teab, et huvi õiguslike ja ühiskondlike küsimuste vastu on kodanikkudel väga suur, vaja on neid ainult erapooletult selgitada. Kõnekoosolekutel ja kursustel otse palutakse kõnelda nendest aladest ja käsitleda nende alade probleeme igapäeva elu nõuete kohaselt. Samuti on suur huvi ka kõlblate küsimuste — elu filosoofiliste probleemide vastu. Seega on pind soodus kõikide nende alade selgitamiseks ja valgustamiseks, mis puudutab õiguse norme, nende täitmist, nende järgi elu korraldamist kui ka ametnikkude ja kodanikkude vahekordi.

Vaja oleks välja anda ka populaarteaduslikku kirjandust õiguslike ja ühiskondlike probleemide alalt, milline meil peaaegu täiesti puudub. Eeskätt oleks vaja välja anda vastav ajakiri. Kui meil ilmub mitmesuguseid ajakirju, paljudel aladel koguni mitu, siis ei võiks ometi unustusse jääda tähtsaim ala — vabariigi

kodanikkude kasvatamine selle riigi ülesehitavaks tööks, seal õigusliku korra loomiseks ja kindlustamiseks, mis on aluseks kogu majandusliku ja vaimlise elu edukale arenemisele. Kui meil on jõudu välja anda ajakirju vähema tähtsusega alade kohta, siis ei võiks see võimatu olla nii tähtsal alal kui on õiguse normid ja ühiskondliku ja riikliku elu alused. Selleks peab leiduma vaimlist jõudu ja ainelisi võimalusi.

Eriti aga on ametnikud kohustatud kasvatama kodanikkudes õigusetunnet. Selle tunde kasvatamine teostuks ametnikkude tegevuse kaudu, mis on rajatud õiguse normidele. Ametnik peab olema igas suhtes eeskujuks kodanikkudele, eriti on seda head eeskju vaja õigusetunde kasvatamiseks. Kodanikud, nähes alati ametnikkude tegevust, mis on rajatud õiguse normidele, jõuavad ikka enam ja enam veendumusele, et ainult nende normide järgi võibki ametnik toimida, ning jälgides elu, selgub kodanikkudele, et nende normide järgi toimimine ongi kõige kasulikum üldhuvide seisukohalt ning et nende üldhuvide taotlemine viib ka iga üksiku kodaniku vastu paremale tulevikule.

Tarvitades neid võimalusi ja abinõusid, kasvaks kodanikkudes õigusetunne. See kodanikkude õigusetunne kindlustaks aga omakord õiguslikku korda asutistes. Kui kodanikkudel on arenenud õigusetunne, siis on ametnikkudel raske rikkuda õiguse norme. Nende normide rikkumisel astuksid kodanikud nende normide kaitsmisele ja nõuaksid ametnikkudel nende normide täitmist. Kui aga kodanikkude õigusetunne on madal, kui kodanikud ei teosta kontrolli ametnikkude tegevuse üle, siis ei kindlusta ka järelevalveasutised kodanikkudele täielikult seaduslikku valitsemist.

Ametnikkude ja kodanikkude suhete käsitlemisel ei saa mööduda ka ametnikkude osavõtust parteipoliitilisest tegevusest ja parteipoliitilistest mõjudest ametnikkude tegevusele, eriti meie oludes, kus need mõjud omandavad sageli suure tähenduse, takistades ametnikkudel täita edukalt ja erapooletult oma ülesandeid.

Vabariigis on iga kodanik mitte ainult õigustatud, vaid ka kohustatud osa võtma poliitilisest tegevusest, vähemalt riigi seaduseandva kogu ja omavalitsuste volikogude valimiste ja rahvahääletuse puhul. Meil ei ole küll juriidiliselt seda kohustust olemas, kuid seaduseandva võimu ja omavalitsuste volikogude moodustamise, demokraatismi põhimõtete teostamise ning rahva tahte täielikuma avaldamise seisukohalt on see tarvilik ja otstarbekohane.

Kuna ametnikud moodustavad teadlikuma osa kodanikkudest, siis peaksid nad eriti seda kohust täitma, et kaasa aidata töövõimeliste seaduseandvate kogude ja omavalitsuste organite loomisele. Sellest seisukohast on loomulik ka ametnikkude osavõtt poliitilisest elust ja riiklisel alusel seisvate poliitiliste parteide tegevusest.

Seal juures peab aga ametniku ametialaline tegevus olema täiesti vaba parteipoliitilistest sihtidest; ka kaudselt ei tohiks ametnik lubada end mõjutada oma partei tegelaste või oma isiklikkude parteiliste põhimõtete poolt. Riiklised huvid peavad seisma kõrge-

mal üksikute parteide huvidest ning need riiklised huvid on väljendamist leidnud õiguse normides. Need õiguse normid seisavad kõrgemal üksikutest parteidest ja nende huvidest.

Ametnik ei tohi midagi enam teha ega enam lubada oma parteisse kuuluvaile kodanikele, kui seda üldiselt lubavad õiguse normid. Ametnik ei või end lasta ka kaudselt mõjutada parteide poolt, vaid ta peab kõrgemal seisma, kaugemale vaatama ja nägema, kui seda dikteeriksid partei seisukohad.

Ametnikul on ka hõlbus nendest mõjudest vabaneda, kui ta toimib õiguse normide järgi, sest need kaitsevad teda.

Kui aga ametnik oma ametialalises tegevuses laskub parteipoliitilisele pinnale, siis ilmnevad mitmesugused väärnähted ja pahed: ametniku tegevus muutub ebajärjekindlaks ja juhuslikuks: ta ei saa toimida ühtlaste põhimõtete järgi; võttes aluseks poliitilise partei seisukohad, kaldub ametnik kõrvale õiguse normidest, ning tema tegevus võivad ette tulla ka rasked õiguse normide rikkumised; alluvad ametnikud ei tea, mis teha, milliste normide ja reeglite ning põhimõtete järgi toimida, asju ette valmistada ja lahendada; kõik see nõrgendab nende algatusevõimet, ettevõtlikkust, vähendab töötahet, mõjub nendele ka sageli demoraliseerivalt; pikema aja kestel võib asutis sattuda päris korralagedusse; samuti võivad tekkida konfliktid ja tülid ülemate ja alluvate vahel, mis omakord langetab asutise autoriteeti ja vähendab ametnikkude töövõimet. Peale selle loob parteipoliitilistest põhimõtetest juhitud ametnikkude tegevus rahulolematuse kodanikkude keskel ning aitab kaasa üldise arvamuse tekkimisele, et ametiasutised ei toimi erapooletult ega õiglaselt.

Tuleb tähendada, et ametnik ei tohiks ka täiesti seadusliku tegevuse alal eelistada oma poliitilise partei tegelasi, vaid ametnik peaks toimima täiesti võrdselt kõikide kodanikkude suhtes. Näiteks, kui palvete rahuldamisel, toetuste määramisel või lepingute sõlmimisel on maksev teatav järjekord, ja selles järjekorras on ka parteiliikmed, kuid lõpupool, siis ei tohiks ametnik asetada neid esiplaanile, vaid peaks täitma ka nende palveid selles vastavalt määratud järjekorras. Kui see järjekord on määratud ametniku enese poolt, siis selle ametniku enese poolt määratud järjekorra muutmine ei sisalda küll mingit eksimust õiguse normide seisukohalt, kuid ta heidab siiski varju ametniku tegevusele ning selle tagajärjel võib langeda lugupidamine ametnikust. Peale selle avatleb see ka teisi kodanikke otsima samal teel tuge oma parteikaaslastelt — ametnikkudelt, mis aga jällegi kasvatab kodanikkudes arvamuse, et ega meie ametiasutistelt ega ametnikelt ei järgne kiires korras muidu mingit korraldust ega asja otsustamist, kui ainult poliitilise partei kaasabil ja mõjul. Neil asjaoludel peaks ametnik seisma täiesti väljaspool ja kaugel ka kõige vähematest parteipoliitilistest mõjudest ning toimima kõikide suhtes ühtede ja samade põhimõtete järgi, olles heatahtlik ja õiglane kõikide vastu.

Mis siin on tähendatud poliitilisse parteisse kuuluvuse ja selle partei liikmete palvete rahuldamise kohta, siis käib see ka sõprus-

ja sugulussidemete kohta, ka oma sõpru ja sugulasi ei võiks ametnik eesõigustada. Mõõduandev ei võiks olla ka kodanikkude ühiskondlik seisukord; ei võiks eelistada jõukamaid ega vaesemaid, ei kõrgema ega vähema haridusega, ei haridustegelasi, põllupidajaid, töölisi ega ärimehi, sest kõik nad on vabariigi kodanikud võrdsete kodanikkude põhiõigustega, ning seepärast peavad ka ametnikud oma kohuste täitmisel olema nende suhtes üheõiguslikud. Seda tuleks silmas pidada ka väikestes, üldiselt tähtsusetuis asjus, nagu kohtlemine, tere-tamine, kõnelemine j. t. Tuleb tähendada, et sageli on otse vöö-rastav, kuidas mõnes asutises koheldakse kodanikke mitmekesiselt, arvestades nende ühiskondlikku seisukorda ja haridust. Selline mitmekesine kohtlemine jätab ametnikust halva mulje. Peale selle nähtub sellest, nagu ei tunnustaks ametnik kodanikkude üheõigus-luse ja seaduse ees ühetaolsuse põhimõtteid ega tunneks kodanik-kude põhiõigusi ja oma põhikohuseid kodanikkude suhtes. Koda-nikkudele näib, nagu ei oleks klassivahed tegelikult kadunud, nagu ametnik ei tunnustaks veel inimese väärtust.

Parteipoliitilisele pinnale laskumises, „onupojapoliitikas“ ning üldse sõprus- ja sugulussidemete mõju kasutamises on süüdistatud ametnikke. Seejuures on aga jäänud tähele panemata asjaolud ja motiivid ning põhjused, millistest on sageli sõltuv ametnikkude sel-line teguviis. Tuleb tähendada, et ainult ametnikkude süüdistami-sega ja neile etteheidete tegemisega ei saa siin olukorda täielikult tervendada ega parandada. Tõesti, paljud ametnikud on selles süüdi, paljud on ka raskesti eksinud ning sellekohaselt ka karistuse osaliseks saanud. Selge on ka see, et ametnikkudel tuleb end kas-vatada selles mõttes, et toimida alati üldhuves, seistes kõrgemal parteipoliitilistest huvidest ning unustades sõprus- ja sugulusside-med. Ka peab tunnustama, et kaugelt suurem osa ametnikkudest toimibki alati üldhuvide järgi ning ei lasku kunagi parteipoliitilisele pinnale.

Kui aga osa ametnikkudest on selles suhtes süüdi, siis on selle põhjuseks õige suurel määral ka kodanikkude ning poliitikatege-laste suhtumine ametnikkudesse ja nende tegevusse. On sagedased nähted, et just poliitikategelased kasutavad oma mõju ja nime sel-leks, et viia ametnikke eksitusse. Tulles ametiasutisse, toimitakse sageli erakonna nimel, et aga end eesõigustada teiste kodanikkude ees ja oma asju ära toimetada nii öelda erakorraliselt väljaspool ametiasutise tegevuse põhialuseid, sellele vaatamata, kas see lahenda-mine on õiguse normide kohane või ainult otstarbekohane selle par-teitegelase isiklikkude huvide seisukohalt. Kui aga ametnik kõiki soove ei rahulda, ei saagi rahuldada, kuna õiguse normid ja kõlblad põhimõtted seda ei luba, siis tehakse ettehteid pikaldasest asja-ajamisest, üleliigsest formaalsusest ja vastutulematusest. Ja mis jääb ametnikul sageli teha, seistes mõjuvõimsa isiku ees; oma sise-mises nõrkuses ning et ära hoida sekeldusi, ta paindub sageli selle isiku ees. Järgnevail päevil võib sama asutisse tulla mõni teine po-liitikategelane, kes samuti tunneb end eesõigustatud kodanikuna.

Täidab ametnik ka selle soove, kaldudes seejuures kõrvale üldistest põhimõtetest ning õiguse normidest, ning toimib ta selliselt edasi, siis algavad ametniku süüdistused, mis on ka põhjendatud.

Muidugi, nende tegelaste soovid on avaldatud heatahtlikkudena, kuid ometi selline teguviis raskendab ametnikul täita õiguse norme ning rahuldada üheõigusluse põhimõttel kõikide kodanikkude õigustatud nõudeid.

Tuleb ka ette, et parteide tegelased avaldavad kodanikkudele kindlaid arvamusi ja seisukohti vastavate asjade kohta, teatavad, et asi tuleb nii otsustada ning et vaja on ainult minna asutisse. Seega tehakse asja kohta sisult juba otsus ära ning ametiasutisse on vaja minna vaid ainult selleks, et saada see otsus. Kõik sellised soovitusel ja arvamused ning seisukohad on heatahtlikud ning nad ei sisalda mingit sihti viia ametnikku eksitusse, kuid sellisel kategooriis, otsustaval kujul avaldatud seisukohtadel on siiski sageli ka oma negatiivsed tagajärjed ametnikkude ja kodanikkude suhete seisukohalt. Kasutades neid soovitusi ja seisukohti, tulevad kodanikud asutisse ja nõuavad oma asjade lahendamist täpselt selliselt, nagu neile on avaldanud parteide tegelased. Sageli ei vasta aga need seisukohad õiguse normidele ning ametnik ei saa seepärast nende *seisukohtade kohaselt toimida*. Selle järelduseks on ametniku põhjendamatult süüdistamine; samuti tekitab see ka umbusku kodanikkude ja ametnikkude vahel, kodanikud arvavad jällegi, et ametnikud ei taha asju nõnda otsustada ja lahendada, kuidas kodanikud soovivad ning kuidas parteitegelased on avaldanud.

Sagedased on ka juhtumid, et kodanikud ise ei tarvita otsest teed ametiasutistesse, vaid otsivad eeskostjaid, eeskätt parteitegelaste hulgast, peamiselt siis, kui nad ei ole kindlad oma soovide lahendamises õiguslikus korras. Seega on kodanikke, kes küll vast üldiselt ei poolda „onupojapoliitikat“, kuid oma isiklikkudes asjades siiski kasutavad kõrvalmõju.

Need on ainult üksikud nähted, mis kirjeldavad ametnikkude ja kodanikkude suhteid parteipoliitilisest seisukohast ning neid raskusi, mille all tuleb ametnikkudel kannatada. Sellest kõigest aga järeldub, et poliitiliste parteide tegelased kui ka üldse kodanikud ei võiks ega tohiks raskendada ametnikkudel täita kodanikkude õigustatud nõudeid ja soove õiguse normide järgi üheõigusluse põhimõtte alusel, vaid ümberpöörduvalt, nende kohus oleks igaviisi soodustada ametnikkude tegevust. Sellest järeldub ka, et ametnikkude erapooletus ja „onupojapoliitika“ kaob ametnikkude, poliitiliste parteide tegelaste ja kõikide kodanikkude heatahtliku koostöö ja vastastikuse arusaamise, lugupidamise ning õigluse hinnangu puhul. Ametnikud saavad täita õiguse normide järgi erapooletult ja üldiste huvide kohaselt oma ülesandeid ja kohuseid siis, kui nad saavad olla vabad igasugustest kõrvalmõjudest ja üksikute poliitiliste parteide seisukohtadest ja saavad toimida iseseisvalt õiguse normide ja rahvusriiklike ideaalide järgi.

6. Mõtteid asjatoimetuse alalt.

Kui ametiasutis on otstarbekohaselt organiseeritud, ametniku ülesanded ja võimupiirid on kindlaks määratud, kui ametnik oma üldhariduse ja kutselise ettevalmistuse suhtes vastab neile ülesannetele ja end täiendab oma ametialal edasiarendamise teel, kui ta oma tegevuse aluseks on võtnud õiguse normid ja rahvusriiklised ideaalid, ta suhted kaasametnikkudega ja kodanikkudega on sõbralikud ja heatahtlikud ning kodanikud pakuvad temale oma kaasabi, siis võib ametnik edukalt töötada ja kiirelt täita kodanikkude õigustatud nõudeid ja soove. Kui kõik need tingimused on olemas, siis kujuneb asutis suureks loova, ülesehitava töö juhtivaks organisatsiooniks ja ametnik — loojaks ja rahva teenijaks. Lõpuks kerkib küsimus, kuidas toimub ametniku igapäevane töö nende tingimuste puhul. Sellele küsimusele vastamine on suur ja laiaulatuslik ülesanne. Kuna ametnikkude tegevusalad on väga mitmekesised, siis tuleks selle küsimuse käsitlemisel kirjeldada iga ametnikkude liigi tegevust eraldi, mis aga ei mahu selle kirjutise piiridesse, vaid seda tuleks käsitleda juba eriteostes. Siin oleks võimalik avaldada vaid üksikuid mõtteid ametnikkude igapäevase tegevuse alalt ja ka neid peamiselt üldise asjatoimetuse piirides, pidades silmas seejuures eelmiste kirjutiste põhimõtteid.

Eeskätt tuleb nimetada siin töö süsteemi. Ühegi ametniku tegevus ei võiks olla juhuslik, vaid töös peab valitsema süsteem, tegevus peab olema kavapärane. Juhuslik töö ei saa olla nii produktiivne kui kavapärane töö. Samuti ei võimalda juhuslik töö ka kodanikkude õigustatud nõuete rahuldamist ega ametnikule usaldatud ala juhatamist ja edendamist rahvusriikliste ideaalide järgi. Ametnik ei või elada ainult tänapäevale ja minevikule, vaid kasutades minevikku kui oleviku teenäitajat ning arvestades oleviku nõudeid ja vajadusi, tuleb temal vaadata ka tulevikku ning näha seda võimalikult selgena. Ametniku tegevus ei seisa ainult oleviku igapäevaste vähemate küsimuste lahendamises, vaid ka tulevikku kavade loomises. Ametniku ülesanne on ka oma tegevusala edendamine ja selleks soodsate võimaluste leidmine. See kavapärane on vajalik mitte ainult juhtivate ametnikkude tegevuses, vaid kõikide ametnikkude töö alal. Kui meie üksikute ametiasutiste töö produktiivsus on olnud võrdlemisi madal, siis on see seletatav suurel määral töö juhusliku iseloomuga, kavade puudumisega. Muidugi, need kavad ei võiks moodustada mingit kivinenud normide kogu, vaid nad oleksid tegeliku elu vajadustest kujunenud ja tegeliku elu edendamiseks määratud töö kord, mida tuleb teostada vastava aja kestel. Need kavad sisaldaksid tegevuse sihtjooni, põhiprobleeme ning nende teostamise korda ja aega.

Need tegevuse kavad kujuneksid igal ametnikul omaette; iga ametnik olgu ise oma töökava looja ja koostaja, arvestades oleviku elunõudeid, tulevikku ülesandeid ja vajadusi ning senise töö tulemusi. Eriti üksikasjalikult ja põhjalikult oleks soovitatav peatuda senise töö tulemuste juures, hinnates objektiivselt iga tähtsama korralduse

mõju ja tähendust tegelikus elus. Sel teel kujuneks tuleviku töö kava elulise kavana. Töö kavad peaksidki olema elulised kavad, ja seega mitte kirjutatud reeglid, vaid ametniku vaimlise loomingu saavutised. Vast ainult erijuhtudel tuleks anda neile kavadele kirjalik kuju, peamiselt siis, kui vastava ametniku töö kava teostamisest võtavad osa suuremal arvul alluvad ametnikud, kes siis peaksid ka tundma seda kava.

Ühenduses töö kavaga seisab töö meetodite ala. Kui viimaseil aastakümneil on olnud uurimused ja otsingud töö meetodite alal eriti intensiivsed kui ka tulemusrikkad kõigil tehnika, kaubanduse, põllumajanduse aladel, samuti ka vaimlise elu alal nagu haridus- ja kasvatustöö, siis ei võiks ka administratiivne tegevus jääda erandina püsima endistele iganenud alustele. Kui vaadelda asjatoimetust ametiasutistes kaasajal ning tutvuda selle asjatoimetuse arenemisega ajalooliselt, siis peab küll otseselt tunnustama, et asjatoimetuse on konservatiivsemaid alasid, kus vajalikud uuendused ei taha nagu leida soodsat pinda. Muidugi, see konservatism on ka põhjendatud vastavate asjaoludega, kuid ometi ei võiks ka sellel alal kõik endiselt püsima jääda, vaid kaduma peaksid iganenud võtted, meetodid ja reeglid, andes aset uutele ratsionaalsemale ja teaduslikult põhjendatuile kui ka vastavamaile vabariigi põhimõtetele ja elulisele vajadusile.

Meil on sageli kõneldud ja kirjutatud asjatoimetuse ümberkorraldamise vajadustest, kus juures on peamiselt rõhutatud ühtlaste reeglite makspanemise vajadust sel alal. Nende ühtlaste reeglite vajadust ja tähendust ei saa eitada, nagu see ka juba ülalpool tähendatud, kuid need ühtlased reeglid ei võiks haarata kogu asjatoimetust. Ühtlased reeglid oleksid vajalikud ainult üldiste põhimõteteliste küsimuste lahendamiseks, kuna aga asjatoimetuse üksikasjades peab jääma ametnikkudele isetegevuse ja vaba loomingu võimalus. Meie maksva asjatoimetuse korra suurem puudus seisabki selles, et ta on liig üksikasjalik, liig šablooniline ja seega seob ametnikku ka üksikasjades ja ei võimalda temale teostada oma algatusi. Bürokraatse asjatoimetuse üheks tunnuseks ongi šablooniline, üksikasjades kindlaks määratud asjatoimetuse kord, mis ei võimalda mingisuguseid kõrvalekalduumisi. Sellest bürokraatsest asjatoimetuse korrast peavad vabanema meie asutised. Sellest lahtisamine ei teostuks aga uue bürokraatse süsteemi makspanemisega üksikasjalise uue asjatoimetuse korra kujul, vaid ametnikkude isetegevuse, otsingute, nende vaba loomingu kaudu üldreeglite alusel, mis käsitlevad ainult põhimõttelisi küsimusi niivõrd, kuivõrd osutub tarvilikuks ühtlus asjatoimetuse alal.

Iga tegevusala nõuab vastavaid töö meetodeid ja abinõusid ning seepärast on ka nende leidmine töötajate eneste ülesanne, seega ka ametnikkude ülesanne. Eeskätt tuleb kasutada otstarbekohaselt töö aega, jaotades täitmisele kuuluvad ülesanded nii, et iga ülesande teostamine nõuaks võimalikult vähem aega ning seejuures osutuks see täitmine oma tulemuste ulatuse suhtes kõige täielikumaks

ja otstarbekohasemaks. Tuleb konstateerida, et aja otstarbekohase jaotuse alal on meie asutistes vähe tehtud ning selle all kannatab tunduvalt meie ametnikkude tegevus; sel alal oleks aga võimalik palju parandada iga ametniku enese ja asutise ametnikkude heatahtliku koostöö kaudu. Ühenduses aja jaotusega kerkib üles ka vaimutöö tervishoiu küsimus, sest ametnikud oma suures enamuses on vaimutöötegijad. Vaimutöö tervishoiuga oleks vaja tutvuda kõigil ametnikkudel ning vastavate asutiste ja ametnikkude organisatsioonide ülesanne on luua ametnikkudele sellega tutvumiseks soodsaid võimalusi. Kui ametnik on looja, siis peab ta ka loovat vaimu alal hoidma loovaks tööks, selleks on aga eeskätt vaja täita vaimutöö tervishoiu nõudeid. Nende nõuete kohaselt reguleeritud töö hoiab ametniku teguvõimsana, erksana ning peletab kaugele väsimuse, haigused ja muud füüsilised ja hingelised puudused, mis vähendavad töö produktiivsust.

Teiseks, tegevust tuleb korraldada selliselt, et kaoks paralleelne ja tarbetu töö. Selleks on vaja igal ametnikul täpselt ja üksikasjaliselt koostada oma tööde nimestik ning selle järgi analüüsida iga tööd eraldi, alates selle alustest ja lõpetades tulemusteni oleviku ja tuleviku seisukohalt. Sellise analüüsi puhul selguvad tarbetud tööd, vähem tarvilikud ja tarvilikud tööd. Peale selle on selline analüüs soodsaks võimaluseks töö uute meetodite leidmiseks. Kõik tarbetud tööd tuleb otsekohe lõpetada, kui nende lõpetamine on võimalik ametniku oma otsusel. Kui aga nende lõpetamiseks on vaja ülemuse otsust või nende lõpetamine on tingitud maksvate seaduste või määruste muutmisest, siis on ametniku ülesanne teatada kõigest sellest ülemusele, esitades võimalikult ka eelnõud või ettepanekud nende muudatuste teostamiseks.

Peab tähendama, et meie asutistes tehakse palju tarbetut tööd, millest suur osa on tingitud maksvate seaduste ja määruste nõuetest. Selle tarbetu töö lõpetamine nõuab seega nende seaduste ja määruste vastavalt muutmist. Selle teostamiseks on aga vaja, et ametnikud läbi vaataksid kõik nende tegevusalasse puutuvad seadused ja määrused ning esitaksid ka ettepanekud nende muutmise asjas. Näiteid tarbetu töö alalt võiks tuua palju, kuid, kahjuks, käesoleva kirjutise ulatus ei võimalda seda. Samuti vajalik on, et uute seaduste ja määruste eelnõude koostamisel ja arutamisel arvestataks igaükselt ja põhjalikult ka asjatoimetust, mis on seotud nende seaduste ja määruste teostamisega; seadusi ja määrusi tuleb koostada selliselt, et nende teostamine nõuaks võimalikult vähe kulusid asjatoimetuse alal. Siit järgneb uus nõudmine seaduste ja määruste eelnõude koostamise alal, peale eluliste huvide, riikliste ülesannete ja juriidiliste nõuete tuleb seaduste ja määruste koostamisel ja arutamisel arvestada ka asjatoimetuse lihtsustamise ja kiirendamise põhimõtteid.

Peale seadustest ja määrustest tingitud tarbetu asjatoimetuse leidub ka tarbetuid töid, mille aluseks on asutise oma korraldused. Eeskätt leidub palju aruandeid, millel ei ole mingit praktilist tähendust.

dust. Seepärast oleks vaja igal ametnikul võtta revideerimisele aruanded ja nende esitamise vajadus ja ulatus, lõpetades kõigi nende aruannete nõudmine ja koostamine, mis ei ole tarvilikud asutise tegevuse arendamisel. Sel alal on võimalik palju lihtsustada, eriti sel asjaolul, et paljude aruannete esitamise kord on pandud maksma aastaid tagasi, millal nad vast ka tarvilikud olid, kuid muutunud oludes ei ole neil enam mingit praktilist ega teoreetilist tähendust. Vaja oleks ka anda aruannetele tarvilik vorm ja sisu, nii et nad ühtlasi vastaksid asutise jooksvatele ülesannetele, tuleviku kavatsustele ja statistilistele nõuetele ning nende läbitöötamine nõuaks võimalikult vähe aega, läbitöötamise tulemused aga oleksid kasutatavad praktiliste küsimuste lahendamisel ja tuleviku kavade loomisel. Aruannete läbitöötamisel oleks vaja hoiduda paralleelsest tööst. Praegu tuleb ette, et asutised teevad aruannete läbitöötamise alal osalt sama töö, mis teeb riigi statistika keskbüroo. Selle paralleelsi likvideerimiseks tuleks süvendada koostööd ametiasutiste ja nimetatud büroo vahel ning kindlaks määrata kõikidel aladel statistiliste tööde hulk ja ulatus, mis täidaks statistikabüroo ja millest siis vabaneksid täielikult teised asutised.

Asjatoimetuse kiirustamiseks ja lihtsustamiseks oleks soovitav kasutada ka enam tehnilisi abinõusid. Paljudel aladel on meie asutistes töö abinõud väga primitiivsed, muuseas ka mitmesuguste nimestikkude ja registrite pidamise alal; tarvitatakse selleks raamatuid, millest vastavate andmete leidmine kui ka nende järjestamine on tülikas ja palju aega nõudev, kuna aga eraasutistes on võetud nende asemel juba ammu tarvitusele kaardikataloogid. Eriti otsarbekohased on ameerika kaardisüsteemi kohaselt koostatud kataloogid. Kuna need on hinnalt kallid, siis ei saa, muidugi, neid nõutada lühema aja kestel suuremal arvul, kuid sarnaste tehniliste abinõude nõutamine peaks siiski olema üheks tuleviku ülesandeks, kui tahetakse asjatoimetust kiirendada ja lihtsustada.

Ei saa jätta nimetamata ka kantseilise asjaajamise käiku — kirjavahetuse korda, mis põhjeneb meil veel endise aja normidel. See kord ei vasta aga enam kaasaja elunõuetele ega ka moodsa kirjavahetuse põhimõtetele. See kord on liig keeruline ja pikaldane kui ka šablooniline. Näiteks, täiesti iganenud on meie kirjade registreerimise kord kui ka ühenduses seega aktide ja kaustade korrahoid ja arhiivi korraldamine. Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse § 17. näeb ette, et riigiasutiste kantseleides toimub asjaajamine Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud korraldusel, kuid seni ei ole seda uut korda maksma pandud; kuna maksev kord, mis põhjeneb veneaegsetel normidel, on üksikasjalik ja ei jäta vabadust ja võimalust üksikute asutiste ametnikkudel ka oma algatuste teostamiseks, siis ei saa nad ka oma kavu sel alal maksma panna. Sel asjaolul oleks tarvilik maksma panna ka kantseilise asjaajamise alal uued põhimõtted, mille alusel saaksid ametnikud asutises seda asjaajamist ümber korraldada, vastavalt asutise töö iseloomule.

Lõpuks tuleb tähendada, et üldse on vaja tööd ratsionaliseerida kõikidel aladel. Selleks on vaja tundma õppida iga asjatoimetust üksikasjalikult ja põhjalikult. See tundmaõppimine peab toimuma teadusliku uurimuse meetodite järgi, kindlate teaduslike põhimõtete kohaselt. Vaja on selgitada töötegijate füüsilise ja vaimlise jõu tähendust töö protsessis kui ka üksikute tööabinõude ja -kavade võrdlevat tähendust töö produktiivsuse seisukohalt. Selgusele tuleb jõuda ka tööd kiirustavate ja takistavate tegurite ja põhjuste suhtes. Samuti on vaja võtta vaatlusele aja kulutus vastavate töökorralduste puhul ühenduses töö tulemustega. Kõik ebasoodsad, töö produktiivsuse tõstmist takistavad tingimused kuuluvad kõrvaldamisele. Töötegijaid tuleb valida vastavalt tööaladele, ning neid tuleb asetada tingimustesse, mis võimaldaksid maksimaalse töö produktiivsust. Viivitamatult tuleks võtta tarvitusele otstarbekohased tööabinõud ning kõrvaldada iganenud ja ebaotstarbekohased.

See töö ratsionaliseerimine võimaldaks jõuda seisukorran, et iga töö teostatakse inimeste poolt, kes oma vaimliste ja füüsiliste jõudude ja kalduvuste ning üldise ja kutselise ettevalmistuse suhtes suudavad teha seda tööd kõige otstarbekohasemalt, ning et iga töö jaoks tarvitatakse kõige paremaid meetodeid ja tehnilisi abinõusid ja iga töö korraldus vastab kaasaja teaduse nõuetele.

Riigivõimust ulgumerel.

Joh. Kaiv.

Merel tehakse vahet ulgumere ja nende osade vahel, mis piirduvad riigi mandriga ja asuvad selle läheduses ning loetakse alluvaks ranna riigi suverääniteedile. Niisugused veed kutsutakse ranna- ehk territoriaalveteks. Nende käsitluse juures peatume edaspidi.

Kõik muud mereveed, peale territoriaalvete, käivad lahtise mere või ulgumere mõiste all.

Ulgumere suhtes võib praegu enam-vähem üldtunnustatuks lugeda n. n. merede vabaduse põhimõtet, seda vähemalt rahuaaja kohta.

Rahvusvaheline merede vabaduse põhimõte eitab ulgumerel iga-sugust üksiku riigi ainuvõimu.

Ulgumeri ei kuulu ühegi riigi territooriumi. Ükski riik ei või tema suhtes omada omandiõigust, ei valitsemise ega kohtumõistmise õigust. Iga riik võib nii rahu- kui ka sõjaajal saata ulgumerele meresõite tegema nii kauba- kui ka sõjalaevu, kusjuures need laevad alluvad seal ainult tema oma seadustele, välja arvatud mõned erijuhud, milliseid käsitleme allpool.

Juriidiliselt on katsutud seda merede seisukorda iseloomustada mitmet viisi. Ühed on katsunud merd käsitleda kui res nullius't, s. t. kui mitte kellelegi kuuluvat asja; teised loevad merd res commu-

nis'eks, s. o. asjaks, mis kuulub kõigile. Kui merd lugeda res nullius'eks, siis järelduks sellest, et iga riik võiks ulgumerd kasutada oma äranägemisel, nii nagu ta seda soovib. Res communis'e oletuse korral võiks see sündida kokkuleppel teiste riikidega. Kuid tuleb järeldada, et ei üks ega teine toodud institutiidest ei iseloomusta küllalt täpselt ulgumere seisukorda. Res nullius sarnasena, nagu teda tarvitatakse eraõiguses, eeldab okupeerimise võimalust, mis aga ei oleks mõeldav merede vabaduse põhimõtte maksvuse juures. Res communis tähendab ühisomandist. Asi võib olla ühisomandiseks, kui ta kuulub igale üksikule riigile eraldi. Järelikult eeldab ta siiski riikide omandiõigust merele. Peab järeldama, et ei üks ega teine instituit ei oleks ulgumerele kohaldatav. Mida ulgumere iseloomustuseks võiks öelda, on see, et ulgumeri on niisugune asi, mis ei kuulu ega võigi kuuluda kellelegi, ei riikide kollektiivile ega teatavale üksikule riigile eraldi, kuid mille vaba kasutamine peab alati olema vaba kõigile riigile. Niisugusena käsitab merd ka meil maksev Balti Eraseadus. Nii on seal § 1011 väljendatud järgmiselt: „Meri, Peipsi ja Pihkva järv... ei ole kellegi omandiseks ja nad on igaühele vabalt kasutamiseks, allpool ettenähtud eranditega.“

Teissugusena käsitletakse meresängi.

Mannermaa juures oletatakse suveräänsuse korral maapinna üle põhimõtteliselt ka suveräänsust maapõue üle. Kui meie tahaksime käsitleda analoogiliselt merd, siis tuleksime, arvesse võttes mere mitte kellelegi kuuluvust, järeldusele, et meresäng ja meresügavused ei võiks kuuluda kellegi suverääniteedi alla. Siiski ei saa selles küsimuses kohaldada analoogiat mandriga. Kuna maapind ja -põue oma loomult ei ole lahutatavad, on see täiesti võimalik mere juures. On täiesti võimalik vallata merepõhja ja selle all olevat maapõuet, ilma et selle läbi saaks riivatud merede vabaduse kasutamine. Õigusega tähendab sel puhul P. Fauchille¹⁾, et siin on tegetmist dieti maa-alalise valdusega. Rahvusvahelises praktikas on niisugune merepõhja üle suverääniteedi teostamine ka tunnustust leidnud. Nii, näiteks, tunnustatakse pärlite püük Tseiloni saare ümbruses kuni kahekümne miilini alluvaks Inglismaale, rippumatult seda osa merepõhja katvastveest. Samal alusel omandaksid la Manche alt tunneli läbikaevamise korral Prantsusmaa ja Inglismaa territoriaalse suverääniteedi selle osa merepõhja peale. — Kuigi riik võib okupeerimise teel panna maksma oma valdust merepõhjal, ei järgne sellest siiski veel, et ta seal võiks ette võtta igasuguseid ehitisi. Ta võib seal teha vaid seda, mis ei takista mere kasutamist teiste poolt.

Vastandina merepõhjale loetakse õhk mere kohal vabaks nagu merigi. Õhuvabadus mere kohal on mere vaba kasutamise eelduseks; ilma õhuvabaduseta ei saaks olla mere vabadust. Kuigi merede vabadus on praegusel ajal üldiselt tunnustatud teadlaste poolt ja ka rahvusvahelises praktikas, ei olnud see alati nii. Ajalugu kubiseb

¹⁾ Traité de droit international public, Paris, 1925, I köide, 2. jagu, lhk. 17.

juhtumitest, kus riigid püüdsid mere peale laiendada omandiõigust või suveräniteeti.

Vanal ajal katsusid fõniiklased ja kartaagolased nendes vetes, kus liikusid nende laevastikud, välja tõrjuda kõik teised meresõitjad. Kreeka merelinnad püüdsid suveräniteeti laiendada nende naabruses olevatele vetele.

Veneetsia kuulutas keskajal välja omandiõiguse Adria merele. Genua ja Pisa pretendeerisid samasugusele õigusele Liguria mere suhtes. Samal ajal kuulutasid Taani- ja Rootsimaa Baltimere alluvaks nende ühisele suveräniteedile.

Samasuguseid pretensioone leidub ka hilisemates aastasadades. Nii tahavad hispaanlased panna maksma oma ainuvõimu Vaiksel ookeanil. Portugaallased keelavad teistel riikidel sõita Atlandi ookeani lõuna osas ja India ookeanis. Inglased pretendeerivad suveräniteedile merede üle alates Stadlandist Norras kuni Finisterri maaninani Hispaanias ja isegi kuni Ameerika rannani ja põhjas kuni tundmatuteni regioonideni. Nii näiteks nõuavad nad Elisabeti (1558—1603) ajal omandiõigust kõigi merede üle, mis puutuvad Inglismaa randa. Kuid siiski vastab sama Elisabet hispaanlastele, kes leiavad, et Francis Drake sõitudega Ameerika vetes rikub nende õigusi nimetatud meredel: „Mere ja õhu kasutamine kuulub kõigile; ükski riik ega ükski eraisik ei või omada õigusi ookeani peale, sest loodus ega avalik taba ei luba tema okupeerimist.“

Hilisematest suurematest pretensioonidest võiks märkida kahte.

1821. aastal kuulutas vene keiser Aleksander I Beeringi mere kuni põhja laiuse 51 kraadini Vene riigi territooriumiks. Selleks, et kõrvaldada konkurentsi Ameerikas olevatele vene ettevõtetele, keelas tsaar kõigile võõrastele laevadele ligineda rannale lähemale kui sada meremiili. Ameerika Ühendriikide ja Inglismaa ägedate protestide tõttu loobus Venemaa oma pretensioonist Ühendriikidega 1824. a. ja Inglismaaga 1825. a. sõlmitud lepingutega. Kuid Ameerika Ühendriigid, kellele Venemaa vahepeal oli ära müünud Alaska ja loovutanud kõik oma õigused Ameerikas, katsusid 1886. aastal samal Beeringi merel panna maksma oma ainuõiguse. See katse lõpetati Inglismaa protesti tõttu vahekohtu otsusega 1893. aastal.

Tunduvat rikkumist pidi merede vabaduse põhimõtte kannatama maailmasõja päevil: ulgumeri puistati täis miine, kuulutati laiad veeväljad sõjapiirkonnaks, kuhu ei võinud sõita ükski kaubalaev hävitamise ähvardusel, vaatamata sellele, kas ta kuulus sõdivate riikide kodakondsusse või mitte, laiendati sõjakontrabandi mõistet jne. Kuid nii ühelt kui ka teiselt poolt sõdivad riigid tõendasid oma diplomaatlikkudes nootides, et nad on merede vabaduse põhimõtte kaitsjad. Merede vabadus pidi olema sõja kui ka rahu sihiks. Ameerika Ühendriikide president Wilson väljendas oma teadaandes 1918. a. kongressil, et rahu programmi üheks punktiks peab olema „meresõidu vabadus väljaspool territoriaalvett nii rahu- kui ka sõja ajal, välja arvatud juhtumid, kus mered osalt või täielikult suletakse

rahvusvahelise aktsiooniga selleks, et sundida kohaldama rahvusvahelisi kokkuleppeid.“ Rahuläbirääkimistest jäeti see punkt aga täiesti välja.

Riikide pretensioonid merede suhtes on põhjustanud palju kirjutisi selle küsimuse alal. Terve selle kirjanduse ülevaate andmine oleks siin võimatu. Märgime siin vaid kaks iseloomustavamamat ja põhjanevat vaidlust.

1609. aastal avaldas hollandi õigusteadlane Grotius teose „Mare liberum“. Grotius'e tööde sihiks oli kaitsta oma koduriigi huviseid Jaava saare suhtes portugallaste pretensioonide vastu, milliseid viimased rajasid paavsti bulladele. Juriidiliste väidete varal seab Grotius üles merede vabaduse põhimõtte ja näitab, et meri ja temal sõitmine ei või olla ühegi riigi ega eraisiku omandiseks.

Grotius'e teos kutsus esile elavaid vastuväiteid nende rahvaste juures, kes pretendeerisid suveräniteedi õigusele merede üle. Inglise kuningas Karl I nõudis Hollandilt Grotius'e taltsutamist, ühtlasi laskis avaldada vastusena Grotius'e teosele Seldeni teose, mis kandis pealkirja „Mare clausum“ (Suletud meri). Juba raamatu esiküljel oli kokkuvõttes väljendatud teose põhimõte: Esimest kord näidatakse, et naturaal- ja rahvusvahelise õiguse järgi meri ei kuulu kõigile inimestele ühiselt, vaid et teda võib alistada üksikute valitsemisele või teha omanduseks, samuti nagu maadki. Teiseks, näidatakse, et võim briti või selle mere üle, mis uhub Inglismaa saart, on alati olnud selle saareriigi osaks või päraldiseks.

Osava loogikuna oskas Selden erutada inglaste rahvustunnet. Tema raamatut vaadeldi Inglismaal kui ametlikku väljaannet rahvusvahelise mereõiguse alal.

Igatahes löid Grotius'e poolt algatatud põhimõtted suuri laineid. 17. sajandil leidub teadlaste hulgas küll vähe tema mõtte pooldajaid. Kuid alates juba 18. teisest poolest, ei tule enam ette tõsisemaid väiteid merede vabaduse põhimõtte vastu.

Praegusel ajal võiks lugeda üldtunnustatuks reegel, et ükski riik ei saa meredele laiendada oma ainuvõimu. Kuid siiski ei saa võtta seda põhimõtet absoluutsena, sest meresõja ajal neutraalsete riikide laevad kindlasti saaks alluma kitsendustele sõdivate riikide huvides. Nagu iga teinegi vabadus, ei sa ka merede vabadus olla absoluutne. Ka siin maksab põhimõte, et kellegi vabadus ei tohi olla takistuseks teiste vabadusele.

Rippumatult sellest võib iga riik kokkuleppel mõne teise või paljude teiste riikidega loobuda mõnest temale merede vabaduse põhimõttest tulenevast õigusest. Ta võib näiteks keelduda navigeerimast või kalastamast merede teatavates osades või tervel merel. Ta võib tema lipu all sõitvate laevade suhtes lubada laadungi kontrollimist ja laeva kinnipidamist teise riigi võimude poolt ka lahtisel merel, kus viimased muidu niisugust õigust ei omaks. Nii võimaldasid Soome lahte ümbritsevad riigid alkoholikaupade salaveo vastu võitlemise konventsiooniga (RT 38 — 1926) nende laevadele rannariigi

õiguse kohaldamist 12 miilises merevöös ning neid jälgida ka väljaspool seda vööd, kui neid kohatakse selles vöös, kui nad sealt pääsevad minema.

See, et meri vabalt kõigi kasutada, ei ütle veel kuigi täpselt selle õiguse sisu. Võivad tekkida mitmesugused tõlgitsused, sellepärast on tarvilik lähemalt näidata merede vabaduse põhjened õigused. Kokkuvõetult oleksid niisugused õigused järgmised: 1) laevasõidu vabadus, 2) kalastamise vabadus, 3) õigus panna merealuseid kaableid, 4) teostada mere põhjal või selle all maapõues ehitisi.

Navigeerimise vabadus loetakse algeliseks õiguseks rahvusvahelises läbikäimises. Laevasõiduks ei ole tarvis küsida teiste riikide nõusolekut ega sõlmida selleks kokkuleppeid. Sellel alal ei või ühelgi riigil olla mõnd ülevõimu; siin kõik riigid on võrdsed.

Sellest järgneb, esiteks, et ühelgi riigil ei ole ainuõigust kohtumõistmiseks ulgumerel teise riigi lipu all sõitval laeval kordasaadetud süütegude asjus. Missuguse riigi kodakondsusse ka süüteo asjaosalised ei kuuluks, alluvad ulgumerel nii sõja- kui ka kaubalaeval ja nende paatidel kordasaadetud süüteod selle riigi kohtutele, kelle lippu kannab laev.

Teiseks, järgneb sellest, et ükski riik ei või ulgumerel anda käsku võõrale laevale. Igal riigil on võim vaid oma laevade üle. Muidugi mõista, tulevad siin välja arvata juhud, kus teine vastav riik on niisuguse käsutamise õiguse teisele riigile andnud kokkuleppe teel.

Edasi järgneb samast põhimõttest, et ükski riik ei või nõuda auavaldusi tema laevastikule või lipule. — Tuleb märkida, et just meretseremoniaal tekitas endistel aastasadel palju tülisid ja arusaamatusi. Neil aegadel oli ta mõistetav, kui võtta arvesse, et riigid pidasid meresid nende suveräniteedi alla kuuluvateks. Sel ajal tähendas niisugune tseremoniaal teise vastava riigi ülevõimu tunnustamist. Niisugusel meretseremoniaalil on oma pikk ajalugu. Rea kokkulepete teel jõuti lõpuks 19. sajandil nii kaugele, et meretseremoniaali alal viidi läbi kõikide riikide ühetaolsus. Praegusel ajal on laevade tervitusel vaid viisakuse avalduse tähtsus. Laevad ei ole kohustatud lahtisel merel üksteist tervitama. Kui keegi ei võta vastu tervitust, siis ei saa selle eest laeva mitte võtta vastutusele. Haavavaks võiks lugeda võõra riigi suhtes mittetervitamist või tervituse vastu võtmata jätmist ainult erakorraliste asjaolude juures. Kuid ka niisugusel juhul ei saaks teine laev sundida teist tervitusele nagu see sündis varematal aegadel isegi sõjariistade abil. Võiks kõige rohkem järgneda vahest rahulduse nõudmine diplomaatlikul teel.

Navigeerimise vabaduse järelduseks peaks olema ka see, et lahtisel merel ei tohiks leida aset vaenulised aktid sõdivate riikide vahel, sest see tunduvalt kitsendab vaba laevasõitu. Kuigi niisugune järeldus paistab õigena loogiliselt, oleks vist küll tegelikult vaevalt loota sellest kinnipidamist sõjakorral, nagu seda muu seas näitavad maailmasõja kogemused.

Merel navigeerimise julgeoleku kindlustamise otstarbel on välja töötatud ja riikide vaheliselt maksuma pandud rida konventsioone.

Nendest võiks esimesena märkida rahvusvahelisi reegleid laevade kokkupõrgete vältimiseks merel, mis koostati 1889. a. Washingtoni konverentsil.¹⁾ Meil on need reeglid maksvad Kaubanduse seaduse § 467 lisana. Neid reegleid soovitas 1914. a. Londoni rahvusvaheline merekonverents täiendada, kuid maailmasõja tõttu jäi see teostamata. — Need reeglid käsitavad määrusi tulede suhtes, häälesignaale udu ajal, laeva kiirust udus, teeandmist, hädasignaale jne.

Kuid üksi kokkupõrgete reeglitest oleks olnud vähe. Oli tarvis seada üles ühtlasi reegleid ka kokkupõrgetest tekkiva vastutuse kohta. Sellel alal kirjutati Brüsselis 1910. aastal kahekümneviie riigi poolt alla konventsioon teatud reeglite ühtlustamise kohta laevade kokkupõrgete alal, millega on ühinenud ka Eesti (vt. Riigi Teataja nr. 34 — 1929). Selle konventsiooni eeskirjad on võetud ka meie Laevade kokkupõrgete seadusse (R. T. nr. 48 — 1930).

Kuna riikide seadusandlused ei sisaldanud ühtlasi eeskirju ja mõnes neis üldse ei leidunud eeskirju laevade kohustuse kohta anda abi merehädalistele laevadele, siis koostati Brüsselis 1910. a. konventsioon abiandmise ja päästmise kohta merel. Sellega on ühinenud ka Eesti. Konventsiooni eeskirjad on ühtlasi võetud Laevade päästmise ning neile abiandmise ja uppunud ning randunud varade seadusse (R. T. 48 — 1930).

Titaniku hukkumise tagajärjel peeti Londonis 1913. a. konverents, mille tulemusena kirjutati 14. jaan. 1914. a. konventsioon elu kaitse kohta merel. 1929. a. võeti ta Londonis vastu uuel kujul (International convention for the safety of Life at Sea). Ta sisaldab hulk eeskirju laevade ehituse, päästeabinõude, meresõiduks tarvilikkude teadete edasiandmise jne. kohta. Selle konventsiooniga ühinemise küsimus on praegu kaalumisel vastavates asutistes.

Meresõidu julgeolekuks on tarvilik, et mitmesse kodakondsusse kuuluvad laevad võiksid omavahel astuda ühendusse ühise keele abil. Selleks on võetud tarvitusele ühtlased meresignaalide koodeksid ja pandud maksma ühtlased reeglid traadita telegraafi alal (vt. Washingtonis 1927. a. sõlmitud rahvusvaheline raadiotelegraafi konventsioon, millega ühinenud ka Eesti — R. T. 11 — 1929). Samal otstarbel on sõlmitud kokkuleppeid tuletornide ja meremärkide ehitamise ja korrashoiu alal.

Nagu ülal tähendatud, järgneb mere vabaduse põhimõttest peale navigeerimise vabaduse ka kalapüüdmise vabadus. See käib mere vabalt kasutamise hulka. Küll on aga ka sellel alal mõned riigid katsunud panna maksma oma ainuõigust. Eelpool mainisime juba Venemaa ja hiljem Ameerika Ühendriikide katseid endile reserveerida ainuõigust Beeringi merel. Hilisematest juhtudest võiksime siin nimetada Nõukogude Venemaa poolt 1922. a. Valgemerel inglise kalapaatide kinnipidamist väljaspool kaheteistmiililist vööd. Inglismaa protestide tõttu anti need paadid inglastele tagasi.

¹⁾ Eestikeelses tõlkes ilmunud Grosholmi ja Gustavsoni raamatus: Laevade rannavete seadus ja kokkupõrgete ärahoidmise reeglid.

Kalapüügi õigus ulgumerel kuulub kõigile riikidele. Ükski riik ei saa siin tarvitada ainuõigust. Muidugi ei saa aga olla keelatud riikidel loobuda oma õigusi kasutamast. Niisuguseid õigustest loobumisi võib ajaloost mitmeid ette tuua. Mainime siin Washingtoni lepingut 1911. a., millega Ühendriigid, Venemaa ja Inglismaa kohustusid keelama viieteistkümneks aastaks hüljeste püüki Beeringi meres ülalpool 30 laiuskraadi. Kuid kõik niisugused lepingud võivad maksta ainult lepinguosaliste riikide suhtes.

Kalapüügi vabadus eeldab, et ükski riik ei ole õigustatud ulgumerel andma eeskirju teise riigi kodanikkudele. Nagu juba eelpool näidatud, ei allu ulgumeri ühegi riigi suveräniteedile ja järelikult ei saa ükski riik seal seada norme võõraste alamate suhtes. Iga riik võib siin eeskirju anda ainult oma kodanikkudele. Meie oma seadusandlusest võiksime siin viita Kalapüügi seadusele (R. T. 43 — 1923. a.). Selle seaduse § 3 käib järgmiselt: „Merel, Peipsi ning Pihkva järves võivad kõik Eesti vabariigi kodanikud vabalt ja takistamata kala ja meriloomi püüda, välja arvatud need erandid, mis käesoleva paragrahvi märkus 1. tähendatud.“ Sama paragrahvi märkus 1. on öeldud: „Käesolevas paragrahvis tähendatud vetes on põllutööministeeriumil õigus kohtades, kus see rohke saagi või muude eriliste põhjuste tõttu tarvilik on, kalapüügi õigust välja rentida, missugusel juhtumisel rendilepingu kestvuse jooksul lepingus ettenähtud aastaegadel kellegil muul peale rentnikkude õigust ei ole neis kohtades kala ja meriloomi püüda.“

Seda paragrahvi ei või mõista nii, nagu oleks sellega ka ulgumerel kalapüügi õigus ainult Eesti kodanikkudel. Kuigi niisugust tõlgitsemist võimaldaks kõnesoleva seaduse tekst, ei tohiks siiski nii talitada, sest kuna peab rahvusvaheliselt üldtunnustatuks lugema kalapüügi vabadust, siis ei lubaks niisuguse eeskirja olemasolu meie Põhiseaduse § 3, mille järgi rahvusvaheliselt üldtunnustatud normid loetakse meie õigusliku korra lahutamatuks osadeks. Küll on meil täielik reglementeerimise õigus meie territoriaalvetes, samuti Peipsi ja Pihkva järve meile kuuluvates osades ja muudel sisevetel.

Nagu iga teisegi vabaduse teostamisel, peab ka kalapüügi õigust teostatama nii, et selle läbi ei kannataks teiste samasugune õigus. Kui mõni riikidest lubaks niisuguseid abinõusid, mis viiks merel loomariigi vastu kiirele hävinemisele, sis võivad sellest tekkida rahvusvahelised sekeldused.

Erandid merevarade kasutamise alal on rahvusvaheliselt tunnustatud pärlite ja korallide püügi alal, millest rääkisime eelpool.

Kolmanda, merede vabadusest tuletatava õigusena märkisime õigust seada merealuseid kaableid. Kuna niisugune kaablite asetamine ei takista mere vaba kasutamist teiste poolt, siis ei saa siin teised riigid vastu seista nende asetamisele ulgumerel. See osa merepõhja, millel kaabel lasub, tuleb lugeda alluvaks kaablilt paneva riigi suveräniteedile okupeerimise õiguse põhjal, sest nagu eelpool näidatud, allub rahvusvahelise õiguse seisukohalt merepõhi nagu muu maagi okupeerimisele. Selleks aga, et luua niisugust kaab-

lite kaitset ulgumerel kuritahtlikkude või ettevaatamatute tegude vastu teiste riikide laevade poolt, on tarvilikud sellekohased rahvusvahelised kokkulepped. Niisugune kokkulepe kirjutati alla Pariisis 14. märtsil 1884. a. Hiljem, 1886. ja 1887. aastal täpsustati tema üksikute eeskirjade mõtet.

Eesti selle konventsiooniga ühinenud ei ole. Kuid seda peaks küll tehtama, kui tahetakse meie kaablite kaitset korraldada rahvusvahelises ulatuses. Meil on kaablite korrashoiu alal sõlmitud Soomega (RT 33 — 1926) ja Lätiga (RT 32 — 1930) éraldi kokkulepped.

Mis puutub lõpuks viimasena merede vabadusest tulenevasse õigusse mere põhja all kaevata tunneleid, siis on sellel küsimusel senini olnud vaid teoreetiline tähendus. Rahvusvahelise õiguse teooria seisukohalt selleks ei saaks olla takistusi. Tegelikult aga niisuguseid tunneleid ei ole kaevatud. On küll olnud kavatsusi ehitada tunnel Gibraltari merekitsuse all, et ühendada Euroopat Aafrikaga, samuti on kaalutud projekti tunneli ehitamiseks La Manche'i all, et ühendada Prantsusmaad Inglismaaga, kuid tegeliku kaevamiseni ei ole senini jõutud.

Peale nende kitsenduste, mis eespool kirjeldatud, allub merede vabaduse kasutamine julgeoleku huvides veel järgmistele piiratustele.

Meri oma lõpmatu ulatusega pakub võimalusi mitmesugusteks süütegudeks. Selleks, et oleks võimalik võidelda merel kuritegeliku elemendi vastu, tunnustatakse merede suhtes piiratul kujul suverääniteedi õigus. Kuna ükski riik ei või merel pretendeerida ühelegi ainuõigusele, siis peab niisugune õigus kuuluma kõigile riikidele.

Esimese niisuguse õigusena võiksime mainida rannariikide n. n. jälitamise õigust (*droit de poursuite*). Rannariigil on õigus ulgumerel jälgida teise riigi laeva ja teda areteerida, kui laev on selle riigi vetes olles korda saatnud kõnesoleva riigi jurisdiktsioonile alluva süüteo. Niisugune jälitamise õigus lõpeb, kui laev jõuab mõne teise võõra või oma riigi territoriaalvetesse. Kui jälitamine on kord katkestatud, siis ei saa seda uuesti jätkata. Praegu tunnustatud seisukoha järgi ei lubata, et jälilaeve võiks jälitavat oodata väljaspool teise riigi territoriaalvett ja jälitamist jätkata, kui jälitav uuesti tuleb ulgumerele. Jälitamise katkestamatus on jälgimise õiguse oluline element; sellepärast tarvitavad anglosaksid selle õiguse suhtes väljendust „hot pursuit“.

Teisena võiks tulla siin kõne alla sõjalaevade poolt ulgumerel kaubalaevade lipu kontrollimise õigus (*enquête ou vérification du pavillon*, mõned autorid nimetavad seda ka *reconnaissance de nationalité, vérification des papiers de bord, right of approach*). Selle õiguse sihiks on võimaldada tõestumist laevade kodakondsuses ja selles, kas laeval on õigus kanda selle või teise riigi lippu. Nimelt võib sõjalaev, üles tõmmates oma lipu, nõuda, et iga kaubalaev ulgumerel tõmbaks üles oma riigi lipu. Kui kaubalaev keeldub lippu tõstmast või kui on põhjendatud kahtlus, et laeval ei ole õigust seda lippu kanda, mida ta näitab, siis on sõjalaeval õigus kaubalaevale teed sulgeda ja nõuda laeva dokumentide esitamist. Laeva doku-

mentide, eriti laevade registreerimise tunnistuse (liputunnistuse) kontrollimisel kohaldatakse selle riigi õigust, kelle kodakondsusesse laev oma lipu järgi kuulub.

Kui laev keeldub dokumente esitamast, siis võtab sõjalaeva komandöör tarvitusele need abinõud, mis antud olukorras paistavad olevat kõige kohasemad. See õigus on nii sõja- kui ka rahuajal. Kuna niisuguse lipu kontrollimise õiguse vastu on aga väga palju võideldud merede vabaduse põhimõttest välja minnes, siis võiks see õigus tulla tarvitusele tõeliku tarviduse juhtudel, ja sealgi äärmise ettevaatusega. Küsimus selle kohta, kas asjaolud küllaldaselt õigustavad lipu näitamise nõuet, on väga raske ja delikaatne. Teiselt poolt võib lipu tõstmist nõudev sõjalaev sattuda kompromeeerivasse seisukorda, kui puuduvad võimalused tema nõudmist kindlalt läbi viia. Kuid seda õigust eitada, toetudes ainult teoreetiliselt sirgjooneli- sele tuletusele merede vabaduse põhimõttest, küll vist ei võiks. Kui seda õigust eitada, siis muutuks lõpuks riikidel raskeks merel üldse valvet teostada ka oma riigi laevade üle, sest oleks raske kindlaks teha, kas on tegemist koduriigi kaubalaeva või mõne teise riigi lae- vaga. Eriti keeruliseks läheks see nüüd, kus lipu muutmine tehtud äärmiselt hõlpsaks.

Endastmõistetavalt ei või niisuguse õiguse teostamisel olla kahtlust, kui see õigus on teisele riigile antud kokkuleppe teel selle riigi poolt, kelle lippu kaubalaev kannab.

Viimasena kirjeldatud õigusele seisab oma iseloomult lähedal laeva läbiotsimise õigus (droit de visite laiemas mõttes, enamjao inglise ja ameerika autorite järgi right of visit and search). Seda õigust tunnustatakse sõjaajal sõdivatel riikidel neutraalsete riikide laevade suhtes. Seda õigust tingivad kaks järgmist peakaalutlust. Esiteks see, et sõdivad riigid ei saaks oma laevu varjata, kandes mõne neutraalriigi lippu. Teiseks peab sõdivatel pooltel võimalus olema valvata, et neutraalsed riigid tõelikult peaksid neutraalsust, ja et nende lipu all sõitvad laevad ei veaks sõjakontrabanti. Niisugusele kontrollile allub igasugune laadung tema iseloomu, tema omanduse ja sihi suhtes.

Kuna niisugust kontrollimise õigust sõjaajal võib lugeda õigu- sega vaidlematuks rahvusvahelise õiguse normiks, ei saa seda selle õiguse kohta ütelda rahuaja suhtes. Seda õigust rahuajal ei tun- nusta ei rahvusvahelise õiguse doktriin ega tavad. Küll kaitsevad teda mõned inglise autorid. Rahuajal võib laeva läbiotsimist võtta ette ainult siis, kui on kahtlus mereröövi kohta. Kuid niisugusel korral sünnib see vastavate sõjalaevade komandööride täielisel vas- tutusel selle eest, et niisuguse abinõu tarvitusele võtmine ei sün- niks ilma küllaldaste põhjusteta. Laevade läbiotsimise kohta ülal- toodu käib muidugi ainult võõra riigi laevade kohta. Igal riigil on õigus oma riigi kaubalaevu lasta läbi otsida nii territoriaalvetes kui ka ulgumerel. See on iga riigi siseseadusandluse asi.

Samuti võivad riigid kokkulepete teel lubada teisel riigil läbi otsida oma kaubalaevu nii ulgumerel kui ka oma territoriaalvetes.

Lõpuks võime peatuda riikidele ulgumerel kuuluvate õiguste juures mereröövi vastu võitlemisel.

Mereröövi mõiste rahvusvahelise õiguse järgi on laiem kui röövimisel lahtisel merel, nii nagu seda käsitleb kriminaalõigus. Rahvusvahelise õiguse mõiste järgi loetakse mererööviks igasugune vägivaldne tegu, mis korda saadatud laeva poolt lahtisel merel, vaatamata kas selle juures omastatakse võõrast vara või mitte.

Mida lugeda rahvusvahelise õiguse mõttes mereröövi olulisteks tunnusteks, selle kohta valitsevad väga suured lahkarvamised.

Liszt näiteks loeb mererööviks igasugust ulgumerel kordasaadetud vägivalda, nagu inimeste tapmist ja haavade löömist, kuigi seejuures ei leia aset võõra vara omastamine, samuti võõra vara riisumine või hävitamine kui ka vabaduse võtmine ja vägistamine.¹⁾

Kuna käesoleva kirjutise raamides võimatu peatuda üksikasjalikumalt mereröövi juures, märgime siin vaid mereröövi kolm olulist elementi.

Mererööv eeldab kõige esiteks laeva, mille laevapere või reisijad panevad toime vägivallategusid.

Teiseks mereröövi tunnuseks on see, et niisuguse vägivalla hädaoht ähvardab kõiki riike ilma erandita.

Sel alusel ei saa lugeda mererööviks seda, kui teatud laeva meeskond haarab vägivallaga võimu oma laeval oma kätte.

Samal alusel ei või lugeda mereröövliteks neid mässulisi laevu, mis võitlevad oma riigivõimu vastu poliitilistel põhjustel.

Mereröövi kolmandaks elemendiks tuleb lugeda seda, et mererööviks loetavad vägivallateod peavad toimuma merel.

Mereröövi loetakse rahvusvaheliseks süüteoaks.

Sellel alusel on riigid õigustatud sellel alal tarvitama mõnesugusel määral oma politseilist ja kohtumõistmise õigust ka võõra riigi lippu kandvate laevade suhtes. Mereröövleid võivad jälgida kõigi riikide laevad ja nende üle võib kohut mõista selle riigi kohus, kelle laev neid tabas, vaatamata mereröövis süüdi oleva laeva kodakondsusele.

Mõned autorid, näiteks Liszt, arvavad, et mereröövi tõttu kaotab laev oma kodakondsuse; ta on linnuprii. Niisuguse konsekventsi tõmbamine tundub siiski liig kaugele minevana. See asjaolu, et iga riigi sõjalaev võib mereröövis süüdi oleva laeva kinni pidada ja areteeriva laeva riik tema üle kohut mõista, ei tingi kodakondsuse kaotamist. Kui oletada, et mereröövis süüdi oleval laeval ei ole kodakondsust, siis jääks lahtiseks küsimus, missuguse riigi kohtutele peaks alluma niisugusel laeval kordasaadetud süüteod, mis ei käi mereröövi mõiste alla, samuti ka tsiviiltehingud.

Kohtumõistmine mereröövis süüdi oleva laeva üle allub rahvusvahelises õiguses maksva vaate järgi selle riigi kohtutele, kelle laev tabas mereröövlid, välja arvatud juhud: 1) kui mõnes rahvusvahelises lepingus ei ole ette nähtud teisiti või 2) kui kinnipüüdjä laeva

¹⁾ Международное право, Riia 1923, lhk. 266.

riik ei nõua seda oma kohtu alluvusse, näiteks ei ole Saksa seaduse järgi nende kohtud kompetentsed otsustama mereröövi üle, mis toime pandud võõra riigi laeva poolt kellegi kolmanda riigi laeva vastu.

Mereröövi kaudu omastatud asjad antakse rahvusvahelises õiguses läbilöönud põhimõtte kohaselt tagasi nende omanikkudele.

Peale eelpoolkirjeldatud õiguste oletatakse mõnelt poolt veel muid õigusi ulgumerel laevu kinni pidada omakaitse alusel. Kuna see küsimus väga segane ja teiselt poolt äärmiselt delikaatne, siis nõuab see erikäsitlust. Selle küsimuse juure tuleme tagasi hiljem.

Karistusnormide ruumilise maksvuse ulatusest üksikute riikide seadusandluste seisukohalt.

Karl Perandi.

I. Üldmärke d. Praegusel ajal, ühenduses liiklemistehnika hoogsa arenguga, ikka rohkem rahvusvahelist ilmet omava kuritegevuse vastu võitlemisel pälvib erilist tähelepanu küsimus, kas võib riigi karistusline tegevus ulatuda välismaal kordasaadetud kuritegudele, jaataval korral, kui suures ulatuses.

Vastuseks sellele küsimusele leiame õiguse teoorias mitu seisukohta.

Esijoones tuleks mainida laiaulatuslikul rahvusvahelise koostöö alusel seisvat karistamisõiguse universaalset süsteemi, mille järgi kurjategijat, kes pannud toime kuriteo mõne riigi või tema kodanikude huvide vastu, tuleb jälgida kõikjal, kuhu ta ka ilmub. Selle juures piiratakse seda süsteemi selles mõttes, et kurjategija karistamisõigus peab esijoones kuuluma riigile, kes on kõige kompetentsem tema süüasja arutamiseks. Seepärast tuleb kurjategija karistamine tema tabamiskohal pidada subsidiaarseks abinõuks, millele tuleb eelistada kurjategija väljaandmist riigile, kus ta on pannud toime kuriteo, kuna siin tõde võib avastuda kõige paremini.

Vastandina universaalsele printsiibile ei ole territoriaalse printsiibi järgi kurjategija karistamine välismaal kordasaadetud kuritegude eest siseriigis võimalik, vaid iga riik on õigustatud karistama ainuüksi neid kuritegusid, mis on pandud toime tema territooriumil.

Selle territoriaalse printsiibi järgi jääksid karistamata kuriteod, mis saadetud korda maa-alal, mis ei kuulu ühelegi riigile, näit., kõrve- ja polaarpiirkonnas, või maa-alal, mille kuuluvus ühele või teisele riigile on vaieldav. Seepärast on ka territoriaalne printsiip teoorias leidnud täiendamist natsionaalse ja reaalse süsteemi põhimõtetega. Esimene neist süsteemest tugeb põhimõttel, et iga riik on õigustatud ja kohustatud karistama oma kodanikku ka sel juhul, kui ta on saatnud kuriteo korda välismaal. Reaalne printsiip selle vastu ei pööra niivõrd tähelepanu kuriteo subjektile kui objektile. Nimelt on selle aluseks põhimõte, et iga riik on õigustatud karistama

iga kuritegu, mis on sihitud: a) siseriigi enese ja tema eluliste huvide vastu või b) siseriigi kodanikkude õiguslike huvide vastu.

Mõlemad mainitud printsiibid ei ole võetud vastu teoorias puhtal kujul.

Ilma et siinkohal asuksime eeltoodud süsteemide lähemale teoreetilisele eritlusele¹⁾, vaatleme, kuidas mainitud printsiibid on leidnud rakendamist üksikute riikide seadusandlustes, et saada lühike ülevaade üksikute riikide karistusnormide ruumilise ulatuse kohta käivatest seadustikkude eeskirjadest.

Siin tuleb kõigepealt tunnustada, et ükski ülalloendatud süsteemest ei ole puhtal kujul viidud läbi üksikute riikide kriminaalseadustikes; küll aga põhjenevad viimaste sellekohased eeskirjad kõnesolevate süsteemide mitmekesisel kombinatsioonil.

Seejuures esinevad mitmesuguste riikide seadusandluses suuremad erinevused, olenedes sellest, millisel määral üks või teine süsteem on leidnud neis aktsepteerimist.

Kuna üksikute riikide (Inglismaa ja Põhja-Ameerika Ühendriigid) seadusandlused toetuvad peamiselt territoriaalsel printsiiibil, on kontinentaalse Euroopa riikide kriminaalseadustikes territoriaalne printsiiip oluliselt täiendatud natsionaalse ja reaalse süsteemi põhimõtetega; rea riikide juures on viidud oluliselt ellu ka universaalse süsteemi põhimõtted (Austria, Itaalia, Norra, Läti, Eesti).

II. Üksikute riikide seadusandluste eeskirjad. a) Eesti seadusandlus. 1. Meie uues kriminaalseadustikus²⁾ on territoriaalne printsiiip väljendatud § 4-das. Siin esile toodud üldise põhimõtte kohaselt kuuluvad seadustiku alla kõik Eesti Vabariigi piires kordasaadetud süüteod, olgu kordasaatja Eesti Vabariigi kodanik või välismaalane.

See üldine printsiiip leiab piiramist § 5-ndas, mille järgi kõnesoleva seadustiku alla ei kuulu: a) teod, mis karistatakse eriseaduse järgi neis piires, mis määratud nimetatud seaduses,³⁾ ja b) nende välismaalaste süüteod, kellel Eesti Vabariigis on eksterritoriaalsuse õigus. Teisest küljest määrab kriminaalseadustik, et see on maksev ka nende Eesti Vabariigi kodanikkude poolt välismaal kordasaadetud süütegude suhtes, kellel seal on eksterritoriaalsuse õigus (§ 6).

2. Natsionaalne printsiiip leiab kohaldamist seadustiku § 7-ndas. Siin väljendatud üldise põhimõtte kohaselt kuuluvad käesoleva seadustiku alla Eesti Vabariigi kodanikkude poolt väljaspool Vabariigi piire kordasaadetud rasked kuriteod või kuriteod (Kr-sead. § 3 mõttes), aga ka sellised üleastumised, mille karistatus

¹⁾ Vaata: K. Perand'i Kurjategijate väljaandmine kui tarvilik sanktsioon karistamisõiguse universaalsele süsteemile. „Eesti Politsei“ nr. 4 — 1931, lhk. 234—243.

²⁾ RT. 56 — 1929.

³⁾ Eriseaduste loetelu on jäetud välja põhjusel, et nad seaduse koostamisel olid eestistamata.

nende kordasaatmisel väljaspool Eesti Vabariigi piire on ette nähtud Vabariigi poolt sõlmitud rahvusvahelises lepingus.

3. Sama paragrahvi (§ 7) teises lõikes on peale selle oluliselt viidud läbi reaalse ja universaalse süsteemi põhimõtted, mille järgi selle seadustiku alla kuuluvad ka välismaalaste poolt väljaspool Eesti Vabariigi piire korda saadetud a) rasked kuriteod või Eesti Vabariigi kodanikkude õiguste või Eesti Vabariigi varanduste või sissetulekute vastu sihitud kuriteod (Krim.-sead. § 3 mõttes), ning peale selle b) need süüteod, mille karistatavus nende kordasaatmisel väljaspool Eesti Vabariigi piire on nähtud ette Vabariigi poolt sõlmitud rahvusvahelises lepingus.

4. § 7. laialdased karistusnormide kohaldamise võimalused leiavad üldiselt piiramist seadustiku § 8-ndas, kusjuures teataval määral võetakse arvesse välismaal kuriteo kohal maksev seadusandlus ning tunnustatakse välismaa kohtuotsust. Siin määratakse, et väljaspool Eesti Vabariigi piire kordasaadetud süüteo eest ei võeta § 7 nimetatud juhtudel kordasaatjat vastutusele: a) kui kuritegu selle kordasaatmise koha seaduste järgi ei olnud keelatud (I lõige, p. 1); b) kui süüalune välismaa kohtu seadusjärgelise otsusega on mõistetud õigeks või vabastatud karistusest (I lõige, p. 2); c) kui süüdlaseksmõistetud välismaa kohtu otsusega määratud karistuse täiekt on ära kannud (I lõige, p. 3) või d) kui võõra riigi vastu sihitud süütegu kuulub nende hulka, milles ei lubata süüaluse väljaandmist (I lõige, p. 4).

Peale selle kergendatakse § 8 teise lõike põhjal Kriminaalseadustiku § 7 järgi vastutusele võetavale isikule karistust sama seaduse § 53 põhjal, kui süüdlaseks mõistetud välismaa kohtuotsusega määratud karistusest ühe osa on kannud ära või kui süüteo kordasaatmise koha seadus, võrreldes kõnesoleva seadustikuga, määrab kergema karistuse.

Loendatud (§ 8 I lõige, p.p. 1 ja 2 ning II lõige) kitsendused ei tule aga kohaldamisele kõigi süütegude puhul, vaid sellest on tehtud erandid tähtsamate riiklike ning teenistusalaalaste süütegude kohta. Nimelt määravad § 9-nda eeskirjad, et paragrahv 8 esimeses lõikes, p.p. 1 ja 2 ning teises lõikes sisalduvad määrused ei maksa §§ 74—76 ettenähtud raskete kuritegude kohta (süüteod kõrgema riigivõimu vastu)⁴⁾ ja, kui süüdlane on Eesti Vabariigi kodanik, ka mitte nende süütegude kohta, mis loendatud §§ 80—87, 92—96 (riigi äraandmine), 605 II ja III lõikes ja 607 IV lõikes (ametniku tegevusetus §§ 74—76 või 80 ettenähtud riiklike kuritegude ärahoidmisel või katkestamisel, samuti süüdlase kinnivõtmisel).

5. Edasi leiab meie kriminaalseadustikus universaalne printsiip piiramist veel selles mõttes, et võimaldatakse kurjategijate

⁴⁾ Siin mainitud süütegudeks on: a) põhiseadusliku riigikorra vägivaldne muutmise või Vabariigi küljest mõne tema osa vägivaldne lahutamine; b) eeltähendatud raske kuriteo ettevalmistamine ja kokkulepe selle kuriteo kordasaatmiseks. § 76 ettenähtud kokkuleppest osavõtjale, kes enne sarnase kokkuleppe avalikukstulemist sellest teatas võimudele, kergendatakse karistust § 53 määratud alustel või vabastatakse sellest hoopis.

väljaandmine. Nimelt määrab seadustiku § 10, et välismaalane, kes väljaspool Eesti Vabariigi piire saatnud korda raske kuriteo või kuriteo, mille eest ta Eesti Vabariigis ei ole mõistetud seatud korras süüdlaseks või süütuks või vabastatud karistusest, antakse välja lepingu järgi, mis sõlmitud süüaluse väljaandmist nõudva riigiga või selles suhtes nimetatud riigiga maksva vastastikkuse alusel.

Eesti Vabariigi kodanik antakse välja samadel tingimustel, kuid ainult lepingu järgi, mis sõlmitud süüaluse väljaandmist nõudva riigiga.

Viimast moodust, s. o. oma kodanikkude väljaandmise võimalust välisriigile tuleb pidada lubatuks, kui väljaandmine sünnib riigile, kus kuritegu saadetud korda ning kus kohtud omavad kindla korralduse, mis tagab õiglast ja erapooletut otsust. Tõepoolest, kui kuriteo selgitamine kuriteo kordasaatmise kohal võib tulla paremini toime kui siseriigis, siis ei ole mingit põhjust oma kodaniku väljaandmisest keelduda, kuna tõsiasi, et riik on kohustatud kaitsma oma kodanike õiguslisi huvisid välismaal, ei järgne, et siseriik peaks võimaldama oma kodanikule ärapääsu teenitud karistusest välismaal kordasaadetud kuriteo eest.

Selles mõttes erineb uus kriminaalseadustik meil seni maksvaist kriminaalseadusist. Vene *Nuhtlusseaduse ja Uue Nuhtlusseaduse* üldosad oma kodanikkude väljaandmist välisriigile ei näe ette, end. Vene 15. dets. 1911. a. seadus kurjategijate väljaandmise kohta, millega täiendati maksvat Kriminaal-kohtupidamise seadust, otseselt keelab ära oma kodanikkude väljaandmise. Viimane määrus on vastolus meil Läti, Leedu, Inglismaa ja Põhja-Ameerika Ühendriikidega sõlmitud väljaandmislepingute eeskirjadega, mis oma kodanikkude väljaandmist teisele lepinguosalisele riigile ei tee küll kohuseks, kuid võimaldavad siiski, tehes selle küsimuse otsustamise sõltuvaks sellest riigist, kellele on esitatud väljaandmisnõue.

b) Austria seadusandlus. 1. Austria kriminaal-seadustikus⁵⁾ on territoriaalne printsiip viidud läbi § 37-ndas kuritegude (Verbrechen) ja § 234-ndas üleastumiste (Vergehen u. Übertretungen) kohta. Selle juures määrab Austria seadustik otseselt, et ka välismaalane, kes Austrias on saatnud korda kuriteo, allub Austria seadusile. Neist põhimõtteist on tehtud erand vaid eksterritoriaalsete isikute suhtes.

2. Natsionaalne printsiip leiab väljendust seadustiku § 36-ndas kuritegude (Verbrechen) ja § 235-ndas üleastumiste (Vergehen u. Übertretungen) kohta. Nende järgi alluvad Austria kriminaalseadusile kõik süüteod, mis oma kodanikkude poolt on saadetud korda välismaal, niipea kui teo kordasaatja pöördub tagasi siseriiki. Natsionaalne printsiip on sel puhul viidud äärmuseni: austerlane, kes välismaal saatnud korda kuriteo, ei kuulu kunagi väljaandmisele, vaid teda tuleb karistada ainuüksi Austria seaduste järgi, ilma et

⁵⁾ Benda, R. ja Lichem, Arnold. Die österreichische Strafgesetzgebung nach dem Stande bis Ende Juni 1929, Graz 1929.

pöörataks mingit tähelepanu teo kordasaatmise kohal maksvaile seadusile. Juriidiliselt vaadeldakse tema tegu, nagu oleks see tulnud toime siseriigis. Sellest järeldub, et sisemaalast tuleb karistada välismaal kordasaadetud süüteo eest ka juhul, kui tegu selle kordasaatmise kohal üldse ei olnud karistatav.

Ka see ei vabasta oma kodanikku karistusest, kui ta välismaal on karistuse juba ära kannud, ainult et sel juhul ärakantud karistus arvatakse sisemaal määratava karistuse hulka. Kui sisemaal määratav karistus ei ületa välismaal juba ärakantud karistust, siis võib prokurör Austria krim.-protsessi eeskirjade järgi jälgimist mitte alustada või sellest loobuda.

Oma kodanikku ei anta välisriigile kunagi välja, isegi mitte juhul, kui ta on omanud Austria kodakondsuse pärast süüteo kordasaatmist.

Välisriikide kohtuotsuseid ei viida siseriigis iialgi täide.

3. Reaalne printsiip leiab teostamist seadustiku § 38-ndas. Selle paragrahvi põhjal karistatakse välismaalast, kes välismaal on saanud korda Austria kõrgema riigivõimu vastu sihitud kuriteo (Hochverrat, § 58) või kes on pannud toime Austria avalikkude krediitpaberite või rahavõltsimise kuriteo (§§ 106—121), samuti nagu sisemaalast Austria seaduste järgi.

4. Edasi on Austria seadustiku §§ 39—41 oluliselt viidud läbi universaalse süsteemi põhimõtted, mille järgi Austria seadusile alluvad ka teised välismaalaste poolt välismaal kordasaadetud kuriteod peale nende, mis loendatud § 38, nii pea, kui teo kordasaatja ilmub siseriiki; selle juures tuleb aga juhul, kui teo kordasaatmise kohal maksev seadus näeb ette kergema karistuse kui Austria seadus, kohaldada kergemat välismaa seadust.

Ühenduses sellega tuleks juhtida erilist tähelepanu Austria seadustiku § 39-le, mis määrab, et välismaalane, kes välismaal saanud korda kuriteo, ning selle järgi tabatud siseriigis, tuleb esijoones anda välja riigile, kus kuritegu on saadetud korda. Alles pärast seda, kui väljaandmine mingil põhjusel ei teostu, tuleb sellist kurjategijat subsidiaarselt karistada siseriigis, s. o. tema tabamiskohal. Kergemate süütegude (Vergehen u. Übertretungen) eest, mis saadetud korda välismaal, välismaalast siseriigis ei karistata (§ 234), samuti ei anta teda üldreeglilt välja.

Lõpuks mainime, et Austria seadustikus 1803. a. ja hiljem 1852. a. esimesena viidi ellu universaalne printsiip, mis omal ajal tähendas suurt edusammu, võrreldes teiste tolleaegsete kriminaalseadustikega.

c) *Norra seadusandlus.* Norra seadustikus⁶⁾ on alul väljendatud territoriaalne printsiip (§ 12). Seda on aga hiljem niivõrd oluliselt täiendatud natsionaalse ja reaalse, eriti aga universaalse printsiibi põhimõtetega, et võib öelda, et Norra kriminaalseadustik üldiselt põhjeneb universaalsel printsiibil. See ilmneb

⁶⁾ v. Meili, Lehrbuch des internationalen Strafrechts und Strafprozessrechts, Zürich 1910, lhk. 193 j. j.

§ 12 III ja IV lõikest, mille järgi õieti suur osa Norra kriminaal-seadustiku normest tuleb kohaldamisele norralaste suhtes, kes iial kusagil maailmas, ning välismaalaste suhtes, kes välismaal on saatnud korda kuriteo.

Nimelt määrab § 12, p. 3, et Norra kriminaalseadustiku järgi karistatakse Norra kodanikku, või Norras elutsevat isikut välismaal kordasaadetud süütegude eest: 1) kui kordasaadetud teod on kuriteod või üleastumised, mis sihitud Norra riigi või riigivõimu vastu; 2) kui need teod on karistatavad ka kordasaatmise kohal ning 3) kui mainitud teod kuuluvad rea süütegude hulka, mis üksik-asjaliselt on loendatud § 12, p. 3-a (riiklised, ametalised, üldhädäohtlikud kuriteod, valeraha valmistamine j. t.).

Välismaalased vastutavad kõnesoleva seadustiku järgi: 1) kui nende poolt välismaal kordasaadetud tegu moodustab kuriteo (Verbrechen), mis on karistatav ka teo kordasaatmise kohal, niivõrd kui süüdlane omab siseriigis eluaseme või peatuskoha (§ 12, p. 4-b), aga ka 2) juhtudel, mis seadustikus eriti on tähendatud (§ 12, p. 4, kuriteod Norra riigi iseseisvuse ja julgeoleku, riikliku korra ja riigipea vastu, üldhädäohtlikud kuriteod, valeraha valmistamine jne. Viimasel juhul on karistatavate süütegude loetelu veidi kitsam kui paragrahvis 12, p. 3-a, kus seadus räägib oma kodanikest).

Mis puutub Norra kodanikkude poolt välismaal kordasaadetud süütegude karistatavuse eeltingimusesse, siis, nagu eelpool nägime, on teatavatel juhtudel mainitud süüteod karistatavad, hoolimata sellest, kas nad teo kordasaatmise kohal kuulusid karistamisele või mitte (§ 12, p. 3-a). Teistel juhtudel on nõuetav ka teo karistatavus selle kordasaatmise kohal.

Välismaalaste poolt välismaal kordasaadetud süüteod alluvad Norra kriminaalseadusile ainult siis, kui on olemas järgmised eeltin-gimused: a) tegu peab olema karistatav ka selle kordasaatmise kohal, ning b) kuninga poolt peab olema tehtud korraldus jälgi-mise alustamiseks (§ 13, II lõige).

Peale selle ei ole siseriigis lubatud määrata kõrgemat karistust, kui see on nähtud ette teo kordasaatmise koha seadusis.

d) S a k s a m a a s e a d u s a n d l u s. 1. Saksamaa krimi-naalseadustik⁷⁾ on eelmisist karistusnormide ruumilise maksvuse ulatuse äramääramisel märksa tagasihoidlikum, kuna siin univer-saalset printsiipi sel määral ei tunnustata.

Nimelt määrab Saksa kriminaalseadustik kõigepealt, et Saksa riigi kriminaalseadused on kohaldatavad kõigi kuritegude suhtes, mis on tulnud toime tema territooriumil ka siis, kui teo kordasaatja on välismaalane (territoriaalne printsiip positiivses mõttes). Tei-sest küljest leiab Saksa seadustikus väljendust põhimõtte, et üldreeg-lilt välismaal kordasaadetud teod ei kuulu jälgimisele siseriigis (ter-ritoriaalne printsiip negatiivses mõttes).

⁷⁾ v. Meili, eeltsit. teos, lhk. 198 j. j.

Sellest üldisest põhimõttest on aga tehtud erandid üksikute süütegude kohta, mida on võimaldatud karistada siseriigi seaduste järgi ka siis, kui need on saadetud korda välismaal.

Selle kohta käivad Saksa kriminaalseadustiku eeskirjad on lühidalt järgmised: a) Üleastumised (Übertretungen) on seadustiku järgi karistatavad vaid siis, kui nende karistatavus on nähtud ette eriseadusis või lepinguis (§ 6); b) rasked kuriteod (Verbrechen) ja kuriteod (Vergehen) kuuluvad seadustiku järgi karistamisele, kusjuures teatavatel juhtudel karistatakse nii hästi sisemaalast kui ka välismaalast, ilma et pöörataks mingit tähelepanu teo kordasaatmise kohal maksvaile seadusile. Siia liiki kuuluvad välismaal kordasaadetud süüteod Saksa riigi või mõne osariigi kõrgema võimu vastu (hochverräterische Handlung), rahakuriteod (Münzverbrechen) ja süüteod, mis saadetud korda Saksa riigi või mõne osariigi ametniku poolt oma ametialal. Samal alusel on karistatavad lõhkeainete seaduse rikkumised, s. o. kui on tegemist ettekavatsetud hädaoahu tekitamisega kellegi varandusele, tervisele või elule lõhkeainete tarvitamise teel, ehk sellele kuriteoole ässitamisega või sellele meelitamisega tasu eest (Gesetz gegen den verbrecherischen und gemeingefährlichen Gebrauch von Sprengstoffen vom 3. Juni 1884. §§ 12, 5, 6, 10). Ka karistatakse igauht, kes selle süüteo otstarbeks suretseb, valmistab, tellib, omab või teistele loovutab lõhkeaineid. Siia kuuluvad ka raskemad süüteod, mis on nähtud ette sõjaväe nuhtluseadustiku (Militär Strafgesetzbuch) §§ 160, 57—59, 134 (äraandmine sõjaajal, laibarõöv, vargus või röövimine, mis toime pandud Saksa või välisriigi haavatute või sõjavangide kallal). Teistel juhtudel karistab Saksa kriminaalseadus ainult sakslasi, kes välismaal on saatnud korda kuriteo, ilma et võetaks arvesse teo kordasaatmise kohal maksvat seadust. Siia kuuluvad riigi äraandlikud toimingud (landesverräterische Handlung) Saksa riigi või osariigi vastu. Lõpuks karistatakse sakslast ka teiste välisriigis toimepandud raskete kuritegude ja kuritegude eest, mis Saksa riigi seadusis sellistena on kvalifitseeritud ja ühtlasi on karistatavad ka nende kordasaatmiskohal (D. St. r. G. B. § 4 p. 3).

Jälgimine on võimalik ka juhul, kui teo kordasaatja selle kordasaatmise ajal ei olnud veel Saksa riigi kodanik. Sel korral on aga jälgimise alustamiseks vajalik selle riigi asjaomase ametivõimu ettekanne, kus karistatav tegu tuli toime, ning tuleb kohaldada välismaa kriminaalseadust niivõrd, kui võrd see näeb ette kergema karistuse.

2. Saksa uues kriminaalseadustiku eelkavas on maksva Saksa kriminaalseadustiku eeskirjad karistusnormide ruumilise maksvuse ulatuse kohta märksa täiendatud universaalse printsiibi põhimõttega.

Saksa eelkava määrab muuseas, et kurjategija karistamiseks teo eest, mis on pandud toime maa-alal, mis ei kuulu veel ühegi riigi alla, piisab teo karistatavusest siseriigi seaduste järgi.

e) P r a n t s u s e s e a d u s a n d l u s. Prantsuse seadusand-

luses⁸⁾ on põhiprintsiibina väljendatud territoriaalne printsiip, milline aga on oluliselt täiendatud natsionaalse ja reaalse printsiibi põhimõtetega.

Nii on ka Prantsuse kriminaalseadusis nähtud ette teatud liik välismaal kordasaadetavaid kuritegusid (crimes), mis kuuluvad karistamisele siseriigi seaduste järgi hoolimata sellest, kas teo kordasaatja oli Prantsusmaa kodanik või välismaalane. Siia kuuluvad tähtsamad siseriigi huvide vastu sihitud kuriteod (reaalne printsiip): nimelt kuriteod Prantsusmaa julgeoleku vastu, riigi pitseri, Prantsuse rahamärkide ning pangatähtede võltsimised (code d'instruction criminelle art. 5 ja 7).

Muidu alluvad Prantsuse kriminaalseadusile vaid sellised kuriteod, mis välismaal on saadetud korda Prantsusmaa kodanikkude poolt (code d'instr. crim. art. 5). Siin esile tõstetud natsionaalne printsiip laieneb välismaal Prantsuse kodanikkude poolt toimepandud kergemaile kuritegudele (délits), kuid Prantsuse kriminaalseaduste eeskirjade kohaldamiseks on siin nõuetav, et tegu oleks karistatav ka selle kordasaatmiskohal.

Selle juures olgu tähendatud, et oma kodanikku võib karistada vaid siis, kui teda ei ole karistatud välismaal ja kui jälgimine on alustatud kannatanud poole, tema perekonna või diplomaatilise esinduse erakaebusel, olgugi et kõnesolev süütegu Prantsusmaal muidu on jälgitav prokuratuuri poolt.

Peale selle 3. aprilli 1903. a. seadus näeb ette Prantsuse kodanikkude karistamise piiräärseil maa-aladel toimepandud teatavate metsa-, aasa- ja kalastamiseseskirjade rikkumise eest teise riigiga maksva vastastikkuse põhimõtte alusel.

Nagu eeltoodust näha, ei tule Prantsuse kriminaalseadused, välja arvatud seaduses erandina tähendatud juhud, üldreeglist mitte kohaldamisele välismaalaste poolt välismaal kordasaadetud kuritegude suhtes. Siin on maksev põhimõte, et Prantsuse riik ei ole kohustatud pakkuma universaalset kaitset teiste riikide huvides: selle vastu omab ta õiguse kurjategijat kas välja anda või välja saata riigi piirest.

Lõpuks mainime Prantsusmaa 21. mai 1924. a. seadust õhusõidu korraldamise kohta, mille karistusnormide ruumilise maksvuse ulatuse kohta käivad normid põhjenevad omapärasel territoriaalse, natsionaalse ja reaalse printsiibi kombinatsioonil.

Nimelt määrab selle seaduse art. 10, lõige 1, et õiguslikud vahekorrad isikute vahel, kes asuvad õhus viibiva võõra riigi õhulaeva pardal, korraldatakse selle õhulaeva lipuriigi seaduste järgi niivõrd, kui võrd territoriaalne seadus (la loi territoriale) normaalsel viisil on maksev. Sama artikli II lõike kohaselt kuuluvad võõral õhulaeval toimepandud kuriteod Prantsuse kohtute kompetentsi, kui kurjategija või selle ohver on prantsuse rahvusest, või kui lennuk maandub Prantsusmaal pärast rasket kuriteo (crime) või kuriteo (délit) toimumist.

⁸⁾ v. Meili, eeltsit. teos, lhk. 195 j. j.

f) Inglismaa seadusandlus.⁹⁾ Samal ajal kui Euroopa kontinentriikide seadusandlused osaliselt tunnustavad natsionaalset ja reaalselt süsteemi, osaliselt aga lähtuvad universaalse printsiibi alustelt, põhjeneb Inglise õiguse teooria veel territoriaalsel printsiibil, olles sellega teravas vastolus kontinentaalse Euroopa õigusega. Tuleb aga tähendada, et nii hästi Inglise teooria kui ka seadusandlus ei ole eranditult kivilinenud kitsal territoriaalsel printsiibi põhimõttel, küll aga alluvad ka inglased mõningate välismaal kordasaadetud kuritegude puhul Inglise seadusile. Need erandid ei põhjene seadusandliselt ega ka Inglismaa juristide mõtte kohaselt natsionaalse printsiibi tunnustamisel.

Siia kuuluvad järgmised Briti alamate poolt välismaal kordasaadetud süüteod: a) süüteod Briti riigi kõrgema võimu vastu (mäss); b) tapmine ja surmamine (act. 1813. a.); c) bigaamia (act. 1861. a.); d) teatavad toimingud lõhkeainete seadusevastaseks kasutamiseks; e) kuriteod isikute ja varanduste vastu, mis saadetakse korda laevniku või mõne Briti laeva meeskonna liikme poolt ajal, millal ta oli selle laeva teenistuses või hiljemalt kolm kuud pärast seda (Merchant Shipping act. 1854 § 267); g) kõik kuriteod, mis saadetakse korda Briti alama poolt Briti laeval, mille meeskonda ta ei kuulu.

Peale selle on Inglismaa seaduste järgi karistatavad kõik kuriteod, mis ei ole „felonies“ ja on saadetud korda kuningliku riigiametniku poolt Inglise asumaal, samuti kõik Briti-Euroopa alamate poolt Indias kordasaadetud kuriteod.

Selle juures opereeritakse fiktsiooniga, et süütegu, mis saadatud korda välismaal, tuleb vaadelda, nagu oleks see tulnud toime sisemaal.

Mis puutub välismaalaste karistamisse välismaal kordasaadetud kuritegude eest, siis Inglise õigus seda ette ei näe, arvatud välja üksikud erandid. Nii näiteks karistatakse meremehi, kes kuriteo saanud korda teenistuses olles Inglise laeval või kolm kuud pärast seda, Inglise seaduste järgi, olgugi, et süüdlane on välismaalane (Merchant Shipping act. 1854, sectio 267). Kuid, nagu tähendab Meili, ei või seda erandit lugeda mõõduandvaks, kuna maksva juriidilise arusaamise järgi laevu vaadeldakse kui lipuriigi territooriumi osa, kusjuures ei ole tähtis, kas sellel teenivad isikud on sise- või välismaalased.

Üksikutel juhtudel, nimelt kalastamise kaitseks seatud eeskirjade rikkumise eest karistatakse Inglise seaduse järgi välismaalasi ka sel juhul, kui nad ei asu Briti laeval, niivõrd, kuivõrd see on ette nähtud lepingus, mis sõlmitud riigiga, kelle kodakondsusse süüdistatav kuulub. Ilma selle nõudeta karistatakse välismaalasi ka Ceyloni rannas pärlipüügi kaitseks antud eeskirjade rikkumise eest.

Peale selle karistab Inglismaa välismaalasi tema protektoraadi all olevais mais.

⁹⁾ v. Meili, eltsit. teos, lhk. 216 j. j.

Universaalse printsiibi alusel karistab Inglismaa vaid meriröövi.

Lõpuks mainime, et vastandina suuremas osas Euroopa kontinentriikides maksvale põhimõttele annab Inglismaa üldreeglilt teisele riigile välja oma kodanikke. Samuti toimib ka Põhja-Ameerika.

g) Põhja - Ameerika seadusandlus.¹⁰⁾ Põhja-Ameerika Ühendriikides on territoriaalne printsiip viidud läbi veel konsekventsemalt kui Inglismaal. Inglise kultuuri võimulepääsuga Põhja-Ameerikas retsipeeriti siin ka Inglismaa õiguse vastavad eeskirjad karistusnormide maksvuse ulatuse kohta. Territoriaalne printsiip leiab Põhja-Ameerikas toetust ka Ühendriikide põhiseaduse art. 6-ndas. Nimelt määratakse siin, et süüdistataval on õigus nõuda asja kiiret ja avalikku lahendamist selle riigi ja maakonna erapooletu kohtu (jury) poolt, kus kuritegu on saadetud korda. Samuti ka tähtsamad Ameerika juristid, nagu Story¹¹⁾ ja I. B. Moore¹²⁾, loevad territoriaalset printsiipi kriminaal-jurisprudentsi baasiks.

Kuid ka U.S.A. seadusandlus teeb erandi territoriaalsest printsiibist, kuigi mitte nii suures ulatuses nagu seda nägime Inglismaal.

Nii alluvad Põhja-Ameerikas tabaja riigi kriminaalseadusile ulgumerel toimepandud kuriteod, eriti merirööv, surmamine, röövimine, kui need on tulnud toime Ameerika laevadel, ilma et pööratakse tähelepanu tabatu rahvusele.

Mäss Ühendriikide vastu põhiseaduse art. III, lõige 3, nr. 2 põhjal väljaantud kongressiaktide järgi on tunnustatud karistatavaks sõltumata selle kordasaatmise kohast, samuti alluvad karistusele U.S.A. kodanikud, kes ilma valitsuse loata pidasid läbirääkimisi võõra riigi valitsustega või nende ametnikega, sihiga neid mõjutada nende suhtumises Ühendriikide vastu (Logan Statut 1799).

Edasi karistatakse U.S.A. seaduste järgi Ameerika kodanikke kui ka välismaalasi, kes Ameerika diplomaatilise esindaja ees on teinud valeavaldusi viimase ametikohuste täitmisega ühenduses olevate toimingute puhul. Seda kõrvalekaldumist territoriaalsest printsiibist püüavad Ameerika juristid seletada seega, et isik, kes Ameerika saatkonnas või konsulaadis teeb avaldusi või võtab ette õiguslike toiminguid, sellega vabatahtlikult allub U.S.A. seadusile, kuna vastavad eelkäivad toimingud leidsid aset U.S.A. õiguse põhjal.

Selle kohta tähendab Meili¹³⁾ väga õieti, et selline konstruktsioon on vaid karguiks, millega püütakse päästa territoriaalset printsiipi, ka ei ole see konstruktsioon sisuliselt sugugi vastuvõetav.

Mitmed U.S.A. osariigid karistavad Ameerika kodanikke terve rea välismaal kordasaadetud süütegude eest, kusjuures, et hoida alal territoriaalset printsiipi, karistamisõigust põhjendatakse seega, et

¹⁰⁾ v. Meili, eeltsit. teos, lhk. 219 j. j.

¹¹⁾ Story, Commentaries on the conflict of laws, 8 ed. §§ 620 ff.

¹²⁾ Moore, I. B. Report on extritorial crime and the Cutting case Washington 1887.

¹³⁾ v. Meili, eeltsit. teos, lhk. 221.

teo kordasaatja on püüdnud mööda hiilida siseriigis maksvaist seadusist. Nii näiteks määrab New Yorgi osariigi kriminaalseadustiku duelli kohta (§ 239), et kes lahkub sellest riigist sihiga, selle peatüki määrustest mööda hiilida või väljaspool seda riiki toime panna selles peatükis keelatud tegu, ehk kes selles riigis elab ja väljaspool seda riiki paneb toime teo, mis selle peatüki järgi oleks karistatav, kui ta oleks tulnud toime selles riigis, on samas süüteoos süüdlane ja samal määral karistatav, nagu oleks tegu toimunud selles riigis, ehk oleks pidanud siin toimuma.

Territoriaalse printsiibi korrektiivina annab U.S.A. välja ka oma kodanikke.

Taani politsei.

R. Kivi.

Taani politsei pole ühtlaselt organiseeritud. Nimelt tegutseb seal riikliku politsei kõrval ka veel kommunaalpolitsei, nagu enamalt jaolt kõikides kultuurriikides. Kommunaalpolitsei on vanem kui riiklik politsei, ja on arusaadav, et omavalitsused ei taha politseivõimu oma käest ära anda. Sellel nähtel on muidugi mitmed head küljed, kõige tähtsam neist on vast ehk see, et riik ei tarvitse kanda kõik politseikulud. Kuid sellega on ühenduses ka mitmed pahed: kahe organisatsiooni kõrvalt tegutsemine ühesuguste ülesannetega, ühesuguste kohustega, kuid tihti mitte ühesuguste õigustega, on kord, mis ei ole kõige parem. Sellest on ka aru saadud ja püütakse üle saada ja arenemiskäik viib igalpool riikliku politsei organiseerimise poole. Kuid see nõuab aega, kõige vähem muidugi kriminaalpolitsei juures, sest seal sunnib igapäevane häda, otsekohene, silmatorkav hädaoht minema riiklikult organiseeritud politsei teed.

Siiski on Taanis, vaatamata kahesuguse politsei tegutsemisele, asi võrdlemisi hästi korraldatud, nii hästi kui sarnane kord ennast üldse korraldada laseb — ja seepoolest on Taani politsei organisatsioon huvitav ka meile.

Terve politsei Taanis allub kohtuministrile, kes on ülemaks politseiaparaadi juhiks. Terve riik on jaotatud 71 politseijaoskonda, neile lisaks tuleb veel pealinn, Kopenhaagen, mis oma tähtsuse tõttu seisab erikohal. Iga jaoskonna eesotsas seisab politseimeister, keda nimetab ametisse kuningas, millega kriipsutatakse alla selle koha tähtsus. Politseimeistrile allub terve jaoskonna politsei, tähendab, nii riiklik kui ka kommunaalne, nii välis- kui kriminaalpolitsei.

Riiklik politsei koosneb: kuninglikust politseist Lõuna-Jütlandis ja kriminaalpolitseist. Viimane korraldati 1919. a. terves Taanis ümber ja organiseeriti kõigepealt riiklikult. Kriminaalpolitsei allub erilisele riikliku politseivalitsuse ülemale Kopenhaagenis. Sellele ülemale alluvad neli politseiinspektorit, kellest üks juhib sekretariaati, teine — välismaalaste osakonda, kolmas — Kopenhaageni krimi-

naalpolitseid ja neljas — riikliku politsei kooli Kopenhaagenis. Muus osas on politsei Taanis kommunaalpolitsei.

Kopenhaageni politsei ülem seisab politseidirektori aukraadis, teda nimetab ametisse kuningas ja palga saab tema riigikassast. Kopenhaageni politseidirektorile alluvad kolm politseiinspektorit, 10 politseiassistenti, 77 vanemat politseinikku, 88 inspeksiooni politseinikku, 810 kordnikku ja 5 naispolitseinikku. Kopenhaageni riiklik politsei, s. o. kriminaalpolitsei on koosseisult 134 isikut suur. Pealinn on jaotatud 9 komissariaati, iga komissariaadi eesotsas seisab politseiassistent. Iga komissariaadi juures asub muuseas ka väike kriminaalpolitsei osakond, nii et riiklik ja kommunaalpolitsei töötavad kõige tihedamas kontaktis.

Politseiteenistusse võetakse loomulikult ainult Taani kodanikke, kes on laitmatu eluviisiga, kes pole vanemad kui 30 ja nooremad kui 22 aastat, kelle pikkus on vähemalt 1,75 meetrit ja kes on teeninud kaitseväes, kusjuures võetakse vastu ainult sarnaseid kaitsevälasi, kes on oma aja ära teeninud igapidi laitmatult. Esimene õppus jagatakse politseiteenistusse astuda soovijatele politseivalitsuses. See õppus kestab kuus kuud, ja pärast selle lõpetamist saadetakse kandidaadid riikliku politseikooli Kopenhaageni, kus neil tuleb läbi teha kuuenädaline kursus. Pärast katsete sooritamist politseikooli juures saadetakse kandidaadid komissariaati, et neile võimalust anda praktilises elus kasutada saadud teadmisi. See praktiline teenistus kestab kuus kuud ja pärast seda saadetakse kandidaadid uuesti politseikooli. See teine kursus kestab 12 nädalat ja lõpeb jällegi katsetega; viimased on mõõduandvad selleks, kas kandidaat jäetakse politseiteenistusse või mitte. Kui kandidaat sooritab katsed hästi, võetakse ta lõplikult politseiteenistusse. Kriminaalpolitsei koosseis täiendatakse politseinikkudega Lõuna-Jütlandi riiklikust politseist — sandarmeeriast või aga kommunaalpolitseist.

Politseiohvitserid, s. o. politseiülemad, -inspektorid ja -assistentid on harilikult juriidilise haridusega isikud, kes pärast katsete sooritamist ülikoolis astuvad politseiteenistusse lihtpolitseinikkudena, ja sarnastena peavad teenima vähemalt kolm aastat, et edasi jõuda. Juriidiline eelharidus pole küll tingimata nõuetav, sest ka alampolitseinikke võib kõrgendada politseiohvitserideks; igatahes aga kergendab juriidiline eelharidus märksa edasijõudmist politseiteenistuses.

Politseiametnikkude palgad Taanis on võrreldes meie omadega väga head, kuid ei tohi muidugi unustada, et elu Taanis on hoopis kallim kui meil. Nii saavad aastas: kordnikud 3461 Taani krooni (1 Taani kroon vastab umbes meie kroonile), inspeksiooni politseinikud (vanemad kordnikud, allkonstaablid) — 3840 Taani krooni, vanemad politseinikud (konstaablid) — 4241 Taani krooni, politseiassistentid (komissarid) — 9130 Taani krooni, politseiinspektorid (vastavad meie politseiinspektoritele — 10.330 Taani krooni. Politseiametnikud võivad 65 a. vanuses minna oma soovil pensionile,

kui ametnik on 70-aastane, siis lastakse ta igal juhul pensionile. Pensioni ülemmäär on kaks kolmandikku viimasest palgast. Politseiametnikkude lesed saavad mehe surma puhul pensioni ka siis, kui mees veel pensioniõiguslik ei olnud.

Mis lõpuks puutub Taani politseiametnikkude kutseühingutesse, siis asutati need juba 1901. aastal, suurim neist on „Taani politseiametnikkude ühing“. Taani kriminaalpolitsei ametnikkudel, Kopenhaageni politseil ja politseiohvitseridel on oma kutseühingud. 1921. aastal asutasid Taani, Rootsi ja Norra politseiametnikkude kutseühingud ühiselt „Skandinaavia politsei ühingu“.

Alaealiste enesetapmistest ja nende ärahoidmisest.

„Eesti Politseile“ kirjutanud dr. med. Max Grünewald, Dortmund.

Enesetapmiste arv on pärast maailmasõda paljudes riikides tõusnud, ja nimelt eriti 1924. ja 1925. a. Saksamaal, Austrias, Ungaris, Inglismaal, Shotimaal ja Itaalias. Alates 1926. a. näitavad ka teised riigid enesetapmiste arvu tõusu, näiteks Šveits, Čehhoslovakkia ja Taani. Kuni 1928. a. ei näidanud enesetapmiste arvu tõusu: Prantsusmaa, Belgia ja Hollandi. Sisemised põhjused ja välised motiivid, mis annavad tõuke enesetapmisele, on tihti tugevamad kui seaduse eeskirjad, kiriklikud käsud ja mõtteteaduslised õpetused; nende võim pääseb vabasurma kandidaatide juures niivõrd esile, et isik jääb eluvõitluses alla ja otsib pääsu vabatahtliku surma kaudu ning loodab sel teel seda pääsu leida.

Välise motiivide seas, millel on mõju enesetapmiste arvule, mängib rahva majanduslik olukord teatavat osa. Rahulikkudel aegadel on enesetapmiste arv umbkaudselt püsiv, võrreldes elanikkude üldarvuga. Majanduslikult ja poliitiliselt rahututel aegadel aga suureneb enesetapmiste arv. Preisi kogemuste järgi, näiteks, suurenes vanade inimeste enesetapmiste arv inflatsiooniajal; kui — pärast kindla rahakursi maksmapanemist — selgusid täielikult suured varanduste kaotused inflatsiooni ajajärgul ja tekkis suur tööpuudus, suurenes enesetapmiste arv eriti töövõimeliste isikute seas, s. o. nende seas, kelle vanadus oli 15—60 aastat. Esimestel aastatel pärast sõda tõusis enesetapmiste arv eriliselt naiste seas. Sõjaajal — ja seda näitas ka ajajärk 1914—1918 — langes enesetapmiste arv, seepärast, et surm rindel „jõuab mõnele enesevalitult lõppeteole ette“.

Üldiselt on enesetapmiste arv alaealiste juures kuni 15. eluaastani võrdlemisi väike, edasi kuni kolmekümnenda eluaastani on vabasurm enam-vähem haruldane nähe. Alles kolmekümnnes kuni viiekümnnes eluaasta — aeg, kus palju tööd ja kus juure tulevad pere-

kondlikud mured — toob endaga kaasa suure vastava arvu tõusu, nii et enesetapjate arv tähendatud eluaastates teeb välja ühe neljandiku, isegi ühe kolmandiku kõikidest enesetapmistest juhtumitest.

Noortes eluaastates peab tihti viima vabasurma juhtumi ühendusse inimese tervislise seisukorraga. Seetõttu on hakatud kõnelema ka erilisest alaealiste enesetapjate „konstitutsionaalsest tüübist“ ja on juhitud mitmele kehalisele puudusele noorte enesetapjate juures. Kuid sarnased tähelepanekud pole leidnud igalpool kinnitamist. Küll aga on leitud teatavaid sidemeid enesetapmistega ja kopsutiisikuse vahel. Nii, näiteks, leidis Koopmann enesetapjate laipade seast, mis toimetati Hamburgi sadamahaigla lahkamiskambrisse, võrdlemisi palju sarnaste isikute laipu, kes põdesid võrdlemisi lühikest aega tiisikust. Nii et võib nähtavasti kõnelda teatud kausaalsest ühendusest enesetapmistega ja tiisikuse protsesside vahel. Isikud, kes on kannatanud õnnetusjuhtumite all, eriti aga kes sarnaste juhtumite tagajärjel on kaotanud käe või jala, on, nagu arvatakse, eriti predestineeritud vabasurmale kui kehaliselt ja seetõttu ka vaimliselt kannatanud isikud, kes elutüdimusest lahkuvad elust. Kuid need vahekorrad pole sugugi nii selged ja sarnastel juhtumitel on alati vaja asja igakülgset selgitada. Nii, näiteks, toob Simon ette juhtumi, kus sõjast osavõtnud isik, kellel üks jalg oli puusast maha võetud, kes siiski võis hästi edasi liikuda, võttis endalt elu pulmapäeval. Lähem uurimine näitas, et polnud tegemist mõistuse kaotamisega sõna kitsamas mõttes, vaid et mees oli impotentne; selle põhjust ei läinud küll enam korda selgitada, kuid igatahes näis, et selle põhjuseks ei saanud olla osavõtmine sõjast (vangis olemine), nii et sel juhtumil ei saadud kõnelda ühendusest vabasurma ja sõjast osavõtmise vahel. Ühest teisest juhtumist aga kõneleb Baumann: mees, kes lahingus saadud vigastuste tagajärjel muutus kastraadiks, lõpetas oma elu. Mehe hingeelu muutus, samuti muutus ta ka kehaliselt, nii et ta lõpuks tegi ise oma elule lõpu peale. Sel juhtumil näib küll selge olevat, et enesetapmine ja sõjas saadud haavad seisavad ühenduses üksteisega.

Enesetapmistega arvu sõltuvus hingelisest meeleolust tuleb eriti nähtavale naiste juures. Motiivide seas, mis viivad enesetapmisele, mängib ka vaimliste funktsioonide rike naiste juures suuremat osa kui meeste juures. See oleneb ka mõnedest kehalistest iseäraldustest. Steiner on oma uurimustes enesetapmise ja menstruatsiooni üle jõudnud otsusele, et kuupuhastuse aeg, mis ju moodustab kehalise funktsiooni, võib olla põhjuseks enesetapmistega katsetele vastava närvilise või hingeliselt haiglase iseloomu juures. Menstruatsiooni ajal on naine närviline, kaldub riivle oma kaasinimestega ja temas võivad võimule pääseda teda suruvad mõjud, mis vapustavad hingelise tasakaalu ja viivad enesetapmise katsele. Kernbach leidis isegi seitsme noore naise juures, kes läksid kuupuhastuse ajal vabasurma, nende laipade lahkamisel munasarja anatoomilisi defekte; võib oletada, et sarnase haigestuse tagajärjel kaotasid naised ka hingelise tasakaalu, mistõttu tekkis kaldumus enesetapmisele. Mõ-

nede teadlaste tähelepanekute järgi on isegi 33—50% naiste enesetapmiste põhjuseks naistehaigused.

Mis nüüd puutub enesetapmiste viisidesse, siis peab tähendama, et ka siin võib naiste juures märgata mõningaid iseäraldusi. Naised kalduvad vabaturma minekul tapmisele poomise või uputamise teel; viimane enesetapmisviis tuleb võrdlemisi harva ette meeste seas. Mees-enesetapja haarab laskeriista, kuna naine jällegi sagedamini kui mees võtab mürgi abiks. Teatavatel aegadel eelistatakse isegi üht või teist mürgi: nii, näiteks, tarvitati sõjaajal eriti palju veronaali, enne maailmasõda — lisooli, praegu tarvitatakse väga tihti valgustusgaasi. Enesetapmisviisid oleneb ka vastava isiku elukutsest; eelistatakse sarnaseid abinõusid, mis on tuttavad vastavale inimesele ja mis talle on kergesti kättesaadavad: lihunik haarab noa pihku, lahutusteadlane, apteeker, rohukaupluse omanik, arst, haigla personaal võtab mürgi, kaitseväelased, politseinikud ja sportlased tarvitavad laskeriista. Poomine on nii hästi meeste kui ka naiste juures kõige sagedamini ettetulev enesetapmisviis.

Loewe sai Rudolf-Virchow'i nimelises haiglas, Berliinis, peetud statistika varal järgmised arvud: 269 mees-enesetapjast ja 299 nais-enesetapjast suri sublimaadi tarvitamise tagajärjel 40%, mahalaskmise teel enam kui 30%, valgustusgaasi, veronaali, lisooli tarvitamise ja veresoonte läbilõikamise tagajärjel — ainult umbes 5%. Loewe uurimused näitavad edasi, et affektis toimendanud enesetapmiste arv väheneb mõlema soo juures vanaduse tulekuga, selle vastu aga suureneb enesetapmiste arv, mis on korda saadetud pika järelemõtlemise tagajärjel; samuti on enesetapmise põhjused seda kaaluvamad, mida vanemaks muutub inimene. Meeste juures mängib osa veel enne enesetapmist joodud alkohol. Joodikute, degeneereerunud vanemate laste juures on enesetapmise kalduvus väga suur, nähtavasti kehaliste ja vaimliste nõrkuste tõttu. Üldiselt on kehaline ja vaimline elu ja konstitutsioon ühenduses enesetapmisega; nad olenevad vanematest, on päritavad. Kehaliselt ja vaimliselt kängu jäänud isikute juures (andetute, kehaliselt vigastatute juures) võib tihti panna tähele enese alahindamist, mis tihti viib neid isikuid kahtlustamistele, tülinorimistele ja vaenule teiste isikute vastu, samuti ka vägivalda tarvitamistele, mis võib sihitud olla nii enese kui ka võõra elu vastu.

Kõik need kaalutlused on ka tähtsad alaealiste enesetapmiste katsete ja enesetapmiste juhtumite uurimisel. 1925. a. lahkus ainuüksi Preisis vabaturma läbi elust 53 alaealist. Noorte enesetapmiste seas figureerivad koolilaste enesetapmised silmapaistva regulaarsusega; nimelt selgub Preisi ametlikkudest statistilistest andmetest 1883.—1907. aastani, et igal aastal langeb umbes 9% enesetapmiste üldarvust, mis saadavad korda isikud 10 kuni 20 a. varuses, koolilaste enesetapmistele. Ei saa kõnelda eriti suurest koolilaste enesetapmiste arvust — ka pärast maailmasõda mitte, sest nende alaealiste enesetapmiste arv (kuni 20. eluaastani), kes koolis ei käinud, on hoopis suurem koolilaste vastavast arvust. Nii, näi-

teks, oli koolilaste-enesetapjate arv 1927. ja 1928. a. 58 ja 46 ja 1926. a. märgitud 63 koolilapse enesetapmise arvu kõrval seisab 800 kuni 900 alaealiste enesetapmist, kes enam koolis ei käinud. Koolilaste enesetapmised on peaaesjalikult seletatavad halva edasijõudmisega koolis, tihti seepärast, et paljud vanemad, vaatamata õpetajate seletustele, tahavad oma lapsi varest auahnusest sundida teaduslikule tööle, kui lastel selleks mingit annet pole. Kui sarnane laps edasi ei jõua, läheb ta üsna tihti enesetapmise teele, kartes vanemate etteheiteid. Noore hing vajab kasvatamist, mis arusaadavalt ja kaastundlikult arvestab lapse hingeelu.

Ei tarvitse noorte enesetapmiste juures alati otsida põhjusi seksuaalelus. Tihti mängib teatavat osa üleliigne, vanemate poolt kasvatatud auahnus. Ka üleliigselt sagedased ja üleliigselt kava-kindlad hoiatused elukutsete valiku juures on põhjustanud nii mõnegi alaealise enesetapmise. Kui noor inimene ei näe mingit tulevikku oma elule, siis tulevad mõned rasked tunnid, kus noore kätte satub püstol või kus ta läheb vette. Siin on vajalik anda noortele võimalus oma häda üle kaevata, selle üle nõu pidada. Minu arvates on seepärast täie õigusega asunud mitmes Saksamaa linnas nõuandekohtade ellukutsumisele noortele panga arhivaar dr. Hugo Saueri initsiatiivil. See nõuandmine on täielikult eraiseloomuga, nõu antakse põhimõtteliselt nõuandja erakorteris, kelleks on kas arst, kooliõpetaja, kutseline nõuandja, vaimulik, sotsiaalametnik, hoolekandja jne. Nõuandmine sünnib tasuta, kusjuures asi hoitakse täielises saladuses, nii et nõuotsija ei tarvitsegi nimetada oma nime. Noortele eranõuandja rahvusvaheline arhiiv asub Berliinis W. 8, Leipziger Strasse 91 III ja vastab kõigile kõnesolevasse alasse puutuvatele küsimustele. Viini noorte nõuandekohta kasutati veidi rohkem kui ühe aasta jooksul umbes 1500 nõupaluja poolt. See vastab 5000 külastamisele. Austria nõuandebüroo noortele asub: Wien II. Czerlingasse 6/25. Nõuandekohad tahavad „kaotada hingelist häda ja seega kõrvaldada vähemalt hingelist ballasti“. See võib ka korda minna, sest enesetapmise põhjus peitub küll isikus eneses, kuid motiiviks on enamalt jaolt väliselt tulev ja mõjuv jõud.

Perekonnakirjade pidamisest linna-, alevi- ja vallaomavalitsustes.

T. Teder.

Sünd, abielu ja surm on kõigi või vähemalt enamuse kodanliste ja riikliste õiguste tingimuseks ja eeltingimuseks. Sünnimise silmapilgust algab õigusvõime, mis lõpeb surmaga, ja see on omakorda jälle teistele õiguste ja kohustuste aluseks. Abielu seaduslikust maksvusest olenevad abikaasade õigused ja kohused üksteise

vastu ja nende laste suhted kui ka viimaste õigused ja kohused. Riigi kohus on seepärast kindlaks määrata põhialused, millest ta teeb need õigused ja kohused ärarippuvaks, ja võimaldada need tingimused täita.

Kuni 1. juulini 1926. aastani ei valitsenud meil perekonnaseisu muudatuste registreerimise suhtes ühtlast korda. Perekonnaseisu muuteid registreerisid peaaegu ainult tunnustatud usuühingute võimalikud, ja iga usk (konfession) pidas vastavad raamatud (meetrikad) erivormi järgi, mis läksid lahku üksteisest neisse märgitavate andmete ja keele suhtes. Nii, näiteks, märgiti evangeeliumiluteriusu koguduse sünni-meetrikaraamatusse vastsündinu sünnikoht, kuna apostliku-õigeusu koguduse sünni-meetrikaraamatusse seda ei märgitud; küll aga märgiti viimasesse vastsündinu vanemate päritoleku koht, mida jälle evangeeliumiluteriusu koguduse raamatusse ei märgitud. Saksa ja vene kogudused pidasid meetrikaid oma keeles, eesti kogudused eesti keeles jne.

Perekonnakirjade, s. o. registri pidamist, kuhu märgitakse kõik isiku perekonnaseisu muudatused sünnist surmani, ei olnud seaduses ette nähtud, kui sellest mitte välja arvata evangeeliumiluteriusulistele õpetajatele poolt peetud personaalraamatud ehk, nagu neid teisiti nimetati, hingekirja- ehk liikmete nimekirja raamatud (vt. vene seaduste seaduse §§ 859 ja järgmised VSK IX k. 2. r., vene võõrasukude seadus VSK XI k. I j. ja teised).

Riigikogu poolt 12. novembril 1925. a. vastu võetud Perekonnaseisu seaduse maksmahakkamisega 1. juulist 1926. a. pandi Eestis maksuma perekonnaseisu muudatuste registreerimises üle riigi senisest korrast põhjalikult lahkuminev kord. Sünni-, abielu- ja surmaaktid peavad nüüd sisaldama ühtlased andmed, vaatamata mis usku või rahvusest on kodanik, kas ta registreerib oma perekonnaseisu muudatuse omavalitsuse või usuühingu perekonnaseisuametniku juures. Kõik perekonnaseisu raamatud peetakse riigi keeles. Perekonnaseisu seaduse § 1 määrab, et iga Eesti Vabariigi kodaniku üle peetakse perekonnakirju kodaniku alalise elukoha linna-, alevi- või vallavalitsuses.

Kuna perekonnakirjade pidamise küsimus omavalitsuses puudutab varem või hiljem iga kodanikku, on see küllalt tähtis, et selle juures pikemalt peatuda.

Seadus määrab küll, et perekonnakirjad, — s. o. perekonnaregister — kuhu märgitakse kõik isiku perekonnaseisu muudatused sünnist surmani kronoloogilises järjekorras vastavate aktide, protokollide ja tunnistuste põhjal — peetakse iga kodaniku kohta tema alalise elukoha linna-, alevi- või vallavalitsuses, kuid tegelikult peetakse perekonnakirjad omavalitsustes praegu, s. o. 5 aastat pärast Perekonnaseisu seaduse maksmahakkamist, vaevalt ühe veerandi kohta Eesti kodanikkude üldarvust. See seisukord on tingitud sellest, et enne Perekonnaseisu seaduse maksmahakkamist perekonnakirju omavalitsuses ei peetud ja nende sisseseadmisega tuli Perekonnaseisu seaduse maksmahakkamisel alles peale hakata. Kõigi koda-

nikkude, s. o. üle miljoni isiku perekonnakirjade avamisele ei saadud asuda lühikese aja jooksul, kuna see oleks nõudnud erakorraliselt suuri väljaminekuid ja selleks ettevalmistatud suurendatud ametnikkude koosseisu, mida meil ei olnud. Seepärast asuti omavalitsustes perekonnakirjade järk-järgulisele sisseseadmisele, ja mõõdub arvatavasti veel kümme, aastat, kuni pannakse maksma uue Perekonnaseisu seaduse § 1. nõue täies ulatuses.

Kohtu- ja Siseministrilt Perekonnaseisu seaduse kohta antud juhtnõuroid § 60 (R. T. 27 — 1931) põhjal on perekonnakirjade pidamine vastavates omavalitsustes sunduslik: a) 1. juulist 1926. a. — iga vastsündinud Eesti kodaniku kohta, kelle sünn on registreeritud pärast seda tähtaega, samuti välismaalastest Eesti kodanikkude kohta, kes tähendatud tähtajast arvates on võetud Eesti Vabariigi kodakondsusse; b) 1. detsembrist 1927. — Eesti kodanikkude kohta, kelle abielu või kelle laste sünn on registreeritud pärast seda tähtaega; d) 1. aprillist 1931. — Eesti kodanikkude kohta, kes sündinud enne 1. juulit 1926., kelle vanemate abielu või laste sünn registreeritakse pärast 1. aprilli 1931., kui nad elavad vanematega ühises alalises elukohas ja ei moodusta iseseisvat perekonda.

Kodanik, kelle perekonnakirjade pidamine on sunduslik ja kes keeldub täitmast perekonnaseisuametniku seaduslikke nõudmisi perekonnakirjade sisseseadmiseks või kes ei pea kinni temale selleks antud tähtajast, võetakse vastutusele R. n. s. § 29 põhjal.

Võttes arvesse ülaltoodu, tuleb perekonnaseisuametnikul (nii omavalitsuse kui ka usuühingu) iga Eesti kodaniku perekonnaseisu muudatuse registreerimise eel kindlaks teha, kas registreeritava kodaniku, sünni registreerimisel aga registreeritava vanemate kohta peetakse juba vastavas omavalitsuses Perekonnaseisu seaduses ettenähtud perekonnakirju. Peab tähendama, et kodanikud tihti ei tea, kas nende kohta peetakse perekonnakirju, või kinnitavad, et nende kohta peetakse omavalitsuses juba perekonnakirju, kuid lähemal juurdlemisel selgub, et nad perekonnakirjade all mõelnud endisi vallahingekirju jne. Perekonnakirjade pidamise kindlakstegemiseks on soovitav, et perekonnaseisuametnik küsiks kodanikult, milal, missuguse sündmuse puhul avati perekonnakirjad kodanikule ja kus nimelt. Kui selgub, et kodanikul oli, näiteks, pärast 1. detsembrist 1927. abielu või lapse sünni registreerimine, on selge, et tema kohta perekonnakiri peetakse juba kuskil omavalitsuses. Kui kodanikul või tema vanematel niisugust sündmust, millega ühenduses sunduslik perekonnakirjade korraldamine, ei ole olnud ja ta ka ise ei ole oma perekonnakirja omavalitsuses korraldanud abielulahutamise või mõnel teisel põhjusel, võib arvata, et tema perekonnakirju veel ei peeta.

Kui on selgunud, et kodaniku kohta perekonnakirju veel ei peeta, nõuab perekonnaseisuametnik temalt perekonnakirjade korraldamiseks tarvilikud dokumendid, olgu siis, et tarvilikud andmed (vt. Perekonnaseisu seaduse §§ 2 ja 6, R.T. 191/192 — 1925. ja Pr.s.s. juhtnõuroid §§ 61—69, R. T. 48 — 1926. ja 27 — 1931.) selguvad

perekonnaseisuametis hoiul ja käsitamisel olevatest perekonnaseisu raamatutest ja dokumentidest (Sisemin. adm.-os. ringkiri 15. XI 1927 nr. 1805).

Välismaalastest Eesti kodanikkude kohta, kes vastu võetud 1. juulist 1926. a. alates Eesti Vabariigi kodakondsusse, saadab Eesti kodakondsusse vastuvõtja asutis — Kohtu- ja Siseministeerium — vastuvõetu senisesse perekonnaseisu puutuvad dokumendid vastavale linna-, alevi- või vallavalitsusele (Prs. s. § 1). Tavaliselt ei sisalda need dokumendid kõiki perekonnakirjade pidamiseks tarvilikke andmeid, kuna Kodakondsuse seaduse põhjal ei nõuta kodakondsusse vastuvõetava isiku vanemate sünniaegade või isiku juba surnud laste kohta dokumente, mispärast tuleb omavalitsuse perekonnaseisuametnikul välja kutsuda niisuguseid kodanikke korraldama oma perekonnakirju, andes neile täiendavate dokumentide esitamiseks tähtaegu jne.

Samuti tuleb omavalitsuse perekonnaseisuametnikul talitada juhtudel, kui perekonnaseisuametnik-vaimulikkudelt on saadud puudulikkude lisaandmetega sünni- ja abieluaktide ära kirju, põhjusel, et tarvilikud andmed usuühingu perekonnaseisuametis ei leidunud ja kodanik puuduvaid dokumente perekonnaseisuametnik-vaimuliku vastaval nõudmisel akti ära kirja ärasaatmise silmapilguni, s. o. hiljemalt 7 päeva jooksul pärast akti kokkuseadmist (Prs. s. § 21) ei esitanud.

Perekonnakirjade sisseseadmine võib sündida kodaniku juuresolekuta, kui tema kohta on esitatud kõik perekonnakirjade avamiseks tarvilikud dokumendid. Ei ole aga kaaluvatel põhjustel võimalik esitada osa andmete kohta tarvilikke dokumente, tuleb andmete kinnitamiseks kokku seada Perekonnaseisu seaduse § 6. ettenähtud protokoll, kusjuures on tarvilik kodaniku isiklik ilmumine perekonnaseisuametisse ühes kahe tunnistajaga.

Juhtumil, kui niisugune kodanik elab teises omavalitsuses, võib perekonnaseisuametnik paluda nimetatud protokoll kokku seada selle omavalitsuse perekonnaseisuametnikul, kus see kodanik ajutiselt elab (Sisem. adm.-os. seletus 28. XII 1927. a. nr. 43).

Mõnes perekonnaseisuametis tarvitavad perekonnaseisuametnikud töö lihtsustamiseks kodanikkudele perekonnakirjade korraldamise tähtaja andmiseks ja väljakutsumiseks trükitud blankette, mida tuleb üldiselt soovitada. Selles pannakse kodanikule ette, toetudes Prs. s. juhtnõuõride §§ 60 ja 62 (R. T. 27 — 1931), esitada teatava tähtaja jooksul, harilikult 1 nädalast kuni 1 kuuni, puuduvad dokumendid (tähendades, missuguse perekonnasündmuse ja kelle kohta nimelt), või kui dokumentide esitamine osutub võimatuks, siis ilmuda perekonnaseisuametisse kahe tunnistajaga protokoll kokkuseadmiseks; peaks aga selguma, et ka protokoll kokkuseadmise teel ei saa kindlaks teha kodaniku vanemate sünniaega ja -kohta, siis tuleb neil ilmuda perekonnaseisuametisse sellekohase allkirja andmiseks. Selles kirjas hoiatatakse ühtlasi, et kui need korraldused peaksid jääma täitmata kodaniku poolt, võetakse ta kohtulikule vastutusele Rah. n.

s. § 29. põhjal. Keeldub kodanik nõutud dokumente esitamast ja ei astu nende saamiseks ise mingisuguseid samme ega võta vastu ka perekonnaseisuametniku abi, nõuda välja dokumendid tegelikkude kulude eest vastavast asutisest, või juhtumil, kui on selgunud, et dokumente võimatu saada ja kodanik ei ilmu tähtaja jooksul perekonnaseisuaametisse kahe tunnistajaga protokolli kokkuseadmiseks või vastava allkirja andmiseks, teeb perekonnaseisuametnik need asjaolud teatavaks vastavale politseile kodaniku vastutusele võtmiseks.

Vastavas esitises politseile tuleb muuseas konkreetselt märkida, missuguse sündmuse puhul oli kodanikul perekonnakirjade avamine sunduslik, kas, näiteks, 10. detsembril 1927. a. aset leidnud abiellumise või 15. juulil 1926. a. Eesti kodakondsusse vastuvõtmise puhul jne. (Vt. Prs. s. juhtn. § 60.) Juure lisada tuleb ka ärakiri kirjast, millega talle tähtaeg antud ja teda hoiatatud, vastasel korral võiks juhtuda, et kohus ei karista puudulikkude süüd tõestavate andmete pärast.

Muidugi ei algata perekonnaseisuametnik vastutusele võtmist neil juhtumel, kus kodanik on püüdnud vastavaid dokumente hankida, kuid ei saa neid tähtajaks vastavast asutisest temast mitteolenevail põhjusil. Niisugusel juhtumil pikendab perekonnaseisuametnik tähtaja vastavast asutisest vastuse saamiseni. Kahtluse puhul võib järelepärimisega pöörduda vastava asutise poole.

Peale sundusliku perekonnakirjade korraldamise on ülemineku ajajärgu nähtena olemas vabatahtlik perekonnakirjade korraldamise võimalus. Vastavate omavalitsuste perekonnaseisuametnikud on kohustatud ka üksikute kodanikkude poolt avaldatud soovi korral perekonnaregistrites sooviavaldajate jaoks erilehekülgi avama (Prs. s. juhtn. § 60 viimane lõige).

Iga Eesti vabariigi kodanik, kelle kohta veel Perekonnaseisu seaduses ettenähtud perekonnakirju ei peeta, ükskõik kas tal tarvilik vormiline perekonnaseisutunnistus (vorm nr. 8) või on tal lihtsalt soov oma perekonnakirju korraldada, võib pöörduda oma alalise elukoha omavalitsuse perekonnaseisuaametisse sooviavaldusega, temale avada perekonnakiri. Selleks tuleb tal esitada perekonnaseisuaametnikule perekonnakirjade korraldamiseks tarvilikud dokumendid.

Viimane moodus leiab viimasel ajal alatasa rohkem tarvitamist, sest paljud ametiasutised on hakanud kodanikkudelt nõudma juhtudel, kui nad peavad esitama tunnistusi perekonna koosseisu üle, perekonnaseisutunnistusi vorm nr. 8 (R. T. 22 — 1926), mis on välja antud omavalitsuste perekonnaseisuametnikelt.

Nii Riigikohus oma 14. III. 1931. a. antud juhatuskirjas (R. T. 27 — 1931) on kohtuasutistele juhtnööriks annud juhtudel, kui asjaosalised peavad esitama tunnistusi perekonna koosseisu üle alates 1. juulist 1926. a., nõuda nendelt vastavad tunnistused, mis on välja antud omavalitsuste perekonnaseisuametnikelt. Riigikohus motiveeris seda korraldust järgmiselt: „Kuna 1. juulist 1926. a. saadik teated perekonnaseisu muutmise üle koondatakse omavalit-

sustesse, registreerimised usukoguduste vaimulikkude juures aga, samuti ka teadete andmised nendele perekonnaseisu muutuste üle kodanikkude vabast tahtest olenevad, selle järele ainult veel omavalitsuste perekonnaseisu asutiste tunnistusi, mida kohtu- ja siseministeeriumi eeskirjade järgi kokku seatakse (vorm nr. 8), võib niisugusteks ametlikkudeks tunnistusteks lugeda, mis täielikku ülevaadet perekonna koosseisu ja kujunemise üle annavad.“

Samuti nõuab Kohtu- ja Siseministeerium kodanikult, kes soovib oma perekonnanime muuta Perekonnanimede muutmise seaduse (R. T. 57 — 1930) alusel, omavalitsuse perekonnaseisumetniku poolt väljaantud perekonnaseisutunnistust. Peale selle nõutakse omavalitsuse perekonnaseisutunnistust teenistuskirjadele juurelisamiseks, pensioni saamise asjades jne.

Niisugused asjaolud sunnivad kaudselt kodanikku korraldama oma perekonnakirju, sest perekonnaseisutunnistust on võimalik välja anda ainult vastava perekonnaregistri korraldatud lehekülje põhjal.

Peale selle on mõned omavalitsused veel oma initsiatiivil asunud perekonnakirjade sisseadmise käigu kiirustamisele, nii on Tallinna linnavalitsus kõigile linnateenijatele kohuseks teinud oma perekonnakirju korraldada, mõni vallavalitsus on asunud oma valla kodanikkude perekonnakirjade korraldamisele. Kuulda on ka kavatsusest lähemal ajal kõigile riigiametnikele ja -töölisile kohustavaks teha oma perekonnakirju korraldada omavalitsuses teatava aja jooksul.

Kui räägitakse raskustest, mis ühenduses perekonnakirjade avamisega omavalitsustes, siis peab ütleva, et need raskused ja see töörohkus on suuremalt jaolt ainult ülemineku ajajärgu nähteks, mis ajajooksul isenesest kaob. Kui kõigi kodanikkude kohta on perekonnakirjad omavalitsuses avatud, on perekonnaregistrisse sisse kanda ainult jooksvad perekonnaseisu muudatused, ega pole raskusi dokumentidega, kuna nüüd, näiteks, tuleb tihti nõuda ühe perekonna lehekülje avamiseks kümnekond dokumenti mitmest asutisest ja need dokumendid on seal juures tihti ebaühtlased, ei sisalda kõiki tarvilikke andmeid, või ei oma juriidilist maksvust, millest omakorda tingitud rohke protokollide koostamise tarvidus jne.

Kuid see on möödapääsematu raskus, mis tuleb läbi teha, et saavutada häid ja usaldusväärseid perekonnakirju.

Lõpuks veel perekonnakirjade sulgemise juhtumist. Perekonnakirjade pidamine lõpetatakse omavalitsuses kodaniku perekonnakirjade üleviimise, surma või kodakondsusest lahkumise puhul.

Kui kodaniku kohta perekonnakiri juba peetakse ühes linna-, alevi- või vallavalitsuses, viiakse perekonnakirjad alalise elukoha muutmise puhul üle kodaniku sellekohasel soovil, ning ilma vastava sooviavalduseta Perekonnaseisu seaduse §§ 37. ja 46. ettenähtud juhtumil.

Riigikogu üldkomisjoni seletuskirjas Perekonnaseisu seadusele põhjendatakse sõnade „kodaniku sellekohasel soovil“ sissevõtmist seadusesse seega, et perekonnakirjade üleviimise sunduslikkus oleks

kodanikkudele teinekord tülikas ja tarbetu ning tekitaks palju asjatut kirjavahetust.

Kodanik, kes asunud uude alalisse elukohta ning soovib oma perekonnakirjad üle tuua, teatab sellest oma uue alalise elukoha omavalitsuse perekonnaseisuametnikule, ning viimane nõuab perekonnakirjad endise elukoha omavalitsusest välja. Perekonnakirjade üleviimine ühest omavalitsusest teise sünnib tasuta (K.-S. adm.-os. seletus 19. VI. 1930. a. 2467).

Perekonnaseisu seaduse § 37. ettenähtud juhtumil, s. o. kui selgub leidlapse vanemate hilisemal avalikukstulekul, et laps kuulub registreerimisele mõne teise omavalitsuse perekonnaregistris, saadetakse kõik aktide ära kirjad kuuluvuse järgi edasi vastava omavalitsuse poolt.

Perekonnaseisu seaduse § 46. ettenähtud juhtumil, s. o. kui abiellujate perekonnakirjad peetakse mitmes omavalitsuses, nõuab see omavalitsus, kus peetakse mehe perekonnakiri, omavalitsusest, kus peeti naise perekonnakiri, naise perekonnakirja ja avab tema jaoks oma perekonnaregistris uue lehekülje.

Perekonnaregistri lehekülje sulgemisel perekonnakirjade üleviimise puhul teise omavalitsusse, saadab perekonnaseisuametnik edasi kõik temale isiku perekonnakirjade pidamiseks saadetud aktide ja nende paranduste ära kirjad, samuti ära kirjad tema poolt tehtud registreerimise aktidest jne., ühesõnaga kõik dokumendid, mis olid tal perekonnaregistrisse tehtud vastavate sissekannete aluseks (Prs. s. juht. § 73, R. T. 48 — 1926). Sealjuures suletakse perekonnaregistris avatud lehekülg märkuse lahtris Prs. s. juhtnõõride § 72 (R. T. 48 — 1926) ettenähtud märkusega.

Iga Eesti Vabariigi kodakondsusest lahkunust teatab asjaomane riigiasutis vastavale linna-, alevi- või vallavalitsusele perekonnakirjade sulgemiseks (Prs. s. § 1). Vastava teadaande saanud perekonnaseisuametnik sulle perekonnaregistris avatud lehekülje Prs. s. juhtn. § 72 ettenähtud märkusega.

Kodaniku surma puhul loetakse tema perekonnaregistri lehekülg suletuks surma kohta vastavate andmete sissekandmisega. Erimärkust sulgemise kohta ei ole vaja.

Tegelikus elus tuleb ette veel teisi perekonnaregistri lehekülje sulgemise juhtumeid; olgu siin toodud mõningad näited. Kui on avalikuks tulnud, et kodaniku kohta ühes ja samas omavalitsuses on avatud perekonnaregistris kaks erilehekülge, tuleb üks neist sulgeda. Välismaalastele, nende hulka arvatakse ka kodakondsuseta isikud, teatavasti perekonnaregistris ei avata erilehekülgi. On siiski eksikombel mõnele avatud, tuleb niisugune lehekülg sulgeda jällegi vastava märkusega (K.-S. adm.-os. seletus 5. II. 1930. a. 6754).

Politseikoertest.

Koera teened karja, elamute ja varanduse valvajana või pere-mehe isiku hoidjana on tuntud ammust ajast; vähem tuntud on, et alates igivanadest aegadest kasutati koera ka riigi- ja sõjaväeteenistuses. Plutarh ja Plinius räägivad sellest. Jutustatakse Sparta kuningas, Agesidosest, kes Mantinea lahingus kasutas sõjalisteks otstarveteks väljaõpetatud koeri, sama tegi ka Pärsia kuningas Kambüses oma rünnakul Egiptusesse. Eneus (600 a. e. Kr.) räägib koertest, keda kasutati teadete üleandmiseks, kusjuures kirjad õmmeldi nende kaelarihmade vahele. Cümbrid ja teutoonlased omasid niisamuti lahingukoeri, kes hirmu äratasid isegi rooma legionääride seas. Rooma sõjakirjanik Vegetsius teatab, et koeri hoiti kindluste tornides selleks, et hoiatada garnisoni vaenlase lähenemisest. Herculanumi varemetes leitud bareljeef kujutab soomusesse rõivastatud koeri barbaaride poolt atakeeritava posti kaitsel; sellega on ka kooskõlas muinasjutt, mis kõneleb, et vanaaegsed rahvad, nagu gallid, pidasid terveid karju lahingukoeri, kes olid varustatud soomusega ja okkaliste kaelarihmadega.

Keskaegadel kasutati lahingukoeri sõjaväe moona ja laagrite valvuritena. Erilise kuulsuse omasid tol ajal verejanulised šotti koerad, kes jälgisid taganevat vaenlast kõige salajasemates urgastes. Neid kasutati samuti ratsaväe ründamisel, murdes armutult hobuseid. Need koerad olid varustatud teravate traadist rakmetega. Nende selga mahutati ka potid põleva tõrvaga, et süütada vaenlase laager. Võitlustes Gransoni ja Murteni juures (1476. a.) sõdisid šveitsi koerad burgundia koerte vastu. Murteni juures murdsid ja rebisid tükkideks alpi koerad burgundia omi. Pärast Ameerika leiutamist kägistasid lahingukoerad enam kui kakstuhat indiaanlast. Inglased kasutasid Jamaika saarel verejanulisi koeri neegrite-maronide tagaotsimiseks, orjakauplejad aga Põhja-Ameerika Ühendriikides — oma ärajoosnud orjade jälgimiseks ja püüdmiseks.

Maailmasõjas koer otsekohe ei võtnud osa inimeste omavahelisest lahingust, kuid ta mängis silmapaistvat osa sõjaasjanduses, olles abiks eelrinne ja patrulliteenistuses, teadete üleandmisel, sageli laskemoona saatmisel tulejoonele ja sanitaarkoera osas lahingväljal haavatute ülesotsimisel.

Sellega ei piirdu veel koera teenistus. Genti linna (Belgias) eeskuju näitab, et koer võib au ja eduga kanda vastutusrikast ametit mitte ainult sõja-, vaid ka tsiviilteenistuses. Sellal kui suurtes Euroopa linnades koer kui luksusasi kaotab alatasa tähenduse ja sageli muutub koormaks elukalliduse ja erilise „koeramaksu“ tõttu, näitab Genti eeskuju, et neljajalgse inimsõbra seltskondlik tähendus on jõus ka modern suurlinnade jaoks, kus seltskondliku julgeoleku nõuded esile kutsuvad kõvendatud politseiteenistuse. Genti linn oma 250 tuhande elanikuga on suurimaid ja tähtsaimaid Belgia linnu. Kõrv elu toob linna ja selle lähemasse ümbruskonda palju

rahvusvahelist elementi. Terve see maakoht on lõigatud läbi kanalitega. Linna tsentrumi ümbruses, keset suuri aedu on tekkinud rikaste kodanikkude suvilad. Politseil on palju tegemist vilunud varaste jälgimisel ja tagaajamisel, kes omavoliliselt toimivad nendes suvilates ja osavalt endid varjavad nende aedades. Lõpuks tuli kohalik politseiülem mõttele välja õpetada koeri abiks oma komandole. Mõte osutus äärmiselt õnnelikuks. Neljajalgseid politseinikuid näitasid endid peagi vaprate kriminalistidena. Sest saadik, nagu räägitakse, vähenes märksa varguste arv, peaaegu kahe kolmandiku võrra.

Genti politseikoerte kasvatamine ja dresseerimine teostatakse suurima hoolega, reeglite järgi, mis näevad ette iga pisiasja. Piits ja löömine on täiesti heidetud kõrvale kasvatusprogrammist; käideldakse ainult meelitustega. Koera, kelle kasvatus sel teel ebaõnnestub tema mitteküllaldase arusaamise tõttu, vallandatakse politseiteenistusest; edaspidi võib ta tegutseda harilikku lambakoerana või karjakrantsina: kõrgeim karjäär on talle suletud.

Tarvis on palju kannatust ja kogemusi, et õieti dresseerida politseikoera. Ta peab õppima jälgima pätte ja vargaid, neid peatama, neid maha panema ja valvama politseiniku tulekuni, kelle ta kohale kutsub haukumisega, kuid mingil tingimusel ei pea tegema inimesele tõsist viga. Dresseerimine inimese peale algab harjutusega inimkasvu kõrguse nukuga, mis kujutab hulkurit. Kõige pealt pannakse nukk inimese seisakusse, kes püüab taganeda tagaajamisel. Koer hakkab varsti taipama, et ta ees on vaenlane, kelle peale ta peab jahti ja jälgib tähelepanelikult näpunäiteid. Raskem on juba koerale selgitada, et ta ei tohi hammustada; veel raskem on õpetada inimest maha panema, hüpates ta peale, ja valvata lamavat. Kõike seda peab ta tingimata tundma, et olla kõlvulik kriminaalteenistuses.

Kui dresseerimine nukuga on lõppenud, algavad harjutused elusa mudeliga. Selleks on alguses dresseerija ise, kelle vastu koer muidugi on kõige poolehoidlikum. Vaatamata sellele, pannakse neljajalgsele kriminalisti kandidaadile siiski suukorv pähe, et ta liig suures agaruses ei teeks häda. Pärastpoole tehakse harjutusi ilma suukorvita; mudeliteks võivad olla teised politseinikud. Nelja kuu pärast on kandidaadi koolitamine seevõrd edenenu, et ta võib astuda koerte korpusesse täisõiguslise liikmena. Targa koera kasvatusprogrammi kuuluvad veel järgmised võtted: ta peab esimese nõudmise peale viskuma vette, püüdma seal kinni põgeniku ja uppumise korral peab selle päästma, peab oskama ronida tarbekorral üle püstseinte.

Kui kandidaat on omandanud politseikoera kutse, tal jääb ainult ausalt ja truult täita oma teenistuslisi kohuseid, mille eest saab oma kindla „tasu“. Talle antakse eraldi ruum üldistes politseikoerte tallides — kaunis avar, võretatud putka, mille esiküljele on kirjutatud ta nimi, sinna paigutatakse ka temale kuuluv varustus ja toit. Politseikoera vorm koosneb kõvast nahksest kaelarihmast,

pealepandud terasvitsaga, mis varustatud teravate okastega selleks, et korrarikkujad ei võiks haarata truud ametnikku kaelapidi ja teda kägistada. Eespool, kaelarihma küljes, ripub metallplaat, millele graveeritud koera nimi ja politseiosakonna nimetus, kuhu ta kuulub. See tarviline ettevaatusabinõu on vajalik koera võimaliku deserteerimise puhul. Halva ilmaga pannakse koerale selga veekindel riie ja alati — tema kohuste täitmisel — suukorv peenikesest traatyõrgust, mis takistab söömist, kuid lubab joomist. See ettevaatusabinõu on tarvilik selleks juhtumiks, kui mõni politseikoertest unustab oma kohused ja meelitub mürgitatud vorstiga või leivaga, mida pakub talle kurjategija käsi. Suukorv on kinnitatud elastilise lindi abil, et selle võiks silmapilkselt maha võtta. Kahjuks peab konstateerima fakti, mis politseikoera enesearmastuse tunnet haavab, et teda harilikult talutab ketil kahejalgne kaasametnik, kes laseb ta vabaks ainult vajaduse korral, kui tarvis läbistada aedu ja põlde.

Politseikoera „tasu“, peale ülalmainitud korteri ja varustuse, koosneb heast ja küllaldasest toidust: supist, lihast, riisist ja puhtast, hügieenilisest leivast; talle on lubatud terve päev — kella kuuest hommikul kuni kella kümneni õhtul — täieline vabadus politseijaoskonna aias magada või lõbutseda koos oma kaasteenijatega. Hoolitsemine ta eest on usaldatud erilise teenijaoskonna hooleks; linna loomaarst hoolitseb tema tervislike seisukorra eest. Teenijaskond rõivastab teda, kui saabub teenistustund. Igal ühel Genti kuuteistkümnest politseikoerast on eriline konks tema „garderoobi“ jaoks; sellel ripub ta seljatekk ja teised vormi esemed; konksud koerte nimedega on mahutatud sahvrisse, mis ehitatud koera putka tagumise seina külge. Selles „varustuskambris“ sünnib igapäevane koera riietamine.

Teenistus algab kell kümme õhtul. Politseikoerad tunnevad väga hästi seda aega, ja niipea kui vana tornikell lööb kümme, hakkavad kõik korraga kõrvulukustavalt ja rõõmsalt haukuma, mis au teeb nende teenistuslasele agarusele. Ja tõesti, nad kannavad oma teenistust täielise vaimustusega, väljendades nagu jahikoeradki täielist armastust oma ala vastu, sageli palju suuremal määral kui nende käskijad.

Igal koeral on oma kahejalgne seltsiline linna politseikorpuselt, kellega ühiselt kannab oma teenistuse. Esmalt tehakse ringkäik ümber linna, et veenduda, kas kõik on korras ümbruskonnas. Siis lastakse koeri vabalt joosta ja nad peavad paremalt ja vasakult poolt teed otsima aiad läbi. Ükski nurk, ükski põosas ei jää tähele panemata. Rahulisi kodanikke nad ei puutu, kuid selle vastu, koerte külgesündinud vihaga hulkurite vastu, silmapilkselt tunnevad nad pätte; selles suhtes tekib harva eksimusi. Kõige vähema kahtluse tundemärgi juures nad kohe kutsuvad haukumise abiks oma kahejalgsed saatjad. Teenistus kestab hommiku kella kuueni, ja kogu selle aja koer ei väljenda vähemalgi määral väsimust ega vastutõrkumist.

Tarkade loomade poolt ülesnäidatud abi Genti politseile on nii suur, et on otsustatud juba suurendada koerte arvu, sest kulu nende ülespidamise peale ei või arvessegi võtta, pidades silmas nende poolt toodavat kasu. Kuueteistkümne politseikoera ülespidamine läheb maksma linnale igal aastal 10.000 franki, sellal kui kasu varguste vähenemisest on palju suurem. Perioodiliselt ettevõetud haaran-gud parkides ja muudes avalikkudes kohtades nõuavad siis palju vähem inimesi ja oleksid tunduvalt edukamad hästi dresseritud koerte abil. Koer on sündinud politseinik; ta on tõendanud seda ühiselul algusest saadik, ja kui nüüd teda tunnustatakse seaduse korravalvuri kutses, siis näitab see ainult, et isegi kõrgeim tsivi-lisatsioon korra alalhoidmise asjus ei või läbi saada ilma kõige vanema ja truima inimese sõbra — koera teeneta.

Neljandad üleriiklikud politsei esivõistlused.

E. Klumberg.

21.—23. augustini s. a. korraldas Eesti Politsei Kehakasvatuse-organisatsioonide Liidu juhatus Tallinnas neljandad üleriiklikud politsei esivõistlused kergejõustikus, ujumises, jalgrattasõidus ja laskmises. Võistlusi kergejõustikus peeti Kadriorus staadionil, uju-mises Pirital E. S. S. „Kalevi“ ujulas, jalgrattasõidus — Kadrioru ringteel ja Narva maanteel, ja laskmises — Tondil S. Ü. Õppeas-tuste lasketiiril.

Võistlustest võttis osa üle riigi kokku 149 politseisportlast, neist Tallinnast — 60, Tartust — 25, Narvast — 17, Lääne-Saarest — 15, Petserist — 8, Võrust — 7, Pärnust — 10 ja Järvamaalt — 6.

Võistlused algasid reedel 21. augustil s. a. kell 8 homm. laske-võistlustega S. Ü. Õppeasutuste lasketiiril Tondil. Kell 11 samal päeval leidsid aset võistlused jalgrattasõidus Kadrioru ringteel. Kell 13 — võistlused ujumises Pirital E. S. S. „Kalevi“ ujulas.

Kell 16 kogunesid võistlejad prefektuuri ruumi, kust liiguti ühises rongkäigus Tallinna Politsei Spordiringi orkestri saatel Kadrioru staadionile. Staadionil rivistusid võistlejad defileeks.

Kell 17 leidis aset võistluste ametlik avamine, mida toimetab Kohtu- ja Siseminister J. Hünerson, kes sütitavas avakõnes kriip-sutas alla kehalise kasvatuses tähtsust politseiperele ja soovis head kordaminekut võistlustele.

Avakõnele järgnes Tallinna Politsei Spordiringi orkestrilt hümn, mida laulsid kaasa kõik osavõtjad. Pärast võistluste amet-likku avamist algasid staadionil võistlused kergejõustikus.

Võistluste tehnilised tulemused e s i m e s e l p ä e v a l olid:

10 km. jalgrattasõidus: 1) allkonst. Rossmann (Tartu) 18.05,2; 2) Kitt (Tartu) 18.12,4; 3) Spielberg (Pärnu) 18.12,9.

25 km. jalgrattasõidus: 1) Rossmann (Tartu) 51 m. 15 sek.; 2) Seiton (Tall.) 51 m. 19,2; 3) Lõhmus (Tartu) 51,20. 100 mtr. ujumises rinnuli: 1) Päärand (Võru) L. m. 46,1; 2) Pärli (Tartu) I. m. 46,2; 3) Lepp (Tall.) L. 46,2. 400 mtr. ujumises vabalt: 1) Pärli (Tartu) 8 m. 15,4 (uus pol. rekord); 2) Lepp (Tall.) 9.27,5; 3) Mäng (Tall.) 9.58,4.

Kergejõustikus näidati järgmisi tagajärgi:

100 mtr. lõppjooks A kl. 1) Tiisfeldt (Narva) 12,0; 2) Pupart (Tall.); 3) Villo (Tall.). Kuulitõukes A kl. 1) Suuk (Tall.) 13,58; 2) Neumann (Tall.) 12,54; 3) Lilienthal (Narva) 12,05. 3000 mtr. A kl. 1) Laurson (Tall.) 9.26,8; 2) Madisson (Pärnu) 9.31,0; 3) Soonberg (Tartu) 9.53,0. 3000 mtr. B kl. 1) Ney (Narva) 10.09,0; 2) Betlem (Narva) 10.12,2; 3) Tamm (Pärnu) 10.18,6. Odaheites (üldklass) 1) Suuk (Tall.) 48.64; 2) Lilienthal (Narva) 45.01. Kõrgushüppes B kl. 1) Kabin (Tartu) 1,55; 2) Ausmann (Tall.) 1,55; 3) Kaasik (Tall.) 1,50. Kuulitõukes B kl. 1) Kukk (Narva) 11,39; 2) Lind (Tartu) 11,17; 3) Nagelson (Lääne) 11,12. Teatejooks 4×100 mtr. 1) Tallinna meeskond (Pupart, Luik, Villo, Kaasik) 48 sek.; 2) Lääne-Saare meeskond 49,0 sek.; 3) Tartu 49,4.

Laupäeval, 22. augustil s. a., võistluste teisel päeval jätkusid kell 8 hommikul laskevõistlused S. Ü. Öppeasutuste lasketiiril Tondil, kus lõpptagajärjena näidati järgmisi tagajärgi: vabapüssistlaskmises (300 mtr. — 30 lasku 10-ringilisse märklehte): 1) Peetson (Võru) 222 p.; 2) Ernits (Tall.) 221 p.; 3) Mägi (Võru) 215 p. Sportpüssistlaskmises (50 mtr. 30 lasku 10-ringilisse märklehte): 1) Sihv (Tall.) 252 p.; Bakhoff (Pärnu) 245 p.; 3) Hermann (Petseri) 238 p. Püstolitestlaskmises (dist. 25 m. süst. F. N. kal. 7,65 — 1910. a. mudel, 15 lasku): 1) Mägi (Võru) 121 p.; 2) Puusepp (Petseri) 117 p.; 3) Sihv (Tall.) 116 p. Ümbertegemata sõjav.-vintpüssistlaskmises (dist. 200 mtr. — 15 lasku 10-ringilisse märklehte): 1) Mugra (Tall.) 104 p.; 2) Siirmann (Tall.) 101 p.; 3) Lassur (Lääne) 98 p. Duellimängudes: 1) Siirmann (Tall.); 2) Ernits (Tall.) 3) Peetson (Võru). Ujumisvõistlustel teisel päeval 100 mtr. ujumises selili tuli esimesele kohale Pärli (Tartu) 1.54,3; 2) Lepp (Tall.) 2.09,6; 3) Mitt (Tartu) 2.12,0. 50 mtr. ujumises päästmiskorras: 1) Pärli (Tartu) 1.00,8; 2) Mihelson (Tartu) 1.02,4; 3) Mitt (Tartu) 1.05,4. Vettehüpetes demonstreerisid Tartu ujujad häid hüppeid. Eriti tuleks siinkohal mainida Mihelsoni koomilisi hüppeid, mis rahvale sünnitasid palju naeru.

Teisel päeval näidati kergejõustikus järgmisi tagajärgi:

100 mtr. jooksus B kl. 1) Nagelson (Lääne-Saare) 12,8; 2) Püss (Tall.); 3) Rattur (Lääne-Saare). Kõrgushüppes A kl. 1) Martinson (Tartu) 1,70; 2) Steinberg (Tall.) 1,65; 3) Villo (Tall.) 1,55. Raskushettes A kl. 1) Neumann (Tall.)

16.46; 2) Tamm (Pärnu) 14,10; 3) Teearu (Tall.) 13,92. Raskusheites B kl. 1) Lilienthal (Narva) 13,15; 2) Pupart (Tall.) 12,57; 3) Mitt (Tartu) 12,40. 400 mtr. jooksus A kl. 1) Tiisfeldt (Narva) 53,0; 2) Espenberg (L.-Saare) 54,2; 3) Villo (Tall.) 54,6. Kaugushüppes B kl. 1) Kabin (Tartu) 5,93; 2) Martinson (Tartu) 5,89; 3) Nagelson (L.-Saare) 5,75. 1500 mtr. jooksus A kl. 1) Laurson (Tall.) 4.20,0; 2) Madisson (Pärnu) 4.27,0; 3) Püss (Tall.) 4.28,0. 1500 mtr. jooksus B kl. 1) Aulik (Järva) 4.43,6; 2) Reinmann (Tall.) 4.44,0; 3) Ney (Narva) 4.44,2. Teatejooksus 400+300+200+100 mtr. vormis ja rakmeis: 1) Tallinna meeskond (Villo, Luik, Pupart, Kaasik) 2.29,2; 2) L.-Saare meeskond.

Kolmandal päeval kell 9 hommikul Narva mnt. asetleidnud 20 km. jalgrattasõidu võistluses vormis ja rakmeis võitis Lõhmus (Tartu) ajaga 43.46,6, mis uueks pol. rek.; 2) Spielberg (Pärnu) 45.54,6; 3) Tiik (Järva) 46.36,2.

Politsei viievõistlus, kuhu võistlusaladena kuulusid püstolist laskmine 25 m., 5 km. jalgrattasõit, 100 mtr. jooks, kaugushüpe ja granaadiheide, võitis 1) A. Mitt (Tartu) 35 p.; 2) J. Matt (Tartu) 32,5 p.; 3) A. Nagelson (Lääne) 32 p.

Kolmandal päeval näidati kergejõustikus järgmisi tagajärgi:

110 m. tõkkejooksus: 1) Villo (Tall.) 16,4; 2) Pupart (Tall.) 17,2; 3) Kaasik (Tall.) 17,6. Teivashüppes: 1) Kaup (Tall.) 2,90; 2) Espenberg (L.-Saare) 2,90; 3) Martinson (Tartu) 2,90. Kettaheites A kl.: 1) Lilienthal (Narva) 40,38 (uus pol. rek.); 2) Kaasik (Tall.) 35,77; 3) Neumann (Tall.) 34,68. 400 mtr. jooksus B kl. 1) Püss (Tall.) 55,2; 2) Soonberg (Tartu) 57; 3) Betlem (Narva) 57,4. Kettaheites B kl.: 1) Kukk (Narva) 31,93; 2) Martinson (Tartu) 31,63; 3) Suuk (Tall.) 31,26. 800 m. jooksus A kl.: 1) Tiisfeldt (Narva) 2.00,6; 2) Laurson (Tall.) 2.06,2; 3) Püss (Tall.) 800 mtr. B kl.: 1) Neggo (Lääne) 2.14,4; 2) Reinmann (Tall.) 2.15,6; 3) Aulik (Järva). Kaugushüppes A kl.: 1) Pupart (Tall.) 5.84; 2) Steinberg (Tall.) 5.77. 3 km. käigus: 1) Kaasik (Tall.) 16.18,4 (uus pol. rek.); 2) Tamm (Pärnu) 16.20,6; 3) Brenner (Narva) 17.01,0.

Alarmjooksu võitis Tallinna meeskond (Pupart, Luik, Püss, Villo) ajaga 8.31,6; 2) Lääne meeskond 9.22,4.

Punkte võistlustel omandasid üksikud organisatsioonid järgmiselt: Tallinn — 327, Tartu — 166, Lääne — 110, Narva — 95. Pärnu — 52, Võru — 24, Petseri — 19 ja Järvamaa — 15 p.

Võistlustele olid pannud välja kõrgeväärtuslikke auhindu Kohtu- ja Siseminister J. Hünerson, politseivalitsuse direktor N. Reiman, politseivalitsuse abidirektor J. Sooman, „Eesti Politsei“ toimetuse, riigitrükikoja juhataja, vangimajade valitsuse direktor, Tallinna-Harju prefekt, Tallinna kriminaalpolitsei komissar, poliitilise politsei komissar Tallinnas, Tallinna Politsei Spordiring, Narva Politsei Spordiring, Eesti Tarvitajate Keskühisus, Põlluma-

janduse Keskühisus „Estonia“, Eesti Vabrikantide Ühisus, Tubakatööstus „Astoria“, Tubakatööstus „Laferme“, A.-S. Kreenbalt, A.-S. Rauaniit, Freybach ja Ko, Thoen ja Ko, hr. Roman Tavast, mitmed kullasepärid ja teised.

Võistluste lõppemisel jagas võitjatele auhindu peakohtunik kindral J. Tõrvand. Auhinnasaajaid ja kogu politsei sportlaskonda tervitas E. P. K. Liidu juhatuse nimel Liidu esimees, politseivalitsuse abidirektor J. Sooman, kes ühtlasi tänas osavõtjaid, korraldajaid ja kohtunikke tehtud töö eest, soovides edaspidi veel intensiivsemalt asuda kehaliskasvatuse arendamisele ja edendamisele politseiperes.

Ametlik osa.

Politseivalitsuse direktori ringkiri 21. juulist s. a.

Viimasel ajal on maanteede ääre ülesseatud liikumise ja hoiatusmärkide rikkumise, mahakiskumise, ümberpaigutamise ja äraviimise juhud nii sagedaks muutunud, et on aeg selle pahe kaotamiseks mõjuvaid abinõusid otsima hakata. Tuleb arvata, et enamikus juhtudest on tegemist lihtsa ulakusega, ja kuna ametivõimude poolt süüdlaste leidmiseks vähe ära tehakse ja nende leidmisel ka teatavaid raskusi on, võtab ulakate julgus aina hoogu. Rääkimata sellest, et nende märkide paigale- ja kordaseadmine nõuab riigilt suuri kulusid, teeb see pahe ka liikumise hädaohtlikuks: on juba oinud juhtumeid, kus „kurve“ märkide kõrvaldamine on kutsunud välja õnnetusi mootorsõidukitega.

Palutakse maajaoskondade komissare ja maaraionide kons- taableid sellele küsimusele tõsist tähelepanu pöörda ja iga kord, kui nad ise sarnast ulakust märkavad või keegi, näit. teemeistrid, sellest neile teatab, otsekohe asuda süüdlaste selgitamisele, üksikutel seda nõudvatel juhtudel ka kriminaalpolitsei-kaasabi paluda. Nagu tähendatud, ei ole süüdlaste leidmine alati kerge, kuid nende leidmiseks tuleb teha, mis võimalik: kui alati korda ei lähe neid leida, siis vähemalt näevad inimesed, et ulakaid otsitakse; see kaine- stab viimaseid.

Politseivalitsuse direktori käskkirjaga 23. juulist s. a. nr. 8

on määratud Kohtu- ja Siseministri resolutsiooniga 30. juunist s. a. Võru-Petseri kriminaalpolitsei vanemale assistendile Julius Ennok'ile 50 kr. rahalist autasu hoolsa tegutsemise eest relvastatud kurjate- gija jälgimisel.

Kohtu- ja Siseministri resolutsiooniga 30. juunist s. a. on mää- ratud Tallinna-Harju prefektuuri kordnikule Elmar Pajo'le 50 kr. rahalist autasu hoolsuse eest kriminaalkurjategijate jälgimisel.

Viljandi-Pärnu prefektuuri kordnik Jaan Svaigsne on määratud Põltsamaa jaoskonna politseikomissari asjaajajaks Viljandimaal, arvates 20. juulist 1931. a.

Kohtu- ja Siseministri käsukirjaga 1. augustist s. a. nr. 35
on Viljandi-Pärnu prefekti sekretäriks määratud senine Kuresaare
jaoskonna politseikomissari sekretär Johan Laiuks, arvates 1. au-
gustist 1931. a.

Raudteepolitsei komissari käsukirjaga 28. augustist s. a. nr. 13
on avaldatud Tallinna jaoskonna Ülemiste raiooni allkonstaabel
Jaan Kullmann'ile kiitust hoolsa teenistuskohuste täitmise eest, mille
tagajärjel 17. skp. Ülemiste jaamas temal läks korda tabada süüd-
last samal päeval Alavere vallas toimepandud varguses.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 3. juulist s. a. nr. 86
on piirivalve teenistusest vabastatud vhl. „Kõu“ ins.-meh. van-
leitnant Karl Koplus, m.-vhl. „Erilane“ komanderi k.t. leitnant
Albert Pentsop ja valitsuse raamatupidaja Julius Made koosseisu
vähendamise puhul, arvates 1. juulist s. a.

Piirivalve valitsuse ülema käsukirjaga 27. juulist s. a. nr. 94
on avaldatud Lääne jaoskonna Kuresaare raiooni kordoni ülemale
v.a.o. Johannes Leimann'ile ja valv. komendor Jüri Timmermann'ile
kiitust, energilise teotsemise eest salakauba jälgimisel, mille taga-
järjel 29. VI. — 3. VII. s. a. kindlaks tehti 300 ltr. piirituse maale-
toomine ja salakauba veabinõudena konfiskeeriti 2 mootorpaati,
1 aerupaat, 1 hobune ühes vankri ja riistadega.

Politseivalitsuses on registreeritud:

1) Juudikeelne ajal. „Uus meie sõna“, hakkab ilmuma Tallin-
nas, vähemalt üks kord kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja —
Nosson Beri p. Genss.

2) Ajaleht „Uim“, hakkab ilmuma Tartus, 1 kord nädalas; väl-
jaandja — Andres Hansu p. Klemmer; vastutav toimetaja — Au-
gust Jaani p. Taader.

3) Nädalaleht „Teater ja kino“, hakkab ilmuma Tallinnas, üks
kord nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Johannes Hend-
riku p. Mõttus.

4) Nädalaleht „Õhtupost“, hakkab ilmuma Narvas, üks kord
nädalas; väljaandja ja vastutav toimetaja — Konstantin Nikolai p.
Reismann.

5) Ajakiri „Filminädal“, hakkab ilmuma Tallinnas, üks kord
nädalas; väljaandjad — Valter Reits ja Endel Kruise; vastutav
toimetaja — Valter Johani p. Kruberg.

6) Ajakiri „Eesti Laskur“, hakkab ilmuma Tallinnas, üks kord
kuus; väljaandja ja vastutav toimetaja — Julius Trumm.

7) Ajakiri „Noorustuli“, hakkab ilmuma Harjumaal, Rae val-
las, Arukülas, kuus korda aastas; väljaandja — Julius Rudolf Lii-
vak; vastutav toimetaja — Viktor Niinberg.

8) Ajakiri „Põllumeeste Omaabi“, ilmub Tartus, tarviduse järgi; väljaandja — ühing „Põllumeeste Omaabi; vastutav toimetaja — Artur Üts.

9) Ajakiri „Eesti Lloyd Teataja“, hakkab ilmuma Tallinnas, 6 korda aastas; väljaandja Kinnitus-Aksia-Selts „Eesti Lloyd“; vastutav toimetaja — Leo Rasmussen.

10) Ajakiri „Loomakaitsja“, hakkab ilmuma Tallinnas, 4 korda aastas; väljaandja — Eesti Loomakaitse Liit; vastutav toimetaja — August Maling.

11) Ajakiri „Illjustrirovannõi nomer 15 dnei Panorama“, hakkab ilmuma Tallinnas, kaks korda kuus; väljaandja — Vladimir Guštšik; vastutav toimetaja — Artur Devis.

Küsimusi ja kostmisi.

„Eesti Politsei“ annab siin kõigile „E. P.“ tellijaile tasuta vastusi. Kui keegi tellijaist soovib vastuse saada enne järgmise numברי ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus ka posti kaudu, kui selleks on lisatud juure 10-sendiline postmark. Toimetus jätab endale õiguse avaldada kirjateel saadetud vastused „Eesti Politseis“, kui küsimused on põhimõttelised ja üldhuvitavad.

E. raiooni konstaabel. Küsimus. Kas võib konstaabel sõidukulu võtta tsiviilkohtuotsuse täitmisel, 1) kui täitmise koht asub konstaablist eemal kõigest 120 meetrit, ja 2) kui täitmise koht asub sama maja alumisel korral, kus elab konstaabel. Kui ei ole õigust sõidukulu võtta, siis missuguse seadusega on see keelatud.

Vastus: Ettetoodud juhtudel ei ole õigust sõidukulude tasumist nõuda. Kohtupristavite taksi seaduse (R. T. 36—1927.) § 16 räägib sõidukuludest väljasõitude korral. Kui väljasõitu ei ole olnud, siis ei saa olla ka sõidukulusid ega saa järelikult nõuda ka nende tasumist.

Kodanikkudelt igasuguste maksete nõudmiseks peavad seadused otsekohe ette nägema vastava ametniku õiguse makset nõuda, mitte aga keeldu. Ametnik on õigustatud ainult seda nõudma, milleks temale maksvate eeskirjade järgi õigus antud; kõige muu nõudmine oleks juba iseenesest seadusevastane, ilma et seadustes iga üksiku juhu kohta leiduks otsekohene keeld. Seepärast ei leidu seadustes ka küsimuse viimases lauses puudutatud asjas otsekohesest keeldu, kuid sellest ei saa järeldada, et see oleks lubatud.

Konstaabel P. Küsimus. K. L. malevkond korraldab avaliku aiapeo, kuhu pääseb ühekordsete pääsetähtedega à 25 senti. Selle pääsetähga saab isik aias võtta tasuta ühe kokkurullitud loosi. Iga

loos võidab. Võitudeks on asjad mitmesuguses väärtuses, 3 sendist kuni 12 kroonini.

Pääsetähed aiapeole on alevivalitsuses registreeritud ja neilt tasutakse lõbustumaks. Kas selleks on kui loteriiks luba vaja.

Vastus: On vaja (v. B.E.S. § 4346).

Yälismailt.

Võitlusest suitsetamise vastu.

1650. aastal andis Rooma paavst bulla suitsetamise vastu, kusjuures suitsetamine keelati pühades kohtades. Kuid juba paar aastat hiljem, 1655., anti ainuõigus tubaka müümiseks paavsti alla kuulvas riigis ühele eraisikule, kes pidi selle monopoli eest maksuma kõrget renti. Ja 1851. aastal karistati samas riigis isikuid, kes brošüüridega ja lendlehtedega võitlesid suitsetamise vastu, vangistuskaristusega. See muudatus oli aga tingitud fiskaalsetest huvidest ja suitsetajatele taheti suitsetamine ainult teha veidi kalliks, sejuures löbu alles jättes. Kui tänapäev tubakanautija paneb oma piibu, paberossi, sigareti või sigari põlema, siis ei tea ta tihti aimagi, missuguste raskustega on inimesed pidanud võitlema, et ihaldatud tubakat nautida. Kuninganna Victoria oli Inglismaal ägedamaid tubaka vastaseid ja tema poeg Eduard VII sai palju tõsiseid sõnu kuulda suitsetamise pärast; tulevane maailmariigi valitseja pidi salaja suitsetama. Saksamaal valitses läinud sajandi esimesel poolel väga vali kord suitsetamise suhtes, mis politseile andis määratu hulk tööd. Politsei pidi iga suitsetamise juhtumi tänavail üles märkima, et võtta süüdlased vastutusele. 1846. aastal tegi politsei 3712 vastavat protokollit. Kui 1848. aastal Berliinis kaotati suitsetamise keeld, siis ühinesid kõik mittesuitsetajad, et valjult protesteerida uue pahe ja sellele vabaduse andmise vastu. Kuid see ja kõik sarnased protestid nurjusid, sest jällegi olid mängus fiskaalhuvid.

Londoni politseist.

Need, kes on Londonis käinud ja huvi tunnud politsei vastu, on kindlasti tähele pannud, et Londoni välispolitsei ei kanna ühtlast mundrit. See oleneb sellest, et Londonis tegutseb riikliku politsei (Metropolitan police) kõrval ka veel kommunaalpolitsei. Riikliku politsei ametnikud kannavad hõbenööpe kuuel ja kätistel (liikumise ametnikud) sini-valge-triibulisi linte. „City police“, kommunaalpolitsei, ametnikud kannavad kuldööpe ja kätistel puna-valgetriibulisi linte. City police tegutseb Londoni südalinnas; ta asutati 13. sajandil ja tegutseb eesõiguste alusel, mis talle anti 1285. aastal. Säärane organisatsioon on vist küll võimalik ainult Inglismaal, ja on seletatav inglaste konservatiivse iseloomuga, mis ei luba kergesti maha jätta vanu kombeid isegi siis, kui nad kõige paremad ei ole.

Tähendatud politseide ühendamiseks on tehtud hulk katseid, mis aga seni on kõik nurjunud — peamiselt selle tõttu, et „City“ ei taha loobuda vanadest eesõigustest. Muidugi töötavad mõlemad politseid käsikäes ja nende koostöötamine on reguleeritud paljude eeskirjade ja määrustega. See koostöötamine ei sünnitavat muuseumi sugugi raskusi. City politsei koosseis on 1180 meest, seega õige suur, kui arvesse võtta, et Citys elab kõigest 13.706 hinge, teiste sõnadega, tuleb umbes iga 11 elaniku peale üks politseinik. Kuid see ülisuur koosseis paistab ainult ülisuurena: Citys on liikumine, eriti äritundidel, väga elav, need, kes on Londonis käinud, teavad seda kõige paremini; peale selle aga asuvad seal suurimad Inglismaa ärid, pangad jne., mis vajavad eriliselt tugevat kaitset. Erilisi raskusi sünnitab Citys muidugi politseinikkudele korterite muretsemine. Linnavalitsus on ehitanud hulk maju politseile, kusjuures neisse majadesse on mahutatud: igäühte üks raiooniülem ja raiooni politseinikud-poissmehed. Igal poissmehel on omaette magamistuba; lugemistuba, biljardiruum, söögituba ja puhkeruumid on kõikide kasutada. 300 ametnikku elab sarnasel viisil neis majades. Abielus politseinikkudele on Brixtonis ehitatud 150 moodsat perekonnakorterit; City politseil on ka oma politseihaigla 34 voodiga; riiklikul politseil puudub muuseum sarnane sisseseade.

Hamburgi naispolitsei ümberkorraldamisele.

4. juulil panid väikese Pellvormi saare suvitajad (Pellvorm on suvituskoht Põhja mere rannikul) kaht naisterahvast tähele, kes lamasiid rannal. Arvati, et tegemist on suplejatega, kes võtavad pärast suplemist päikesevanne. Kui aga järgmisel päeval nähti samal kohal ja samas asendis neid lamama, tõusis kahtlus, kas on midagi korrast ära. Ja selguski, et seal lamavad laibad — kahe Hamburgi naispolitseiametniku laibad, nagu hiljem selgus. Ametnikud olid mürgi abil oma elu lõpetanud. Edaspidisel juurdlemisel selgus, et naisametnikke ajas surma olukord teenistuses. Hamburg oli endale Berliini eeskujul soetanud erilise naispolitsei, kelle juhiks oli ka naine; see politsei töötas iseseisvalt. Juhi käitlemine alluvatega oli äärmiselt halb, nii et teenistus muutus naisametnikkudele päris põrguks. Ja kahe ametniku närvid ei pidanud kaua vastu. Ühenduses sellega asuti ka naispolitsei ümberkorraldamisele. Jõuti otsusele, et naisametnik ei kõlba juhiks politseiteenistuses ja et üldse on kahtlane, kas naispolitsei iseseisva osakonnana on otstarbekohane ja kasulik. Edasi jõuti otsusele, et nais-kriminaalametnikkude tegevuspõld tuleb piirata ja neile ainult jätta ülesanded, mis täiesti vastavad naise iseloomule, annetele ja jõule. Nii anti naisametnikkudele ülesandeks hoolekanne naiste üle ja järelevalve hädadohtu sattunud noorte naisterahvaste üle. Iseseisev osakond likvideeriti ja ülemuseks anti naistele meesametnik.

Kurjategijad vanglas.

Montevideos mõisteti mitme aasta eest keegi itaallane tapmise eest 40 aastaks sunnitööle. Mees pidas ennast vanglas väga korra-

likult üleval, töötas hoolsasti, nii et temale lõpuks kingiti 20 aastat ja ta vabastati pärast 20-aastast kinniolemist vanglas. 20 aastat on muidugi väga pikk aeg ja eriti pikk vanglas. Praegu võib küll öelda, et sarnastes vanglates, nagu neid ehitati veel läinud sajandi lõpul, oli 20-aastane viibimine sama hea kui surm. Kes veel kord vabadusse pääsis, oli murtud eluksajaks. Montevideo vangla on eeskujulikult seatud sisse, seal hoolitsetakse ka vangide vaimlise elu eest ja pakutakse mõningaid mõnususi, mis peavad aitama mööda saata pikka aega. Tähendatud itaallane muutus vanglas olles kasulikuks inimkonna liikmeks. Alistudes vangla kõva, kuid õiglase dissipliini alla, kasutades vangla raamatukogu, mänguplatsi jne., hakkas ta tõsiselt tööd tegema. Kui kõva töömees teenis ta võrdlemisi palju raha ja sai sel moel kasvatada lasta oma väikest tütart, kes Itaalias viibis. Tütarlapsele anti vangi teenitud raha abil hea haridus, nii et ta võis pärast kooli lõpetamist teenida head palka. Kui vang vabastati, sõitis ta kodumaale ja leidis oma tütre, kes oli vahepeal õnnelikult abiellunud ühe tuntud advokaadiga. Kui itaallane-mõrtsukas oleks surma mõistetud ja ka surmatud, oleks ka lapse saatus muutunud sootu teiseks. Eriti humaansed ollakse vangide vastu mõnes Ühendriikide vanglas. Seda iseloomustab kõige paremini järgmine juhtum. Keegi noormees sattus vanglasse ja hakkas seal muusikat õppima. Enne aga kui ta jõudis õppimist lõpetada, lasti ta vabaks. Mees pani väikese varguse toime, andis ennast politsei kätte, ja ta toimetati uuesti samasse vanglasse. Seda ainult mees tahtiski ja selleks ta varguse toimetaski: nüüd sai ta suurima südamerahuga lõpetada varem alustatud õppimise! — Ühendriikides, Koloraados, juhtus ka järgmine lugu. Keegi mõrtsukas oli mõistetud surma ja surmaotsus tuli täide viia. Küsiti surmakandidaadilt, mis on tema viimane soov. Mees palus südamest, et tema surmamisest ei teatataks ajalehtedele, sest tema 70-aastane ema elas veel, olgugi et kaugel vanglast. Mõrtsuka kaitsja pidi temale lubaduse andma, et ta kirjutab vangi eest vähemalt kord kuus kirja vanale emale, et viimane jääks arvamisele, et poeg veel elab ja ei saaks kunagi teada, kuidas poeg elu lõpetas. Kaitsja lubas oma ausõnaga selle palve täita. Keegi teine surmamõistetud mõrtsukas, kes parajasti luges üht Strindbergi romaani, kui tema järele tuldi, et teda viia elektritoolile, palus, et temale lubataks raamat lõpuni lugeda, sest see olevat nii huvitav ja ühtlasi nii trööstiva sisuga, et see temale kergendavat tunduvat viimseid elutunde.

Genfi liikumiskonverentsi tööst.

Rahvasteliidu juures asuv liikumiskonverents võttis hiljuti vastu kokkuvõetult järgmised resolutsioonid, mis vähemalt selle poolest on tähtsad, et nendega püütakse katset teha ühtlustada liikumisreegleid, mis on väga erinevad üksikutes riikides ja seetõttu sünnitavad palju raskusi autodele ja mootorratastele liikumisel ühest riigist teise. Konverents konstateeris kõigepealt, et politseinikkude märguandmise viis liikumise reguleerimisel on väga mitmesugune ja

lahkuminev üksikutes riikides, samuti on erinevad ka need märgid, mida peavad teatud juhtudel andma sõidukite juhid, kas teistele sõidukitele või liikumispolitseinikule. Selle tagajärjel aga tekivad, nagu konstateeris konverents, suured raskused ja isegi õnnetusjuhtumid. Konverents peab soovitavaks, et kiires korras asutaks nende märguandmistele kodifitseerimisele rahvusvahelises ulatuses, kusjuures kodifitseerimisele kuuluvad ka mehaanilised liikumismärgid. Edasi soovitati, et alaline liikumisosakond Rahvasteliidu juures töötaks välja üldised reeglid kõigile. Lõpuks pidas konverents tungivalt soovitavaks, et kõikide maade valitsused hakkaksid hoolt kandma selle eest, et lapsed ja alaealised juba varakult tutvuksid liikumismärkidega, nii et lapsed alati teaksid, mis teha üle tänava minekul, kus liikumine elav.

Teede korrashoid Poolas.

1. aprillil astus jõusse uus Poola maanteedehitamise fondi seadus. Viimase sihiks on luua fond riiklikkude teede ehitamiseks, korrashoiuks ja laiendamiseks, samuti toetuste andmine vojevodkondadele ja omavalitsustele teede ehitamiseks. Fond saab summasid järgmisel teel: 1) jõuvankrite maksust (uus maks), mille suurus oleneb sõiduki raskusest ja sellest, milleks see tarvitatakse; maks kõigub 40 ja 70 sloti vahel iga 100 kilogrammi pealt; 2) autobuste piletite maksust (uus maks), mille suurus on üks kolmandik pileti hinnast; vabastatud sellest maksust on linnades liikuvad autobused; 3) asjade ja kraami transporteerimise maksust, mis veetakse veoautodel ja võetakse iga tonnikilomeetri pealt; 4) reklaami sissetulekutest (mõeldud on reklaamplakatid avalikkude teede ääres); 5) riigi eelarvega teede ehitamiseks määratud summadest; 6) laenust (kavatsetud on teha laen 400 miljoni sloti suuruses teede ehitamiseks). Seaduse kaitsmisel tähendas Poola avalikkude tööde minister, et praegu on tingimata vaja Poolas ehitada 10.598 meetrit sildu maanteedel, 3.950 kilomeetrit riigi teid ja 10.000 kilomeetrit kommunaalteid. Üks kolmandik olemasolevatest kommunaalteedest tuleb ümber ehitada, et võimaldada nende kaudu ka autode liikumist.

Väljaandja: *Kohtu- ja Siseministeeriumi Administratiiv-ala Kirjastus.*

Vastutav toimetaja: *O. Angelus.*

KUULUTUSI.

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised isikutunnistused:

Paulson, Oskar Jaani poeg, välja antud Kudina vallavalitsuselt 15. 2. 26 a. nr. 678.
Horev, Ivan, välja antud Irboska vallavalitsuselt, nr. 555.

Vaarpuu, Jaan Mihkli p., välja antud Velise vallavalitsuselt 5. 5. 22 a. nr. 15.
(25247)

Sild, Hans Hendriku poeg, välja antud Abja vallavalitsuselt 6. 12. 19 a. nr. 564.

- T a h v a n e n, Ekaterina Juhani tütar, välja antud Naroova vallavalitsuselt 15. 4. 21 a. nr. 1388.
- T h o m s o n, Agnes Kristjani tütar, välja antud Palmse vallavalitsuselt 21. 1. 27 a. nr. 833. (44566)
- U n g e r s o n, Jüri Johani poeg, välja antud Ulila vallavalitsuselt 26. 11. 24 a. nr. 63. (44567)
- K o e m e t s, Märt Iisaku poeg, välja antud Uue-Antsla vallavalitsuselt 17. 4. 23 a. nr. 49. (44568)
- G r i b a n o v, Grigori, välja antud Tartu linna politseikomissarilt nr. 509.
- G a v r e n k o v, Nikolai, välja antud Irboska vallavalitsuselt, nr. 783.
- P i i l b a u m, Jaan Jüri poeg, välja antud Väinjärve vallavalitsuselt 23. 3. 26 a. nr. 1383.
- S a r d i s, Hilda, välja antud Koigi vallavalitsuselt 25. 5. 29 a. nr. 21.
- L o h u, August Jüri p., välja antud Paide linna politseiülemalt 26. 3. 20 a. nr. 1855.
- J ä r v i s t o, Ervin Johannese poeg, välja antud Võhmuta vallavalitsuselt 28. 12. 26 a. nr. 137.
- M i h k e l t e i n, Aleksander Johani poeg, välja antud Väätša vallavalitsuselt 20. 12. 19 a. nr. 224. (26600)
- P e i l, Alide Aleksandri tütar, välja antud Narva I jaosk. politseikomissarilt 29. 9. 26 a. nr. 452. (25580)
- V ä r k, Johannes Johani poeg, välja antud Tartu linna politsei 2. jsk. ülemalt 25. 2. 25 a. nr. 4386. (25581)
- K a s u m e t s, Anna Liisa tütar, välja antud Tartu linna politsei 2. jsk. ülemalt 20. 11. 19 a. nr. 0013. (25582)
- M a k k, Liina Hendriku tütar, välja antud Tartu linna 2. jsk. politseikomissarilt 15. 1. 29 a. nr. 1282. (25583)
- K o r o l, Valter Hugo poeg, välja antud Tartu linna 2. jsk. politseikomissarilt 1. 10. 28 a. nr. 796. (25584)
- K u r v i t s, Jaan Märdi poeg, välja antud Tartu linna 2. jsk. politseikomissarilt 29. 3. 30 a. nr. 1532.
- M i e k i n, Julianna Pauli tütar, välja antud Tartu linna politsei 2. jsk. ülemalt 10. 12. 19 a. nr. 4506. (25586)
- K i p p e r, Valter Aleksandri poeg, välja antud Tartu linna 2. jsk. politseikomissarilt 24. 9. 27 a. nr. 1108. (25587)
- K a n n, Liisa Juhani tütar, välja antud Tartu linna politsei 1. jsk. ülemalt 12. 12. 19 a. nr. 4630. (25588)
- G i l i n o v, Samuel Josephi poeg, välja antud Tartu linna politsei 2. jsk. ülemalt 9. 2. 24 a. nr. 2364. (25589)
- L e p v a l s, Pauline Peetri tütar, välja antud Tartu linna politsei 2. jsk. ülemalt 2. 12. 19 a. nr. 2641. (25590)
- K e r n a, August Jaani poeg, välja antud Tartu linna politsei 3. jsk. ülemalt 30. 12. 24 a. nr. 1025. (25591)
- K u k k, Karl Johani poeg, välja antud Tartu linna politsei 2. jsk. ülemalt 20. 1. 22 a. nr. 18787. (25592)
- J a a m a, Johannes Andrese poeg, välja antud Tallinna linna politsei 4. jsk. ülemalt 12. 1. 23 a. nr. 266. (25593)

- Meister, Johan Kustase poeg, välja antud Mäo vallavalitsuselt 8. 4. 29 a. nr. 1.
- Klass, Veera-Vilhelmine Arvedi tütar, välja antud Tartu linna politsei 1. jsk. ülemalt 22. 12. 22 a. nr. 85. (25594)
- Kukk, Liisa, välja antud Tallinna linna politsei 5. jsk. ülemalt 15. 12. 19 a. nr. 2777. (27370)
- Landsberg, Anna, välja antud Tallinna linna politsei 5. jsk. ülemalt 4. 12. 19 a. nr. 1188. (27371)
- Lints, Eduard, välja antud Tallinna 5. jsk. politseikomissariilt 7. 11. 27 a. nr. 1302. (27372)
- Pölder, Artur-Herbert, välja antud Tallinna 5. jsk. politseikomissariilt 17. 5. 30 a. nr. 189. (27374)
- Kroon, Edgar, välja antud Tallinna 5. jsk. politseikomissariilt 18. 6. 28 a. nr. 402. (27375)
- Purtsak, Peeter, välja antud Tallinna 1. jsk. politseikomissariilt 17. 1. 27 a. nr. 1975. (27376)
- Trei, Eduard, välja antud Narva 2. jsk. politseikomissariilt 17. 11. 27 a. nr. 734. (27377)
- Otson, Johannes, välja antud Kohtla vallavalitsuselt 15. 5. 28 a. nr. 1627. (27379)
- Mühling, Helene, välja antud Raudteede politseiülemalt 10. 12. 19 a. nr. 4057. (14894)
- Luuik, Alviine Johani tütar, välja antud Tammistu vallavalitsuselt 10. 6. 22 a. nr. 508. (27421)
- Sagorsky, Emilie Stanislavi tütar, välja antud Tartu politsei 3. jsk. ülemalt 8. 1. 20 a. nr. 7055. (27422)
- Bogdanov, Helene, välja antud Piirsalu vallavalitsuselt 9. 11. 20 a. nr. 454. (14895)
- Puusep, Alfred Hansu poeg, välja antud Kudina vallavalitsuselt 2. 12. 29 a. nr. 1369. (27423)
- Suuralt, Karl-Eduard Jakobi poeg, välja antud politseivalitsuselt 3. 4. 25 a. nr. 16007/2350. (27424)
- Laks, Marie Juhani tütar, välja antud Tartu linna politsei 3. jsk. ülemalt 1. 4. 21 a. nr. 12951. (27425)
- Rätsep, Karl Johani poeg, välja antud Tartu 3. jsk. politseikomissariilt 20. 4. 26 a. nr. 366. (27426)
- Rätsep, Pauliine-Magdaleena Jaani tütar, välja antud Tartu 3. jsk. politseikomissariilt 8. 8. 27 a. nr. 497. (27427)
- Siimann, August Eduardi poeg, välja antud Elva alevivalitsuselt 8. 4. 27 a. nr. 519. (27428)
- Kattai, Elsa Rosalie Jaani tütar, välja antud Tartu linna politsei 2. jsk. ülemalt 19. 12. 19 a. nr. 7283. (27429)
- Alb, Johannes Aleksandri poeg, välja antud Tartu linna politsei 3. jsk. ülemalt 6. 12. 19 a. nr. 2893. (27430)
- Kerna, Efrosine Nikita tütar, välja antud Ahja vallavalitsuselt 18. 9. 25 a. nr. 792. (27431)
- Värberg, Sinaida Aleksei tütar, välja antud Telliskopli jsk. politsei-abikomissariilt 26. 8. 26 a. nr. 482. (27432)
- Alteberg, Aliide-Auguste Jakobi tütar, välja antud Tartu linna 2. jsk. politseikomissariilt 28. 10. 27 a. nr. 1496. (27433)

- S a a r, Johannes Peetri poeg, välja antud Laiksaare vallavalitsuselt 24. 12. 23 a. nr. 127.
- K a a s i k, August Jüri poeg, välja antud Vohnja vallavalitsuselt 15. 2. 21 a. nr. 795.
- T ä n a v, Peeter Mihkli poeg, välja antud Kuremaa vallavalitsuselt 26. 6. 23 a. nr. 34.
- A n d r e s e n, Artur Leonhardi poeg, välja antud Vana-Roosa vallavalitsuselt 3. 12. 19 a. nr. 16.
- P u l k, Hans, välja antud Karksi vallavalitsuselt 13. 10. 28 a. nr. 101/635611.
- I l v e s, August Jaani poeg, välja antud Kongota vallavalitsuselt 26. 7. 28 a. nr. 63.
- M ö t t u s, Ernst Peetri poeg, välja antud Rõuge vallavalitsuselt 23. 12. 19 a. nr. 177.
- R u l l - T a g e p e r a, Melitta Jaani tütar, välja antud Aru vallavalitsuselt 4. 5. 28 a. nr. 43.
- K i v i, Johan Johani poeg, välja antud Uue-Antsla vallavalitsuselt 19. 12. 19 a. nr. 185. (44570)
- P ä ä r e n, Anna Hansu tütar, välja antud Viljandi maak. politsei 4. jsk. ülemalt 21. 11. 19 a. nr. 508. (44571)
- D a a v e l, Leili Johani tütar, välja antud Tallinna 2. jsk. politseikomissariilt 21. 9. 26 a. nr. 1568.
- F i s c h m a n n, Peeter Ado poeg, välja antud Karula vallavalitsuselt 31. 12. 19 a. nr. 537.
- A n z s o n, Jaan Adami poeg, välja antud Paju vallavalitsuselt 7. 4. 23 a. nr. 14.
- P a s s a u, August Jüri poeg, välja antud Sooru vallavalitsuselt 21. 7. 26 a. nr. 36.
- N a g e l, Minna Johani tütar, välja antud Kaagjärve vallavalitsuselt 19. 11. 19 a. nr. 25.
- B e r g, Adolf-Paul Karl-Friedrichi poeg, välja antud Valga jsk. politseikomissariilt 26. 8. 27 a. nr. 66.
- Õ u n, Marie Johani tütar, välja antud Valga maak. politseiülemalt 24. 4. 22 a. nr. 10886.
- K a r j u s, Melanie Hendriku tütar, välja antud Valga jsk. politseikomissariilt 29. 4. 26 a. nr. 585.
- M e s c h u l, Aleksander Peetri poeg, välja antud Valga jsk. politseikomissariilt 16. 2. 27 a. nr. 2392.
- V a l d s o n, Joosep, välja antud Orava vallavalitsuselt 12. 12. 19 a. nr. 182. (26476)
- Z o p p, Jenny, välja antud Võru politseiülemalt 1. 12. 19 a. nr. 2073. (26477)
- L e p p, Julius, välja antud Aleksandri vallavalitsuselt 29. 12. 19 a. nr. 35. (26478)
- J a k o b s o n, Aleksander Jakobi poeg, välja antud Tallinna 1. jsk. politseikomissariilt 7. 1. 27 a. nr. 1748. (27204)
- M a t s, Aleksander Olga poeg, välja antud Tallinna 1. jsk. politseikomissariilt 22. 7. 27 a. nr. 3701. (27205)
- R o s e n, Valentin, välja antud Naissaare vallavalitsuselt 20. 6. 21 a. nr. 13. (27206)
- P u u s t u s, Alfred Madise poeg, välja antud Valga maakonna politseiülemalt 15. 9. 25 a. nr. 592. (27207)
- R i s t, Joann Joanni poeg, välja antud Suuremõisa vallavalitsuselt 6. 4. 23 a. nr. 62. (27209)
- S i k k, Miina Mardi tütar, välja antud Väätša vallavalitsuselt 11. 8. 22 a. nr. 374. (28212)

- Tõll, Friedrich Aleksandri** poeg, välja antud Kaarma-Suure vallavalitsuselt 20. 9. 27 a. nr. 1035. (27208)
- Kiibus, Johannes Johani** poeg, välja antud Sadama jsk. politsei-abikomissarilt 3. 2. 30 a. nr. 232. (27210)
- Volt, Ida Johani tütar**, välja antud Tallinna 2. jsk. politseikomissarilt 13. 8. 28 a. nr. 739. (27211)
- Põllu, Aleksander Peetri** poeg, välja antud Tallinna linna politsei 2. jsk. ülemalt 31. 1. 25 a. nr. 576. (27212)
- Raudsepp, Sergei Andrei** poeg, välja antud Pihla vallavalitsuselt 16. 9. 27 a. nr. 1143. (27213)
- Aulik, Oskar Ado** poeg, välja antud Kuressaare jsk. politseikomissarilt 11. 7. 28 a. nr. 84. (27214)
- Suurpere, Priidu Jakobi** poeg, välja antud Pihla vallavalitsuselt 5. 6. 28 a. nr. 1349. (27215)
- Pello, Ida Karli tütar**, välja antud Väinjärve vallavalitsuselt 9. 1. 25 a. nr. 762. (27216)
- Riks, Aleksander Mardi** poeg, välja antud Kaarma-Suure vallavalitsuselt 29. 4. 24 a. nr. 333. (27217)
- Kiibus, Richard Juhani** poeg, välja antud Emmaste vallavalitsuselt 12. 2. 27 a. nr. 15. (27218)
- Herbst, Ferdinand Mihkli** poeg, välja antud Mäo vallavalitsuselt 4. 10. 26 a. nr. 95. (28208)
- Schumann, Oskar Friedrichi** poeg, välja antud Anna vallavalitsuselt 22. 11. 23 a. nr. 84. (28213)
- Topkin, Vassili Andrei** poeg, välja antud Kasepää vallavalitsuselt 22. 3. 28 a. nr. 27. (28230)
- Pint, Peeter Hansu** poeg, välja antud Abja vallavalitsuselt 9. 10. 28 a. nr. 123. (44574)
- Põial, Hjalmar Aleksandri** poeg, välja antud Kärkla alevivalitsuselt 6. 5. 29 a. nr. 272. (44573)
- Sullo, Aleksander Jaani** poeg, välja antud Laimjala vallavalitsuselt 29. 6. 28 a. nr. 436.
- Kubi, Marie Peetri tütar**, välja antud Vana-Antsla vallavalitsuselt 20. 2. 20 a. nr. 949.
- Zirna, Ida Jakobi tütar**, välja antud Kastre-Võnnu vallavalitsuselt 7. 2. 19 a. nr. 138.
- Nõmm, Liisa Tooma tütar**, välja antud Vana-Põltsamaa vallavalitsuselt 9. 1. 20 a. nr. 192.
- Jürgen, Osvald Jüri** poeg, välja antud Vana-Vändra vallavalitsuselt 1929 a. (26157)
- Vikmann, Jaan Jaani** poeg, välja antud Kiiu vallavalitsuselt 9. 2. 28 a. nr. 69. (26160)
- Sepp, Valter Augusti** poeg, välja antud Jõeletme vallavalitsuselt 18. 11. 27 a. nr. 148. (26161)
- Vikmann, Anna Priidiku tütar**, välja antud Kodasoo vallavalitsuselt 6. 9. 27 a. nr. 37. (26162)
- Kranich, Richard Jaani** poeg, välja antud Esna vallavalitsuselt 20. 10. 28 a. nr. 101. (26163)
- Päsuke, Mart Jüri** poeg, välja antud Kohila vallavalitsuselt 11. 2. 24 a. nr. 247. (26164)
- Siiberg, Gustav Jüri** poeg, välja antud Elva alevivalitsuselt 1927 a. nr. 493. (26169)

- V a r i k, Ludvig Tooma poeg, välja antud Raasiku vallavalitsuselt 26. 10. 27 a. nr. 146. (26167)
- A u s t e r, Ernst, välja antud Tallinna 2. jsk. politseikomissarisilt 27. 9. 27 a. nr. 956. (26856)
- N i l s e n - S t o k e b i, Hulda, välja antud Tallinna linna politsei 2. jsk. ülemalt 15. 12. 19 a. nr. 3418. (26857)
- V õ c h m a n n, Herbert, välja antud Tallinna 2. jsk. politseikomissarisilt 12. 4. 30 a. nr. 36. (26859)
- P a l i a l e, Karl, välja antud Puurmani vallavalitsuselt 13. 1. 20 a. nr. 586. (26860)
- V i l d t, Agnes, välja antud Tallinna linna politsei 2. jsk. ülemalt 26. 3. 20 a. nr. 8115. (26861)
- B r ü l l e r, Christian, välja antud Tallinna linna politsei 4. jsk. ülemalt 8. 1. 20 a. nr. 6240. (26862)
- L i l i e n t h a l, Dolly, välja antud Tallinna linna politsei 2. jsk. ülemalt 11. 10. 23 a. nr. 1673. (26863)
- S o o s a a r, Johanna, välja antud Abja vallavalitsuselt 12. 10. 26 a. nr. 191. (26864)
- R i n k, Roman, välja antud Tallinna linna politsei 2. jsk. ülemalt 26. 3. 25 a. nr. 1252. (26866)
- H ä u s l e r, Mathilde, välja antud Tallinna linna politsei 6. jsk. ülemalt 10. 10. 25 a. nr. 973. (26867)
- J ü r m a n n, Jüri, välja antud Olustvere vallavalitsuselt 28. 12. 20 a. nr. 905. (26869)
- R o o v, Jakob Jaani poeg, välja antud Sõmeru vallavalitsuselt 30. 10. 28 a. nr. 1158. (5555)
- R e i t e, Ervin, välja antud Tallinna 2. jsk. politseikomissarisilt 14. 9. 29 a. nr. 713. (26870)
- M o s e l, Anna Johani tütar, välja antud Narva linna politsei ülemalt 18. 12. 19 a. nr. 16673. (5546)
- A u n, Aleksander Mardi poeg, välja antud Balti puuvillavabriku politseijsk. nr. 1093. (5548)
- K r e s s, Niina Jaagu tütar, välja antud Patküla vallavalitsuselt 24. 9. 20 a. nr. 1463. (5549)
- K o t k a s, Helene Daveti tütar, välja antud Harku vallavalitsuselt 21. 8. 23 a. nr. 113. (5552)
- K l a u s, Aleksander Karli poeg, välja antud Tallinna linna politsei 6. jsk. ülemalt 6. 8. 25 a. nr. 791. (5554)
- T o n n a, Johannes Hansu poeg, välja antud Haimre vallavalitsuselt 5. 3. 20 a. nr. 182. (5556)
- D e t l a u s, Liisa, välja antud Balti puuvillavabriku politsei jsk. ülemalt 3. 12. 23 a. nr. 112. (5557)
- D e t l a u s, Hermine Karli tütar, välja antud Balti puuvillavabriku jsk. politsei-abikomissarisilt 5. 6. 26 a. nr. 585. (5558)
- U l m e n t a l, Aleksander Tõnu poeg, välja antud Tallinna linna politsei ülemalt 16. 7. 23 a. (5559)
- J e r k o v i t s, Alfred, välja antud Tartu linna 1. jsk. politseikomissarisilt 10. 12. 27 a. nr. 669. (13239)
- S i l d, Marie, välja antud Tartu linna politsei 2. jsk. ülemalt 4. 12. 19 a. nr. 2789. (13240)

- Tu v i k e, Julie, välja antud
Valguta vallavalitsuselt 21. 11.
22 a. nr. 226. (13241)
- V i l p e r, Jaan, välja antud Tar-
tu linna politsei 3. jsk. üle-
malt 30. 1. 24 a. nr. 92.
(13244)
- T i i d e m a n n, Jaan, välja an-
tud Tartu linna 1. jsk. polit-
seikomisariilt 5. 3. 27 a. nr.
387. (13245)
- K ä r n e r, Johannes, välja an-
tud Tartu linna 1. jsk. polit-
seikomisariilt 21. 2. 29 a. nr.
1075. (13246)
- A i n s o n, Hans, välja antud
Tartu linna politsei 2. jsk. üle-
malt 9. 11. 23 a. nr. 1862.
(13247)
- N a p s u p p, Oskar, välja antud
Tartu linna 2. jsk. politseiko-
missariilt nr. 2155. (13249)
- M a r t i n, Helene, välja antud
Tartu linna politsei 1. jsk. üle-
malt 8. 3. 21 a. nr. 10521.
(13250)
- A l t, Gretchen - Anna - Regina,
välja antud Tartu linna 1. jsk.
politseikomisariilt 4. 1. 29 a.
nr. 983. (13251)
- K a s k, Harald, välja antud Tal-
linna 4. jsk. politseikomisari-
ilt 7. 9. 28 a. nr. 729. (13252)
- L a u r, Luise, välja antud Rak-
vere linna politsei ülemalt 15.
4. 20 a. nr. 5095. (13253)
- P u u s i l d, Johan Jaani poeg,
välja antud Jõõpre vallavalit-
suselt 14. 3. 22 a. nr. 260.
(16108)
- J a l a j a s, Paavel Paavli poeg,
välja antud Tallinna 1. jsk.
politseikomisariilt 31. 10. 27
a. nr. 4170. (25230)
- V i l k, Johannes Mihkli poeg,
välja antud Püssi vallavalitsus-
selt 17. 10. 27 a. nr. 1127/
574977. (25249)
- P r i i m a, Peeter Peetri poeg,
välja antud Salla vallavalit-
suselt 31. 12. 23 a. nr. 171.
(25250)
- T o h t e r, Mihkel Juhani poeg,
välja antud Vigala vallavalit-
suselt 31. 12. 19 a. nr. 996.
(25251)
- S i l b e r g, Hans Hansu poeg,
välja antud Märjamaa valla-
valitsuselt 12. 1. 20 a. nr. 567.
(25252)
- S i t s, Martin Jaani poeg, välja
antud Kaelase vallavalitsuselt
3. 7. 23 a. nr. 34.
- A n d r e s s o n, Jaan Liisu poeg,
välja antud Hallinga valla-
valitsuselt 9. 12. 19 a. nr. 224.
- N u n m a n n, Johannes Jüri
poeg, välja antud Varangu
vallavalitsuselt 16. 10. 26 a.
nr. 371.
- K o p p e l, Salme, välja antud
Vaivara vallavalitsuselt 1923
a. nr. 103.
- M u t s o, Roman Augusti poeg,
ajutine isikutunnistus nr. 7,
välja antud Mustvee jsk. po-
litseikomisariilt 28. 2. 31 a.
- K o p p e l, Emma-Amanda, väl-
ja antud Valga jsk. politseiko-
missariilt 4. 8. 28 a. nr. 470.
- S o p p, Aleksander Hansu poeg,
välja antud Raudteede polit-
seiülemalt, nr. 2874.
- G r a u b e r g, Eduard Tõnu
poeg, välja antud Rakvere jsk.
politseikomisariilt 20. 4. 31 a.
nr. 11/707770. (44576)
- L i n d e b e r g, Salme Hansu tü-
tar, välja antud Kabala valla-
valitsuselt 15. 11. 24 a. nr. 150.
- B a r b i t s, Linda, välja antud
Liigvalla vallavalitsuselt 21. 3.
28 a. nr. 794. (27077)
- A a r m a n n, Elviine, välja an-
tud Kloostri vallavalitsuselt
1927 a. nr. 106. (26092)

- Paulberg, Pauline, välja antud Tallinna linna politsei 1. jsk. ülemalt 22. 1. 20 a. nr. 7792. (27075)
- Leer, Bernhard, välja antud Tallinna 6. jsk. politseikomis-sarilt 4. 6. 28 a. nr. 179. (27076)
- Ambroschunas, Maria, välja antud Tallinna linna politsei 6. jsk. ülemalt 6. 5. 21 a. nr. 9122. (27078)
- Lippart, Karoline Reinholdi tütar, välja antud Uue-Antsla vallavalitsuselt 30. 12. 19 a. nr. 287. (44579)
- Ambroschunas, Juuli, välja antud Tallinna linna poliitsei 6. jsk. ülemalt 14. 6. 22 a. nr. 10486. (27079)
- Melnits, Aleksandra, välja antud Tallinna 6. jsk. politsei-komissarilt 13. 12. 30 a. nr. 342. (27080)
- Mets, Maria Jüri tütar, välja antud Tallinna 6. jsk. politsei-komissarilt 16. 1. 29 a. nr. 878. (27083)
- Saarela, Jenny, välja antud Kuressaare politseijsk. ülemalt 1923 a. nr. 104. (26093)
- Paemurd, Helene, välja antud Tallinna linna politsei 2. jsk. ülemalt 1924 a. nr. 1321. (26094)
- Mikker, Heinrich, välja antud Kunda alevivalitsuselt 1923 a. nr. 58. (26095)
- Lattik, Karl, välja antud Tartu linna 2. jsk. politseikomis-sarilt 1930 a. nr. 39. (26096)
- Röbin, Nikolai, välja antud Tallinna linna politseiülemalt 1920 a. nr. 12899. (26097)
- Viilop, Armilda Peetri tütar, välja antud Valga jsk. poliit-seikomissarilt 23. 11. 28 a. nr. 780.
- Lind, Madli, välja antud Tal-linna linna politseiülemalt 1920 a. nr. 8264. (26098)
- Treier, Olga, välja antud Tal-linna linna politsei 1. jsk. üle-malt 1922 a. nr. 13993. (26099)
- Muik, Alfred, välja antud Palmse vallavalitsuselt 17. 5. 29 a. nr. 1401. (26100)
- Kalju, Rudolf, välja antud Tallinna 1. jsk. politseikomis-sarilt 1929 a. nr. 235. (28501)
- Kiika, Marie, välja antud Ani-ja vallavalitsuselt 1922 a. nr. 103. (28502)
- Grindul, Emma Hendriku tü-tar, välja antud Valga jsk. politseikomissarilt 31. 7. 29 a. nr. 318.
- Vares, Jaan Mardi poeg, välja antud Valga jsk. politseiko-missarilt 12. 11. 27 a. nr. 965.
- Oinas, Karl Karli poeg, välja antud Pärnu linna jsk. poliit-seikomissarilt 22. 5. 29 a. nr. 143.
- Prannts, Peeter Albrechti poeg, välja antud Karula val-lavalitsuselt 12. 12. 19 a. nr. 135.
- Sula, Johannes Hansu poeg, välja antud Valga jsk. poliit-seikomissarilt 8. 5. 29 a. nr. 82.
- Kübarsepp, Linda Peetri tütar, välja antud Tartu 3.jsk. politseikomissarilt 29. 10. 26 a. nr. 1178. (27434)
- Tasa, Liisa Mardi tütar, välja antud Mäksa vallavalitsuselt 11. 3. 24 a. nr. 166. (27435)
- Männi, Theodor Mihkli poeg, välja antud Vana-Kuuste val-lavalitsuselt 4. 1. 20 a. nr. 392. (27436)
- Teimann, Julie Friedrichi tü-tar, välja antud Tartu linna politsei 3. jsk. ülemalt 19. 12. 19 a. nr. 5238. (27438)

Tsvetkov, Aleksei, välja antud Irboska vallavalitsuselt 19. 8. 24 a. nr. 504. (27439)

Veidemann, Hilda Kusta tütar, välja antud Valga jsk. politsei abikomissariilt Tõrvas 6. 12. 27 a. nr. 145. (27441)

Tobro, Voldemar Johani poeg, välja antud Tartu 3. jsk. politseikomissariilt 11. 11. 30 a. nr. 395. (27442)

Rõika, Aliide Taaveti tütar, välja antud Kavastu vallavalitsuselt 11. 12. 19 a. nr. 476. (27443)

Makk, Anna Juliuse tütar, välja antud Luunja vallavalitsuselt 13. 1. 20 a. nr. 250. (27444)

Vilde, Karl-Friedrich Martini poeg, välja antud Vana-Põltsamaa vallavalitsuselt 29. 5. 22 a. nr. 1163. (27445)

—

Tunnustatakse maksvusetuks järgmised tunnistused:

Toomel, August Tõnise poeg, kaitseväeteenistusse kõlbmatuse tunnistus nr. 1581, välja antud Viru maakonna rahvaväe komisjonilt 8. 4. 19 a.

Kuus, Ernst Nikolai poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 192, välja antud Soomusrongide brigaadi staabi ülemalt 31. 8. 22 a. (44562)

Siller, Julius Augusti poeg, sõjaväest vabastamise tunnistus nr. 248, välja antud Valga maakonna rahvaväe komisjonilt 30. 9. 25 a. (44563)

Sokolovski, Feodor, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 1592, välja antud Sädetegraafi roodu ülemalt.

Kolkin, Peeter, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 2953, välja antud Sõjakooli ülemalt.

Hakk, Johannes Jakobi poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 7982, välja antud Sõjakoolilt 19.8.21 a. (44565)

Krassilnikov, Irene-Erika Richardi tütar, Nanseni pass nr. 8720/16435, välja antud politsei peavalitsuselt 12. 6. 24 a. (44569)

Lilletam, Johannes Johannes poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 893, välja antud 2. jalaväepolgu ülemalt 22. 4. 20 a. (44564)

Žuk, Vassili, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 3039, välja antud 1. diviisi tagavara-pataljoni ülemalt.

Boikov, Vladimir, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 396/5053, välja antud Sakala partisaanide üksiku pataljoni ülemalt.

Jusov, Stepan, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 1222, välja antud 3. kindl. raske-suurtükiväe diviisi ülemalt.

Koltsov, Mihail, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 8554, välja antud Petserimaa rahvaväe ja K. L. ülemalt.

Mikolahin, Vassili, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 685, välja antud Petserimaa rahvaväe ja K.L. ülemalt.

Ananjev, Jegor, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 8953, välja antud 5. Rakvere jalaväepolgu ülemalt.

Ofitserov, Vassili, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 1714, välja antud Insenerivalitsuse ülemalt.

Kovaltšukov, Ilja, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 6492, välja antud Petseri maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt.

- G o l u b k o v, Vladimir, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 7281, välja antud 7. jalaväerügemendi ülemalt.
- Z u j e v, Paavel, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 6493, välja antud Petseri maakonna rahvaväe ja K. L. ülemalt.
- S m o l o v, Mihail, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 676, välja antud Petseri kaitsevääringkonna ülemalt.
- B ö s t r o v, Nikolai, kaitseväest vabastamise tunnist. nr. 8686, välja antud Vabariigi Kaitseväe staabilt.
- I g l i n, Semjon, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 224/2710, välja antud Sakala jalaväerügemendi ülemalt.
- B e l o v, Feodor, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 5052, välja antud 10. jalaväerügemendi ülemalt.
- J ä r v i s t o, Ervin Johannese poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 2641, välja antud Autotankide rügemendi ülemalt 14. 9. 29 a.
- A u e n d o r f, Hugo Anna poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 2852, välja antud Aegnasaare komandandilt 1. 12. 25 a. (26598)
- K u k k i, Nestor Johani poeg, Soome välispass nr. 26, välja antud 1927 a.
- V a p p e r, Evald Jaani poeg, hobusepass nr. 53, välja antud Võhmata vallavalitsuselt 25. 10. 27 a. (28201)
- V i l b a u m, Alfred Juhani poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 944, välja antud 5. üksiku jalaväe pataljoni ülemalt 30. 4. 23 a. nr. 944-R.
- D u d k o v, Anna, Nanseni pass.
- S a l l o n, Rudolf Joosepi poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus, välja antud 5. Rakvere jalaväepolgu ülemalt.
- S t r a m m, Marie Gustavi tütar, laskeriistade müügi nõorraamat, välja antud politseivalitsuselt 1928 a. nr. 3059.
- M ü l l e r, Johannes Mardi poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 10754, välja antud 5. Rakvere jalaväepolgu ülemalt 22. 10. 20 a.
- A r o n, Johan Jüri poeg, hobusepass nr. 40, välja antud Nõva vallavalitsuselt 22. 1. 25 a. Johannes Aroni nimele.
- H e r b s t, Ferdinand Mihkli poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 140, välja antud Soomusrongide rügemendi ülemalt 2. 9. 24 a.
- L o o r i t s - S t a r k o p f, Liisa, E. V. välispass nr. 4494, välja antud politseivalitsuselt 7. 2. 30 a. (27373)
- T r e i, Eduard, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 3846, välja antud Viru kaitsevääringkonna ülemalt 10. 12. 31 a. (27378)
- P e l d, Osvald, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 1100, välja antud Pioneerpataljoni ülemalt 30. 5. 31 a. (14896)
- K o s l o v s k y, Karl Jaani poeg, Nanseni pass nr. 1798/973, välja antud politseivalitsuselt 12. 5. 27 a.
- K i t s, Raimund Jaani poeg, kaitseväest vabastamise tunnistus nr. 6360, välja antud Inseneripataljoni ülemalt 30. 12. 21 a.
- F e i r i k, Peeter Peetri poeg, Nanseni pass nr. 10706/21151, välja antud politsei peavalitsuselt 17. 12. 25 a.

A.-S.
Aleksei Gorbatshev & Ko.

Vene turg 5. Tel. 307-34.



Soovitab oma ladust kõiksugu nahka: talla-, pinsoli-, koori- ja pargi pastlanahka, seremet, schevrett, väljamaa kroomi jne.

Suures valikus oma mehaanilise jalanõude vabriku „REKORD'i“ kroom-, schevro-, lakk- ja juhtnabast meeste, naiste ja laste jalanõusid. Kalameeste säärsaapaid. kõige paremas headuses.

Hobuseriistu jne.

Hinnad võistlemata odavad

Kohvik ja Kondiitriäri

H. Feischner

Tallinn,

Harju 45. Tel. 19-50.

Karusnahääri

S. Karja 14. A. TAUB.

Kohale jõudnud kõige suuremas ja paremas valikus moodsamad karusnahad.

Kõige soodsamad hinnad Tallinnas.

Igaüks tulgu ja veendugu.

• **Uihmakuued
Kalossid
Botikud**

GENTLEMAN

VIRU TÄN. 23. TEL. 29-38.

Suurim ladu Eestis. Võetakse tellimisi mantlite peale, valmistamine oma tööstuses. Müük ka orderite peale.

Th. Stempel

Tallinn, Pikk tän. 15, tel. 437-37
asutatud 1867.

**Pesuriideid,
Kardinaid,
Mööbliriideid**

N. SOKOL'i mööbliaäri

Tallinnas,
Pikk tän. 39 —:— Telef. 438-69

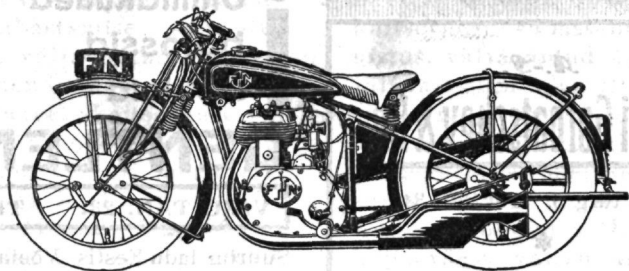
Soovitab suures valikus söögi- toa, magamistoa, saali ja kabineti sisseseadeid, vaipu j. m.

Samas tellimiste vastuvõtmine igasuguse mööbli peale oma töökojas.

KEEMIATÖÖSTUS

„Feival“

**Seebid ja
Kölni veed**



Moodne, kiire ning ajakohane liikumisvahend on Teile
Belgia F. N. mootorratas.

Konstruksioonis lihtne, võrratu vustupidavus, ökonoomne pruukimises, suur komfort sõidus. F. N. mootorrattad on odavamad teistest turul müügil olevatest mootorrattastest

Hinnad Kr. 750.- alates.

J. FREYBACH
 V. Karja 8, Tallinnas.



Kõige suurem ja vanem
mootorrattaste kauplus Eestis

Le Locle
 Schweiz



Asutatud
 1826 a.

Aktsia-Selts

H-y Moser & Ko

soovitab rikkalikumas valikus
*tasku- ja käekelli maailma-
 kuulsa H-y Moser & Ko
 vabrikust Le Locle Schweiz.
 Sein-, lava-, äratuskellased.
 Kette ja käevõrusid kuld ja
 plaque. Parimat Rootsi
 kristalli.*

Jällemüüjatele meie kelli ei müüda,
 — võib neid saada ainult meilt

A-S. H-y Moser & Ko
 Pikk tän. 19. Tel. 437-47

- * ELU-
- * TULE-
- * KAPITALI-
- * KAASAVARA-
- * ÖPPERAHA-
- * RENDI-
- * TÖOVÕIMETUSE-
- * VARGUSE-
- * ÖNNETUSJUHTUMI-

KINNITUSE POLIIS



KINNITUS-AKTSIA-SELTS

Tallinnas, S. Karja 18,
 Eesti Laenu panga majas.